

**L. Fenestellae De magistratibus sacerdotijsq[ue]
Romanoru[m] libellus, iamprimum nitori restitutus. : Pomponii
Læti itidem De magistratibus & sacerdotijs, et præterea de
diuersis legibus Ro. Item Valerii Probi gram. de literis antiq.
opusculum.**

<https://hdl.handle.net/1874/420916>

L. FENE

STELLAE DE
magistratibus sacerdotijsq;
Romanorū libellus, iam pri-
mum nitore restitutus.

POMPONII Lati iti-
dem de magistratibus & sa-
cerdotijs, et praeterea de di-
uerfis legibus Ro.

Item

VALERII Probi gram.
de literis antiq. opusculum.

CLEOPATRA

VALENTINVS CVRIO

LECTORI SALVTEM.

NActi nuper Fenestellæ cuiusdam collectanea, libellum sane utilem, sed mire corruptum hunc nos, quo studiosis commendabilis orem redderemus, ex autoribus illis, e quibus ille sua mutuauit, multis in locis restituimus. Porro quis hic Fenestella fuerit, non satis habemus compertum, aparet certe illum non esse historicum, cuius subinde Plinius, atque alij plerique testimonio utuntur, quando ipse cum Plinium & alios etiam posteriores citat, tum episcoporum atque archiepiscoporum mentionem facit alicubi. Vnde haud obscurum est, recentiorẽ hunc esse Fenestellam. Adpressimus huic Pomponij quoque libellum, atque Valerij Probi, propterea quod conuenire non male uidebatur, atque studiosi hoc spectare soleant, ut libros eiusdem argumenti libenter coniunctos emanant, Bene Vale,

L. FENE

STELLAE DE SACERDO

TIIS ROMANORVM LI

bellus prior.

De Panos sacris atq; sacerdotibus.

Cap. I.

OMNIVM DEORUM, quos uetus Romanorum religio excoluit, prima Pani Lycaeo, Lycæus. seu Faunum illum, seu Faunus. potius Syluanum uocari placet, per Lupercos Lupercorum diuinam, lupercalibusq; ludos fecisse apud

uetustatis assertores constat. Ea quidem sacrorum genera ab Euandro rege, qui ex Arcadia profugus, in Euanderum locum uenerat, qui tandem Romane praesuit arci, ad nostros primum delata, ac celebrata fuisse feruntur. Hunc Pana nudos pastores, quorum tunc praecipuum numen fuit, ac deinde quos summos etiam uiros uenerari mos fuit, loraeque pro manibus ferre, quibus quosque caederent, laruisq; testas facies portare. Pana quae Cur autem nudi hunc deum colerent, pleraq; e curricula nudi coluerint riculo uetustatis ad nos usque delapsa referuntur. Siue

FENESTELLA.

enim quod ipsi deo, qui nudus fingitur, sue celeritati eo pacto longe aptior, nudos etiam habere ministros placeat, siue quod Arcades omnium populorum, qui Greciam coluerunt, longe uetustissimi, feris adhuc similem uitam syluis ac montibus agentes, legis expertes artisq; primo hunc deum uenerati patrium cultum, auitosq; nudos habitus signantes referre uoluerunt, haud satis constat. Nonnulli uero Iolem uxorem Herculis ab hoc Fauno uisam, ac per ardorem libidinis concupitam asserunt. Forte enim per syluas & amœna nemorū, estus leuandi causa unā cum dilectissima coniuge Hercules uagabatur. Videt ergo elegantissima forma mulierem ab altæ rupis specula senex deus, ergo illorum uestigia

*aliās illicet.

eminus, licet obseruare instituit. Illi autē per syluas descendere nocti aptissimum locum petunt. Interea mulier dum quiescendi tempus aduenit, pellem leonis Herouillis ritu de more aptat humeris, claua etiam in illius manu assumpta. Tali habitu præditam somnus aggreditur, erant autem duo parati cōiugibus lecti, eo quod postridie libero patri rem diuinam facturi erant, seorsum cubituris. Noctu ergo Syluanus fallendi custodis occasionem nactus clam thalamum ingreditur, primoq; congressu fortunatus futurus puellæ thorū tenet, manuq; tentans, ut noctu sit, horridum leonis tegmē inuenit. Ratus ergo ibi cubare Herculem, ad aliud cubile ire pergit, quod cum sensisset mollibus stratum, puerilibusq; delitijs aptius, stragula ueste sensim amota, dum libidi-

DE SACERDOTIEVS RO.

ne ardēs manu palpat Herculem, ac uix dum hirti cor-
poris horrorem hauserat, experrectus Hercules manu
reiectum toto antro fusum iaculat, quo pro strepitu so-
mno puella discussa lumina accendit. Lumine ergo syl-
uano prodito, lusus ac semiruptus uix attollēs humo hu-
meros, in syluas detrusus, ea ergo ratione perpetuo exe-
cratis uestibus quibus tam turpiter lusus esset, easdem su-
is à sacris procul abfore constituit. Pleriq; tamen huius-
sce rei causam assignant Romulo, quod eadem sacra ce-
lebrante, medicq; solis ardore corpus exercente, cum
nunciatum fuisset latrones prædas agere, ita ut erat nu-
dus accurrerit, compræhensisq; prædatoribus pecora
abacta redemerit. Eius facinoris, quod nudus gesserat
perpetuum argumentum, corporum sacra celebrantium
nuditatē esse placuit. Vt cunq; sese res habuerit, * in ipsa * In tēpo
tantum usq; C. Iulij huiuscemodi obseruationem perue-
nisse constat. Ea enim sacra cum sedens Caesar dictator
spectaret, atque inter eos qui solennia celebrarent, cur-
reret, M. Antonium, is qui postea triumuir fuit, aiunt
lauream coronam, cui diadema annexum esset, capiti
Caesaris imponere conatū fuisse, quod cū Caesar * amoto * moto.
capite reiecisset, statuae ipsius cunctis frementibus impo-
suisse. De nomine uero Lupercalium, non etiam satis cō-
uenit. Plerisq; enim inditū hoc nomen, quod huius inuo-
catione lupi à stabulis arcerentur, uisum est. Alij tem-
plum ipsum in quo hic deus colitur, Lupcal uocant, quo
circa Virg. Et gelida, inquit, monstrat sub rupe Luper-

ra usq;
Lupercal-
les unde.

Lupercal.

FENESTELLA.

cal, eiq; loco à lupa Romuli nutrice, quod eo in loco Romulum et Remum paruulos educare reperta sit, factum nomen Lupercalis putant. Nec desunt qui à Lycaeo Arcadiae monte, ubi præcipue ea religio peruiguit, eum enim quem nos lupum, illi *λύκον* uocant, ipsum cognominatum esse arbitrentur. Præcipuam uero huic deo, dicatisq; sacerdotibus uenerationem ea ex parte tributã ferunt, quod quæ mulieres ex suis uiris uel concipere, uel conceptos fetus edere nequirent, ad Lupercos con fugiebant. Quæ ubi loris ex tergo hirci sectis cæse fuissent, è uestigio grauidæ aut effætæ efficiebantur. Hæc solemnia quinto decimo Cal. Februarias celebrari, ut Ouidius in fastorum libris refert, moris fuit.

Fast. 3

De Potitijs & Pinarijs Herculis
sacerdotibus. Cap. II.

FAdem tempestate, Euandro scilicet palatium tenente, Herculem, Geryõe interempto, per eadem loca mira specie boum armenta abegisse commemorant. Ac cum propè Tyberim fluuium, quia præ sese armentum ferens transiecisset, ubi loco herbido reficeret boues, ipseq; in itinere defessus procubisset, et eundem uino ciboq; grauatam sopor oppressisset, Cacus pastor loci accola uiribus ferox, captus pulchritudine boum, prædam auertere instituit, ac ne si prædam agendo in speluncam compulisset, uestigia ipsa eò querentem dominum ducerent, aduersos eximium quenq;

DE SACERDOTIEVS RO.

pulchritudine in spelūcam traxit. Hercules uero ad pri-
mam auroram somno excitus, cum gregem perlustras-
set oculis, partemq; numero abesse sentiret, perrexit
ad proximam speluncam, si forte eò uestigia ferrent,
quæ ubi omnia foras uersa uidet, nec in partem aliam
ferre, confusus, atq; incertus animi ex infenso loco age-
re porro armentum cœpit. Inde cum actæ boues forte,
ut fit, ad desiderium relictarum mugissent, reddita in-
clusarum ex spelunca hominum uox Herculem conuertit.
Quem cum uadentem ad speluncam Cacus uis prohibe-
re conatus esset, iactus claua, fidem pastorum nequicquã
inuocans morte occubuit. Euander qui tunc temporis
ex ea Peloponneso profugus, autoritate magis quàm
imperio regebat loca, uenerabilis uir miraculo litera-
rum rei nouæ inter rudes artium homines, uenerabili-
or diuinitate matris Carmentæ, quam fatiloquam an-
te Sibyllæ in Italiam aduentum miratæ gentes fuerant,
concurso pastorum trepidantium circa aduenam ma-
nifestæ cædis reum excitus, postquàm facinus, facino-
risq; causam audiuit, habitum, formamq; uiri aliquan-
to ampliorem augustioremq; quàm humanam intuens,
rogitat qui uir esset. Vbi nomen patremq; ac patriam
audiuit. Ioue nate Hercules, salue, inquit, te mihi mater
ueridica interpres deum aucturū cæieste numen cecinit
tibiq; aram hic dicatam iri, quam opulentissimam olim
in terris gens maxima uocet, tuoq; ritu colat. Dextra
Hercules data, accipere se omne, impleturum se fata, ara

Caci cæ-
des.

Euander.

Carmentæ.

FENESTELLA.

condita ac dicata ait . ibi tamen primum boue eximia
 capta de grege sacrum Potitijs ac Pinarijs , quæ tum
 familie maxime inclytæ ea tenebant loca dedit. Factum
 forte ita euenit ut Potitij , ut ait Liuius , ad tempus præ
 sto essent , hisq; exta apponerentur , Pinarij extis ade-
 sis ad cæteram uenirent dapem. Inde institutum man-
 sit , donec Pinarium genus fuit , ne extis eo solennium
 die uescerentur . Potitij ab Euandro edocti antistites
 per multas ætates huius sacris præfuerunt , donec tra-
 ditio seruis publicis solenni familie ministerio , Potitio-
 rum ac Pinariorum omne genus perijt. Id enim Appi-
 us Claudius , cum esset censor effecit hisce familijs in-
 sensus , ob idq; ira decorum (ut creditur) luminibus or-
 batus est.

Liuius li.
 pri. ab ur.
 ad uerbū.

Ap. Clau-
 dius.

De sacerdotio fratrum

Arualium.

Cap. III.

Fratres Aruales , ut fruges ferrent arua , ueteres
 consuluisse Romanos memoriæ traditū est. Huius
 uero religionis Romulum ipsum patrē urbis , autorem
 extitisse reperio. Nam cum Acca Laurētia nutrix Ro-
 muli corpore suo questum in uulgus faceret , eoq; pacto
 grandem pecuniam constipasset , ex duobusq; liberis
 quos susceperat , unum morte amisisset , Romulum in de-
 mortui locum adoptionis iure substituisset , decedens ta-
 men populum Romanum instituit heredem. Cuius tan-
 dem liberalitatis regiæq; æffinitatis memor populus

DE SACERDOTIBVS RO.

Ro. mulieris nomen in Fastis retulit, liberos fratres Aruales à serendo, & ab aruis appellauit. Ex quo tempore sacerdotium mansit fratrum Arualium. hiq; duodecim numero dicuntur, eiq; sacerdotio insigne tribuit albas infulas, & spiccam coronam.

De augurijs.

Cap. III

Eodem serè tempore, & disciplina, & religio augurandi ex Ethruscis, penes quos ea disciplina præcipua, ac longe peculiaris fuit, ad Romanos commigrauit. Virum enim quempiam, cuius nomen uetustate obsoleuissè Naso poeta ait, asyli (ut reor) alliciente inductione, exulem Ethruria Romam uenisse perhibent. Cuius opera Romulum Remumq; usos, cum de imponendo urbi nomine unà contenderent opinione ducor, quanquam M. Cicero in his libris quos inscripsit de diuinatione, etiam ipsum Romulum istam ipsam auguralem disciplinam præcoluisse asserit. A Numa uero qui Romulo successit, perpetuum sacerdotij insigne constitutum est. De ritu uero in augurandi si unum in casum pleraq; dixerò, eadem ad omnes cæteros facile fieri poterunt. Ea quidem quantum ex ueterum monumentis collegi, huiuscemodi fuit obseruatio. Augur in arce siue in editum quendam locum ad inaugurandum ascendens debebat sedere super lapidem meridie uersus, atq; ad læuam sedes baculum in manu recuruum, quod lituum uocant, tenet. Unde ubi prospectu in

Fast.

Li. primo

*Percallu

Inaugu-
rã di ritus

Lituum.

FENESTELLA.

urbem agrumq; capto, deos precatus, regiones ab oriente ad occasum determinat, dextras ad meridiem, leuas ad septentrionem partes esse dicit. Signū quod cōtra oculi conspectum longissime ferunt, animo definit, tum lituo in leuam translato dextra in caput eius, qui inauguratur posita, ita precatur. Iupiter pater si fas hunc Numam Pompilium, cuius ego caput teneo, regē Romæ esse, uti nobis signa certa ac clara sint in eos fines quos feci, tum peregit uerbis auspicia quæ mitti uellet, quibus missis Numa de templo (ita enim designatas lituo æthereas regiones uocant) declaratus rex descendit. Quam quidem declarandi seu inaugurandi regis formulam, ad cætera quoq; ut dixi, trahi facile licet. Huic discipline, peritia Actij Nauij auguris permul-tum fidei, autoritatisq; accessit. Nam cum priscus Tarquinus aliqua præter maiorum instituta inaugurato mutare, pleraq; etiam de nouo condere pergeret, negare Actius Nauius inclytus ea tempestate augur, inauspicato ea fieri oportere. Quare ira regi mota, ludens artem, ut ferunt, a gedum, inquit, diuina in augurio, fieri ne possit, quod ego nunc mente concipio. Cum ille in augurio rem expertus fieri posse dixisset, atqui hoc animo agitauit, inquit, te nouacula cotem discussurum. Cape ergo hoc, & perage, quod aues tuæ fieri posse portendunt. Tum illum incunctanter discidisse conscripserunt, statuamq; Actij Nauij capite uelato, quo in loco res acta est in comitio, in ipsis gradibus ad leuam po-

Ex Liuijo
ad uerbū

Actius
Nauius.

DE SACERDOTIBVS RO.

stam fuisse, coteq; eadem cum illa ipsa nouacula in manibus posita, ut eius rei etiam apud ueteres monumentum existeret. Augurijs ergo, sacerdotioq; augurum, ut ait Linius, etiamq; in libris de diuinatione Cicero, tantum autoritatis & uenerationis accessit, ut nihil domi forisq; postea, nisi auspiciato gereretur. Et ad sapientiae nobilitatisq; primarios quosque id sacerdotiam deferretur. Et cum Tiberius Gracchus pater Tiberij, & Cai Gracchorum comitia consularia habuisset, dicerentq; Ethrusci augures rem in augurio experti, uitio consules creatos fuisse, Gracchusq;, ut ineptos, insanosq; Ethruscos incesseret, abiens in provinciam senatui rescripsit, ueridicos, non autem insanos Ethruscos esse, qui consules praesentes uitio a se creatos dicerent. Nam cum se collegisset, meminisse se locum tabernaculo extra pomerium praeter maiorum consuetudinem delegisse. Quamobrem abdicare se consulatu compulsi sunt. Ut autem ueneratio huic ordini autoritasq;, ita & numerus ipse adeo creuit, ut collegium augurum coleretur. Nam cum ab initio tres tantum creari coepissent, ex tribus scilicet tribubus Ramnensium, Tatiensium, & Lucerum, & obtinuissent, cum mutaretur numerus, impari tantum numero creari, ut eunq; tamen id fieret, quatuor numero praeter maiorum consuetudinem creari coepti sunt. Tandem cum plebs quorumlibet honorum partem suam in senatu & in foro nacta esset, per tribunos egit, ut ad sacerdotia quoq;

Augurii
collegii

uelut ad cætera, cursus aperirentur. Idq; post multa certamina, uariasq; seditiones obtinuit, ut ad quatuor scilicet patritios, quinque ex plebe adijcerentur. Factumq; hoc fuit M. Valerio, & Q. Apuleio consulibus.

De Flamine Diali.

Cap. V.

Flaminem Dialem primus Numa Pompilius Romæ rex creauit, cum antea reges, pontificumq; regumq; promiscue munera obirent, ut de Priamo & Aeneia apud Virgilium cernimus. Rex etiam Anius, ut idem poeta ait, Rex idem hominum Phœbiq; sacerdos fuit. Idq; etiam à minoribus deinceps, ut à C. Cæsare, diuo Augusto, multisq; deinceps principibus, quos pontificatus maximi titulis insignitos uidemus, obseruatum est. Cæterum Numa plures in urbe Romulo, quam sibi similes reges fore ratus, qui relicta religionis cura, bellorum potius negotijs detinerentur, sacerdotes quatuor quos appellauit Flamines, qui rei diuinæ iugiter adiecti essent, multis deorum alligauit. Flaminem unum Ioui, quem Dialem uocant, Marti duos, Quirino unum. Disus autem Flamen Dialis est, ut Varro ait, quod in Latio capite uelato erat, & caput filolanz præincluere habebat, à quo Flamen appellabatur Dialis autem à Dioue, quod est iuuans deus. Cæteri Flamines eius, cui præfident numini, decorantur titulis. Hunc Dialem, præsertim insigni ueste, curulq; sella adornauit. Hic solus, ut Varro ait, album habet galcrum, uel ex eo quod maxi-

Vir. locus
Aeneid. 3.

Pontificis
maximi
titulus.

Flamē un
de dictus.

Dialis.

DE SACERDOTIEVS RO.

mus est, uel Ioui immolationem alba ueste fieri oporteat, pleraq; etiam huic pontificio iure tributa sunt, ut Au. Gellius in commentarijs noſtrum Atticarum scriptum reliquit. Equo enim uehi Flaminem est religio. Item iurare Diali fas nunquam est. Ignem e Flamma nisi ubi sacrum est, efferi ius non est. Vinculum si aedes eius introierit, solui necessarium est, & uincula per impluuium in tegulas subduci, atq; inde foras mitti debet. Nodum in apice atq; incinctu, neq; in alia parte ullum habet. Si quis ad uerberandum ducatur, si ad pedes eius supplex decubuerit, eo die uerberari piaculum est, Capillum Diali nisi qui liber est, non detonsit. Capram & carnem incoctam, & hederam & fabam, neque tangere Diali mos est, neque nominare. Propagines e uitibus altius praetentis non succidet. Pedes lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos esse oportet, et in eo lecto cubare aliquem fas non est. Ungues Diali & capillorum praesegmina subter arborem *silicem aliàs filicem terra operiuntur, neq; ad eius lecti fulcrum, capsam esse cum strue atq; ferros est. Diali quotidie festalis est, siue apice sub dio esse licitum non est. sub lecto utiliter etiam et a pontificibus constitutum. Farinã fermento imbutam attingere fas non est. Neq; tunicam intimam nisi in locis tectis exuisse, ne sub caelo tanquam sub oculis Iouis nudus sit. In conuiuio eius haud quisq; nisi rex sacrificulus accubabit. Matrimonium Flamini nisi morte dirimi non est fas. Locu ubi bustum sit, nunq; ingredi

aliàs filicem, uel felicem.

FENESTELLA.

tur. Hos Flamines cum ab initio consecrantur, captos duci à patribus, uelut ab hostibus mos fuit. Totidem uero Flaminihus, quot deos colerent usos ueteres, M. Varro in his libris quos inscripsit de origine linguæ Latine testis est. Ut Dialem, Martialem, Quirinalem, Vulcanalem, Furuaalem, & Falacrum. Et præterea complures, qui, ut nostrum inter sacerdotium gradus nonnihil interest, ut episcopum, archiepiscopum, cardinalem, patriarcham, & metropolitanum, ita apud illos Flaminium prothoflaminium, & archiflaminium differentiam fuisse idonei testes sunt.

De Vestalibus uirginibus.

Cap. VI.

Vestalis originem cultus, quemadmodum pleraque omnia, Numa Pompilius intulit, & si eius initia usq; adeo uetera sunt, ut ex Troianis ad Albanos Aenea duce longè commigrauerint, cuius rei meminit Virgilius hisce uersibus:

Vir. locus
Aene. li. 2

Sic ait, & manibus uittas, Vestamq; potentem,
Aeternumq; adytis effert penetralibus ignem.

Deæ huic Vestæ, quam terram esse, eandemq; deorū matrem uolebant, perpetuo uigil ignis consecrari solebat. Eius obseruationi ac cultui pleraq; uirgines è primoribus patrum electæ præfici, quarum negligentia, si forte sanctus ignis restinctus esset, flagris à Pont. maximo cædi iubebātur, ut à P. Licinio Crasso Pont. maximo in eam quæ negligentius ignē custodierat, Valerius

DE SACERDOTIEVS RO.

Scriptum reliquit. Incesti uero crimine damnatā, uiuam
 suffodi institutum est. Virginem Vestalem, ut Labco An-
 tistius scripsit, minorem quam sex annis, maiorem quā
 annis decem natam negauerunt, capi fas esse. Itemq; nō
 patrima sit & matrima. Itēq; et quæ lingua debili, sen-
 suq; aurium diminuta esset, alia nec corporis labe insi-
 gnita sit. Item cuius parentes alter ambōue seruitute ser-
 uierint, aut in negotijs sordidis uersantur, eāue cu-
 ius soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem me-
 reri aiunt. Item cuius pater Flamen uel augur, aut qui
 decemuir sacris faciendis, aut qui septemuir epulonum,
 aut alius est. Sponse quoq; pontificis, & regis sacrorū
 filiæ, uocatio à sacerdotio isto tribui solet. Neq; eius
 legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet,
 constitutum est, ut Capito Atteius scriptum reliquit, &
 excusandam eius qui liberos tres haberet. Item edicto
 prætoris Virginem Vestalē, Dialēue non cogi, sepe re-
 scriptum est. Verba prætoris hæc sunt uirginem Vesta-
 lem, & Flaminem Dialem, ait præco, in omni mea iuris-
 ditione iurare non cogam. De eligenda autem uirgine
 Vestali hæc obseruata sunt. Lege Papia cautum est, ut
 arbitrato pontificis maximi uiginti ē populo uirgines
 legerentur, sortitioq; ex hoc numero fieret in concione.
 Ceterum, inquit, ea lex uetustate, ut pleræq; aliæ, exo-
 leuit, satisq; ei lectioni fieri cœptum est, si quis honesto
 loco natus pontificem maximum adeat, offeratq; ei ad
 sacerdotium filiā, cuius duntaxat saluis obseruatiōibus

Val. Max
 lib. 1. c. p

*Saluis

FENESTELLA.

Amata
nomen.

religionis ratio haberi possit, gratiam enim Papie legis per senatum fieri aiunt. Hanc uirginem à pontific-maximo, uelut ab hostibus capi moris fuit. Verba autem quibus tunc pontifex utitur, hæc sunt Sacerdotem Vestalem sacra facere quæ iussi, pro populo Ro. Quiritibusq; uti optima lege fuit, ita te Amata capio, Amata enim nomine appellari omnes consueuerunt, quod ea quæ prima capta est à Numa rege, fuisse hoc nomine perhibeatur. Simul atq; igitur capta, atq; in ea arce Vestæ deducta est, illico sine emancipatione, ac capitis diminutione, exit patriam potestatem, & ius testamenti faciendi adipiscitur. In commentarijs autem Labconis quos super duodecim tabulas composuit, ita scriptum repertum. Virgo Vestalis, neq; heres est cuiquam intestato, neq; intestatæ quisquam, sed bona eius tum redigi in publicum aiunt.

De Salijs Marti dicatis.

Cap. VII.

Salijs.

INter cætera sacrorum genera instituta à Numa rege, à posteris etiam in honore habita, id quidem in minoribus fuit, quod Marti scilicet Gradino uouit. Duo decim enim ad hæc utros legit, quos à solempi saltu, quo in sacris utebantur, Salijs appellauit. His alios duodecim Tullus Hostilius mox adiecit, cum Romanis in acie contra Fidenates eductis, Albani à Romanis per speciem proditoris duce Metio defecere. Datum autem his

DE SACERDOTIIS RO.

supra tunicam insigne, aeneum pectori tegmen, celestiaq; arma, quæ uocantur ancylia portare, ac per urbem canentes carmina cum tripudijs, solenniq; saltu Ancylia.
 incedere, institutumq; ut in finem omnium carminum suorum, Mamurium appellarent. Hunc Mamurium in- Mamur-
rius.
 clytum ea tempestate fabrum fuisse, & cum ancyle celo lapsum esset, Numa Pompilio, Quiritibusq; rem diuinam agentibus, huic Mamurio negotium datum esse, cõplura huius similia ancylia effingedi tradit. Quod quidẽ opus, cū ille exquisitissima absoluisset arte, optionem utrum à se uellet postulari artificio Numam obtulisse, quod ex eo peteret: Nam exhibiturum se id pollebatur: artificem uero non pecuniam, sed gloriam pro mercede petisse, quod eius nomen à Salijs in finem quorūlibet carminum recitaretur, idq; per multa tpa in saceris et comitijs (ut ait Liuius) obseruatũ est. Eo autẽ huius ordinis sacerdotium numero creuisse, ut ad collegium, & collegij sacerdotum magistratum redactum fuerit.

De collegio pontificum & pontifice maximo. Cap. VIII.

Pontifices, ut pleraq; alia sacerdotia, ab ipso Numa ortos, apud Liuium satis constat, eosdẽ diu præterq; à patribus creari non licuit. Fuerunt autem ab initio hi numero quatuor, postquam uero maximorum quorumq; honorum partem plebs tribunitijs rogationibus obtinuit, ad sacerdotia quoq; sacrosanctasq; pote-

F E N E S T E L L A.

*states patere sibi aditū uoluit. Quatuor ergo alios ere-
 ari ex plebe pontifices placuit, M. Valerio & Q. Apu-
 leio consulibus. Omnibus unus præfectus fuerat à Nu-
 ma Pōpilio, isq; pontifex maximus appellabatur. Hic
 habet ex se sacra omnia exscripta exignataq; , quibus
 hostijs, quibus diebus, ad quæ templa sacra fieri debe-
 rent, eiusmodiq; diuinis in rebus, unde erogandæ pecu-
 niæ sumptus fieri debeat, curæ pontifici est, cæteraq;
 omnia sacra publica, priuataq; sacris Pontificis subie-
 cta sunt. Cum uero de religione, deq; sacris dissentio
 est, populus illum consulere pergit. Ferutile illud fore
 ratus est Pompilius eius sacerdotij autor, ne ius diui-
 num negligendo, patrios ritus peregrinisq; asciscēdo,
 turbaretur, nec cælestes mō ceremonias ducere, sed iu-
 sta quoq; funebria, placandosq; manes eiusdem poti-
 ficis. Apud eum quoq; tabula esse dicitur, in qua solis et
 lunæ defectus, quoties lumini caligo fit, & anni mensi-
 um fastorumq; ratio perspicitur. Pontifices, ut Varro
 ait, Q. Mutius Scæuola à posse & facere appellatos es-
 se dicere solebat, sed ea denominatio à M. Varrōe haud
 satis probari uidetur. Nam & à ponte, & à facio Pō-
 tifices appellatos putat, eo quod ab his primum pōs Su-
 blitius factus, ac sæpe restitutus esse perhibeatur.*

*Pōtifices
 unde ap-
 pelati.*

De fœciali sacerdote.

Cap. IX.

Fœcialis sacerdotij nusq̄ apud Romanos uetusti-
 orem usum fuisse, q̄ Tullo Hostilio Romæ regnauit

DE SACERDOTIIS RO.

te reperi, quem tamen ut ab Hostilio creatum non affirmaverim, ita ne quidem negaverim à Numa Pompilio omnium religiosissimo rege creati potuisse. Vt cunq; id tandem fuerit, de nomine prius, quàm de M. Valerio fœciali, regnante Tullo Hostilio, apud Liviū mētio est. Fœcialis uero partes in eo uersabantur, ut fidei publicæ inter populos præesset, neq; iustum aliquod bellum fore censebatur, nisi id per fœcialem fuisset indictum. Cum uero pugnare desitum est, fœdere fides pacis constituebatur, quæ fœdera aliunde fidera appellata ab Ennio, quod fidei faciundæ causa* traducta sunt, M. Varro testis est, fœcialemq; ipsum à fide, & faciēdo dictum esse idē existimat. Forma uero feriēdi per fœcialē fœderis huiusmodi est, qua nulla (ut Liviū placet) uetustior esse memoratur. Fœcialis, inquit, regem Tullum ita rogauit. Iubes ne me rex cum patre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubente rege, sagmina inquit te rex posco. Rex ait, puram tollito, fœcialis ex arce graminis herbam puram attulit, postea regem interrogauit. Rex facis ne tu me regiū nuncium Po. Ro. Quiritiūne? Rex respōdit, qđ sine fraude mea Po. Ro. Quiritiūne fiat, facio. Fit ergo tūc fœdus, multisq; id uerbis peragit. Legibus inde recitatis, audi inquit, Iupiter, audi pater patrato po. Albani, audi popule Albane audi, ut illa palam prima postremaue ex illis tabulis cæraue recitata sunt sine dolo malo, utiq; ea hodie rectissime intellecta sunt, hic illis legibus popu. Ro.

Fœcialis munus.
Fœdera unde appellata.
*Introducta aliās.

Feriēdi fœderis ritus.

F E N E S T E L L A.

Belli dicē
dimos.

prior non deficiet, si prior defecerit publico consilio, dolo malo, tu illo die Iuppiter ita po. Ro. ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam, tantoq; magis ferito, quanto magis potes pollesq;. Vbi id dixit, porcum saxo sili- ce percussit. Eodem modo pars altera per suum sacer- dotem, suumq; dictatorem per agit. Cum autem bellum per foeciales indicunt, hoc more utuntur. Foecialis ha- stam ferratam, praestam, aut sagmineam ad fines eo- rum, quibus bellū indicit, defert, nec minus puberibus tribus praesentibus adijcit, quod populi priscorum La- tinorum, hominesue prisci Latini aduersus populum Ro. Quiritium fecerunt, deliquerunt, quod po. Ro. bel- lum cum Latinis priscis fieret. Ob eam rem ego popu- lusq; Ro. populo priscorum Latinorum, hominibusq; Latinis bellum indico, facioq;. Vbi dixit, hastam in si- nes eorum emittit, ex quo bellū iustum esse intelligitur.

De sacerdotio patris patrati.

Cap. X.

Patris patrati sacerdotium, et si apud Liuiū à foeciali haud differre uidetur, aliquanto etiā longe abfuisse apparet, tamen quod & nomen istius, illiusq; atq; officium nonnihil interesse uideatur, utiq; & de utroq; seorsum dicere uisum est. Vt cūq; esset, his descri- ptis nō certe officit immoueri, sed partes plures dun- taxat adscripserim. Patris patrati usus eodem tēpore, quo foecialis apud Ro. prodit, nā et inde feriēdis à fo-

*Officio
imuraue-
ri: alias,

DE SACERDOTIIS RO.

ciali fœderibus, Patris patrati opera autoritasq; exigebatur. Ad patrādum enim, id est, sanciendū iuramētū, ubi de fœderibus conuenerant, admitti consueuere. Creauit autē M. Valerius primus fœciales. Sp. Fusū, primum patrē patrātū eo bello quod Tullus Hostilius cū priscis Latinis gessit, uerbena caput capillosq; cingens. Alias præterea partes, scilicet repetēdi, patri patrato dedit Ancus Martius, cum morem ab antiquissima Equiculoyū gente repetens. Eius rei formula antiquissima, est huiuscemodi. Legatus idemq; pater patratus, ubi ad fines eorum uenit. unde res repetunt capite uelato filo, lana uelamen est. Audi Iuppiter, inquit, audite fines cuiuscunq; sint gentis, numina audiant fas. Ego sum publicus nuncius Po. Ro. pie iusteq; legatus uenio, uerbis meis fides sit. Peragit deinde postulata, inde Iouem testem facit. Si ego iniuste, impieq; illos homines illasq; res dedier Po. Ro. mihiq; exposco, tum patriæ compote me nunquā sinas esse. Hæc, cum fines suprascandit, hæc quicunq; ei primus uir obuius fuerit, hæc portam ingrediens, hæc forum ingressus, paucis uerbis carminis, cōcipiēdiq; iurisiurādi mutatis. Si non dedūtur quæ exposcit, diebus tribus & 30. (tot enim solennes sunt) peractis, bellū ita indicit. Audi Iuppiter, & tu Iuno, ac Quirine, dijq; omnes caelestes, uos terrestres, uosq; inferni audite. Ego uos testor, populū illum (quicunq; est nominat) iniustum esse, neq; ius p̄soluere. Sed de istis rebus in patria maiores natu consule

Patris patrati partes. *

FENESTELLA.

mus, quo pacto ius nostrum adipiscamur. Cum his nuncijs Romam ad consulendum redit. Confestim rex, dictator, consul, siue quis alius senatum habuerit, ex his ferme patres consulit uerbis. Quarum rerum, litium, causarum conduxit pater patratus populi Ro. Quiritium patri patrato priscorum Latinorum, hominibus que priscis Latinis, quas res nec dederunt, nec fecerunt, nec soluerunt quas res fieri, dari, solui oportuit. Dic(inquit ei, quem primum sententiam rogat) quid censes? Tum ille, puro pioq; duello querendas censeo. Itaq; consentio confistoq;. Inde alij ordine rogabantur, quandoque pars maior eorum qui aderant, in eandem sententiam ibant, bellum erat consensu fieri solitum, ut faeciales in iactu hastæ, ut dictum est, bellum indicerent.

De sacrorum rege.

Cap. XI.

Sacrificulus.

REX sacrorum, qui & sacrificulus dicitur, creati conceptus est Iunio Bruto, & M. Valerio primis consulibus. Eius creandi occasionem dedit, quod, cum nuper exactis regibus pleraq; sacra à solis regibus obire consueta, regum exactione uacare uiderentur, idq; moleste admodum populus ferret, utpote quod cultui diuino regum exactione uideretur derogatum, sacerdotem creari placuit, quem quo minus eidem auctoritatis inesset, regio nomine decorarunt, sacrorum

*Deesset aliàs.

DE SACERDOTIIS RO.

regem appellantes. Subiecerunt tamen Pontifici maxi-
mo, *ne similis dictioni fuisset suppositus, iam exacti
reges, reducti reges esse uiderentur. uel crederentur. *Ne si nul-
lius ditio
ni: alias,
Quæ uero huic partes iniunctæ essent nunc temporis
minime reperiuntur.

De simulacri traiectione matris deorum. Cap. XII.

GAllos quidem Berecynthiæ, siue illam deorum
matrē dicere mauis, dedicauit antiquitas, eāq;
religionem ut plerasq; alias, è Phrygia Romam re-
duxit, & eo quidem tempore, quo huiuscemodi carnē
ex libris Sibyllinis relatum est. Mater abest, matrem
iubeo Romane regras. Cum ueniet casta est accipien-
da manu. Hoc responsum cum diu torqueret patres
(quæ enim mater esset, aut unde petenda, non satis re-
perire poterant Physici) Apollinis oraculum consul-
tum misere, misit huiuscemodi responsa attulerunt. Di-
uum, Apollo inquit, arcesite matrem, quam ideo qui-
dem iugo reperieritis. Misit ergo in Asiam legati, da-
tum negocium ut perquisitum ac tandem compertum
deæ simulacrum Romam reducerent. Sed cū Attalus
rex Asiæ. comperti à legatis simulacri traiectionem
negaret, Romanis frustra iam abire parantibus uo-
cem eisdem & creditam esse deæ serunt. Ipsa inquit pe-
ti uolui, Romamq; quod deorum omnium dignum do-
miciliū est, deduci. Quo miraculo exterritus Attalus,

F E N E S T E L L A .

Romanis illico simulacri translationem concessit. Ma-
 ri ergo transiecto Romam ut traditum est, cum Ty-
 beri navis simulacro onusta uectaretur, omni genere
 hominum ex urbe prodeunte cum carminibus, sacris-
 q; in sicco littore adhæsisse ferunt. Et cum omnis mul-
 tudo funibus iniectis, summo conatu adniteretur, nul-
 la tamen ui auellere hæcētem ualuit. Erat autem in tur-
 ba Romanorum Claudia Quinta Vestalis uirgo præ-
 stantissimæ formæ, cuius exquisito habitu, multisq;
 pleno illecebris, uiolatæ eius uirginitatis publica suspi-
 cio circumferebatur. Procubuit ergo puella ad pedes
 simulacri orans, obtestansq; deam, sic inquit. Lesæ
 uirginitatis me ream criminantur, tuum dea testimo-
 nium, uti rem indices, queso, ut si tuo damnata testimo-
 nio dea fuerim, admissa morte luam, sin hac labe purâ
 argueris, tum tu castissima castas manus prosequere
 obsecro. Vbi hæc dixit, reste qua alligata erat navis,
 manus arrepta, manu puellæ parum admodum conan-
 tis, facile tractum prosecuta est, hoc pacto in urbē. Sci-
 pio nasica solus dignus, cuius manibus tangeretur, re-
 cipereturq; simulacrum iudicatus est. Datum ergo Sci-
 pioni negotium, ut templum deæ magnifice strueret, et
 eius cultui sacerdotes dedicaret, quos more deæ uetu-
 sto Spadones oportebat nõ alio pacto ad id sacerdotiũ
 legandos. Cuius quidem instituti, hoc in causa fuisse cõ-
 memorant, dilexisse Cybelen puerum quendam Phry-
 gium, dilectioq; hanc cõditionem adiecisse, ne castitate

Gallorũ
 sacerdo-
 tũ origo.

DE SACERDOTIIS RO.

polluta admitteretur, puerum tamen nympham Sanguaridem deperisse, & cum apud eam sub arborei nymphæ dicata, unâ quiescerent nocte dormientes, de am arborē cum ipsa nymp̄ha trucidauisse, adolescentem metu ferē exanimatum, in uicinum montem, cui nomen Didyma est cōfugisse, doloreq; amentē, pudoreq; admissi facinoris, membrum quo deliquerat, abscidisse. Hac ratione facti dea memor, per eiusmodi homines perpetuo sibi ministrari uoluit. Gallorum uero nomen à flumine Phrygiæ uetusto, quod templo huius deæ uicinum est, tractum ferunt, cuius, ut ferunt, fluuialis unde ea uis est, ut portantes insanire compellantur.

De duumuiris sacrorum.

Cap. XIII.

Duumiri sacrorum, quanto monumenta ueterum legendo consequi ualui, sacris libris legis, carminibusq; Sybillæ, fatisq; Po. Ro. interpretandis præerant, ut Apollinis sacrarumq; ceremoniarū Antistites erant, & quoties prodigia magnos aliquos rerum euentus auspiciatâ emerfissent, lectisternijs ad puluinaria deorum factis, ut illorum minas auerteret, supplicijs sacrisq; placabant. Eorum etiam ritu proferre gestis rebus decernebantur. Huius sacerdotij nullâ ante mentionem reperi, quâ tempore quo ædes Castori per filiū Posthumi secundi dictatoris, qui tunc duumir, dedicata est. Latino enim bello pater ipse dictator uo-

F E N E S T E L L A .

Decemui-
ri è duūui-
ris.

uerat. Cæterum cum multo tempore, duo ad hoc ipsum sacerdotium uiri creati essent, ac plebs de suo quoque corpore creare consules pergeret, neq; ad hoc ipsum satis uirium esset, obtinuit tandem, ut qui duūuiri in eam diem creati fuissent, decemuiiri crearentur, quinque ex patribus, totidem ex plebe electis. Quare ex duūuiris, decemuiiri appellari cœpti sunt.

De septemuiris Epulonum.

Cap. XIII.

Septemuiratum epulonum, quanquam ut coniecta
ri potest, genus esse sacerdotij præsumitur, pro-
pterea quod cum de uocatione Vestalis sacerdotij agi-
tur, filie Auguris, decemuiiri sacrorum, Flamini, Se-
ptemuiiri epulonum sacrorum, ab hoc sacerdotio exclu-
sionem mererentur, inter sacerdotia hoc ipsum sub-
iungitur. Vt cunq; id fuerit, quoniam nihil quicquam
de hac re mediocris etiam fidei autoritatisq; reperi,
quod huic ordini officium commissum esset, ausus asse-
rere non fui. Plinius tamen cum esset orationem habi-
turus, cum quasi propter futuros astantes timeret, di-
xit. Stabat medio consularis, modo septemuir epulo-
num. Sunt adhuc Romæ in Pyramide quadrata incisa
hæc uerba. Opus absolutum diebus CXXX. è testam. C.
Cornelij tr. pl. Septemuiiri epulonum.

☉ L FENE
STELLAE DEROMA
NORVM MAGISTRATIBVS
LIBELL. ALTER.

ED QVONIAM Nunc
de reliquis magistratibus, quæ
ad religionē nō ptinent, tracta
re intendimus, alij qdē oīm ma
gistratuū maiores alij uero mi
nores sunt. Qui maiores essent,

Gell. li. 13.
ca. 14.

paucis animaduertendum est. Nam Aulus Gellius ple
raq; hac in re ex M. Messala auguris libris dicta reli
quit, cuius uerba hæc sunt. Patriciorum Auspicia in du
as potestates diuisa sunt, maxima sunt prætorum, con
sulum, censorum, neq; tamen eorum omnium inter se
eadem, aut eiusdem potestatis sunt, ideoq; collegæ non
sunt censes consulum aut prætorum. Prætores colle
gæ consulum sunt, ideoq; neq; prætores aut consules
censoribus, neq; consulibus censes aut prætoribus
turbant, aut retinent auspicia. At censes inter se, rur
sus prætores consulesq; inter se & uitiant, & obtinēt.
Prætor & si collega consulis est, neque prætorem, ne
que consulem iure interrogare potest, ut quidem nos à

F E N E S T E L L A.

superioribus accepimus, aut ante hæc tempora obseruatum est. Et in cōmentario 13. C. Tuditani patet, quia imperium minus prætor, maius habet consul, & à minore imperio minor, à maiore aut maior collega iure rogare non possunt. Nos his temporibus prætores prætorum creante, ueterum autoritatē sumus secuti, neq; his *auspicijs in comitio fuimus. Censores æque non eodē rogantur auxilio, auspicioq; atq; consules & prætores. Reliquorum uero magistratuū minora sunt auspicia, ideo illi maiores, hi minores magistratus appellantur. Maiores centuriatis, inquit, comitijs fiunt, minores creandis magistratibus tributis comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege. Ex omnibus his Messala uerbis, inquit, manifestum fit, qui sint minores magistratus. & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam esse prætorē consuli docet, quod eodē auspicio creatur. Maiora autem auspicia dicuntur habere, quia eorum auspicia magis rata sunt, q̄ aliorum. Consul ab omnibus magistratibus et comitiatū & concionē auocare potest, prætor & comitiatum & concionē usquequaq; auocare potest, nisi à consule minores magistratus nusquam neq; comitiatum, neque concionem auocare possunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatum, is recte agit. Quoniam bisariam cum populo agi non potest, nec auocare alius alij possit, si concionem habere uolunt uti ne cum populo agant, quamuis multi magistratus simul concionē habere possunt. Ex

*Comitiis in auspicio,

DE MAGISTRATIBVS RO.

his uerbis Messala manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. Nam cum populo agere est rogare quid populum, ad quod suffragijs suis iubeat, aut uetet. Concionem autem habere, est uerba facere ad populum sine ulla rogatione.

Cū populo agere.
Cōcionē habere.

De senatorum origine.

CAPVT PRIMVM.

Senatorum originem à Romulo institutam esse, nemo ambigit. Quippe qui urbis parens & conditor, cum iam nouam ciuitatem, uiribus & robore iuuenium affatim à se munitam cerneret, haud minoris momenti fore ratus, si eandem consilij ope fulcisset, ex primoribus patrum, qui tunc aderant, ciuibus centum numero elegit, quos ob honorem patres, ob etatem senatores appellauit, ut apud Lacedaemonios senes appellari eos, qui summum quendam magistratum gerunt, C. ait. Qui uero ex his primoribus cētum patribus geniti sunt, patricij nuncupati sunt. Hunc ordinē mox Tullus Hostilius expleuit, Alba à se diruta, Albanisq; in urbem inductis. Tum Tullios, Seruilios, Quintios, Geganos, Cludiosq; senatores accepit. Exactis autem regibus Brutus consul, exhaustum bonis uiris senatum intuens, primores equestris ordinis adscribi in senatores operam dedit, illosq; conscriptos patres appellauit, ex quo tpe patrum conscriptorū appellatio locum habere instituit. Penes hos quidem senato-

Patres Senatores.
*alij habent Cicerone Patri-

Patres cōscripti.

FENESTELLA.

res adeo semper totius reip. summa innixa est, ut ne re-
ges quidem, consules, aut dictatores, aut alius quispiam
magistratus, inconsulto senatu quippiam moliretur,
adeo ut cum Tarquinius Superbus pleraque præter se-
natus auctoritatem decerneret, tum demum amisso re-
gio nomine, tyrannus appellaretur. Senatores uero tri-
plicis ordinis fuisse reperi, alij enim patricij, alij ped-
darioj, nonnulli uero conscripti appellabatur. Patricij sunt
hi maxime, qui centum illis patribus à Romulo lectis
geniti sunt. Conscripti uero senatores, hi qui regum,
consulum, censorum uero decreto in senatum lecti sunt. Pe-
darios autem senatores uarijs rationibus appellatos in-
uenio, alij enim quod hi non haberent sententiæ dictio-
nem in senatu, sed in aliorum sententias pedibus irent,
dictos pedarios putant. Alij, quod essent plerique, qui ma-
gistratus curules adepti, sella curuli in senatum uehe-
rentur, qui uero pedibus iter facerent, pedarioj nomina-
bantur. M. autem Varro equites quosdam esse ait, qui-
bus amplioribus magistratibus functis, nondum tamen
à censoribus in senatores lectis, non esset ius dicendæ in
senatu sententiæ, cum tamen in senatum uenire liceret.
Sed quas sententias principes dixerant, in eas descende-
bant. De ordine uero ac ratione consulendi senatus, que
hucusque reperi, ea potissimum adducam. Aliquando enim
primo rogari mos fuit, qui princeps in senatu à Censo-
ribus positus fuerat, nonnunquam uero ut essent hi pri-
mo rogarentur, qui Consules designati essent, institum.

Patricij.
Cōscripti
Pedarioj.

Ordo con-
sulendi te-
natus. I

DE MAGISTRATIBVS RO.

tum est. Cicero autem in eo libro, quem inscripsit Cato-
nem maiorem de senectute, tantum aliquando senectu-
ti honoris tributum scribit, quod ut quisq; natu gran-
dior esset, ita prior in senatu sententiam rogaretur. Vsu
tandem introductum esse dicitur. ut quem consul ipse ro-
gasset, is prior ex sententia uerba faceret, alium tamen
quam consularem uirum rogari fas fuisse negant. Ex
qua sane consuetudine. C. Iulius Caesar in eo consulatu,
quem gessit M. Bibulo, treis duntaxat uiros extra or-
dinem rogasse dicitur M. Crassum, Cn. Pompeium, &
Marcum Catonem. Post M. Crassum Cn. Pompeiū, ubi
filiam sibi in matrimonio collocauit, rogare primum
cepit. Cum uero M. Catonem rogaret, atq; idem cum
consulebatur de repub. nimis forte diceret, longioreq;
proinde oratiōe uteretur, qua omne serē tempus, quod
est habendum senatui, tereret, Caesar uiatorem uoca-
uit, Marcumq; Catonem, quoniam finem non faceret,
prehendi loquentem, & in carcerem trahi iussit, Ca-
tonem cum imperio pareret, senatus consurrexit, & ad
carcerem prosequerentur. Cuius rei quasi inuidia mo-
tus Caesar destitit, atq; emitti iussit. De more autem ha-
bendi senatus M. Varro rogatu Pompeij librū edidit,
cū ille primum consul cū M. Crasso fuisset designatus.
Creditor quia foris, militiæq; ad eam etatē occupatus,
uellet ciuilis cōsuetudinis, cuius ex ps erat, fieri periti-
or. Sed cū librum in ipsa Varronis etate piisse, idē ipse
in epistola ad Opianicum scripsit. Qua in epistola mul-

Varronis
lib. d. mo-
re habēdi
senatum.

F E N E S T E L L A.

Gell. li. 14
7. cap.

alias: A-
tinium.

Locus se-
natus ha-
bendi.

ta scribere Varronem id genus A. Gell. in cōmentarijs
noctiū Atticarum refert. Primum ibi scriptum fuisse,
per quas personas haberi senatum liceret, nominat di-
ktatorem, cōsulem, prætorem, tr. pl. interregem, præse-
ctum urbi, neq; ullis alijs ius fuisse senatum frequentē
fieri iubere asserit. Addit deinde extra ordinario iure
tribunus militares, qui pro consulibus essent. Itē decem
uiros, quibus imperium consulare tum esset. Itē trium-
uiros reip. constituēdæ causa creatos, cōsulendi senatū
ius habuisse. De præfecto urbe Latinorum, utrum sena-
tum habere liceret, non satis conuenire ait, qui licere ne-
gavit, qđ ne ille quidē senator sit, proinde ius dicēdæ in
senatu sententiæ non habeat, in rationem adducūt, eaq; æ-
tate, quæ nondū senatoria sit, creari. M. autem Varro
& Atteius Capito, ius esse præfecto urbi, senatus ha-
bendi aiunt. Quandoquidem & tri. pl. quanquā non es-
sent senatores, ante* Accinium plebiscitum ius senatus
habendi esset. Scripserat etiam de intercessionibus, illis
uidelicet ius intercedēdi fuisse, qui uel ea potestate, uel
maiori fuissent, ijs qui senatusconsultum aut plebiscitū
uel aliud decretum rogarent. De loco habendi senatus
aut senatusconsulti rogandi, nisi in locis per augures
constitutis, quæ templa appellabant, haberi rogariue
posse negabant. Vnde & incuria Hostilia, in Pōpeia,
& post in Iulia, cum profana essent loca, templa per
augures sunt constituta, ut in ijs senatusconsulta more
maiorum iusta fieri possent. De tēpoe uero habendi se-

DE MAGISTRATIBVS RO.

natus, ita differit. Ante exortū, inquit, solem, aut post eius occasum, senatus consultum irritum esse, opus etiā censorum fuisse, per quos, & quo tempore factum esset senatus consul. De ætate autem senatoria etiam adolefcentibus senatorum senatum ingredi licuisse, ueterū monumenta legentibus apparet. Quo minus uero tandem in senatum illi ætati uenire liceret, Papyrij præte ætati factum in causa fuit, ut Valerius Maximus scriptum reliquit. Tunc igitur constitutū ne cui paucioribus. 25. annis nato senatum ingredi liceret, ut est apud Plutarchum in uita Magni Pompeij: Item apud ius civile Romanorum, quo nos etiam hoc tempore utimur, facile conspici licet. Qui uero senatus habiturus esset, auspiciari primo atq; immolare hostiam debere, idē Varro censebat. Docuit & de diuinis rebus, priusq; de humanis ad senatum esse referendum. Item senatus consul. duobus modis fieri, aut per discessionem, si consentiret, aut si res dubia esset, per singulorum sententiā. De pignore quoq; capiēdo, de multa irroganda senatori, qui pro tempore in senatum uenire debuit, non interfuerit. Quantum uero ad senatorum familiam pertinet, senatoriarum personarum appellatione, & uxores contineri decretum est. Adoptiuos autem filios, & si anteq̃ patres in senatū essent ducti, sese in adoptionem dedissent senatores esse placuit. Si quis autem ex patriciorum ordine, plebeio hoī se in adoptionē dederit, patritiū tamen manere cautum est, quā legē ea tempe-

Tēpus habendi senatus Senatoria ætas.

Senatorie personæ In Pand. lib. i. tit. de senatoribus hæc traditur.

F E N E S T E L L A.

state nullam fuisse arbitror, cū P. Clodius uir patritius, quo tpe tribunitia potestate fungeretur, qua aduersum Ci. factione uteretur, plebeio homini se adoptandū præbuit. Contra senatorū filiæ, nisi quæ senatorijs hominibus nupti traditæ essent, clarissimarū soëminarū nomine non cōtinerētur. Senatoris uero filium à patre emancipatum, & si filij nomen iure ciuili amittit, senatoriam tamē retinere dignitatē creditur. Posthumi autē quibus post patris mortem nascuntur, senatorij tamen homines appellabantur, cum uero qui postq̄ pater senatu motus est concipitur & nascitur, non esse senatoris filium Proculus, & Pegasus opinabantur. Si quis uero ante conceptus fuerit, q̄e ius pater senatu amoueretur, nō nocet filio casus patris, quo minus senatoris filius cēseretur, sed si pater anteq̄ conciperet filiū, senatoriam dignitatem amiserit, ac deinde decesserit, filij autem in aui potestate senatoris reciderent, & si non quasi senatore patre nati uideantur, senatorij tamen esse censebantur. Mulieres autem senatoribus primo, deinde inferioris sortis hominibus matrimonio collocatæ, clarissimarum ordinis non sunt. Itaq; impetrare pleræq; à principibus solent, ut nuptiæ iterū inferioribus uiris, in senatoria nihilominus mancāt dignitate, ut dicitur diuum Augustum Iuliæ Maniæ cōsobrinæ suæ indulgisse. Senatores uero senatorio ordine amotos, quibus capite nō minuantur, & ciuitatē retineant, iudicare tamen ac testimonium dicere, phibet lex Iulia repetundarum.

DE MAGISTRATIBVS RO.

De tribunis celerum equitum.

Cap. II.

Tribunos celerum equitum primus Romulus creasse fertur, cum tres equitum centurias, quarum opa in omni reip. discrimine uteretur, adscripsit. Eas centurias, Ramnensium, Tatiensium, Lucerum appellauit, Ramnensium à Romulo. Tatiensium à Tatio, Lucerum uero denominatio, ut Liuius placet, incerta est. Quos autem tertios his praefecit uiros, quos ex tribus elegit tribubus, tribunos nominauit. fuisse autem numero trecentos ait equites, eo quod singulis curijs, quae triginta erant, decem adsciuerit. Quod nero celeriter accurrere eos uoluit, si quando respu. illorum opera indiget, appellari celeres uoluit. Sunt etiã qui à celere quodam, qui primus ijs ordinibus à Romulo praefectus fuerit, Remi interfectore, hoc nomen inditum esse opinentur, ut Ouidius in libro fastorum significare intelligitur.

Oui Ioc. li. 4. Fast.

De quaestoribus,

Cap. III.

Questoribus creandis origo uetustissima est, & ante omnes penè magistratus instituti sunt. Gratianus autem in eo libro, quem de temporibus scripsit, ipsum etiam Romulum & Numam, duos habuisse quaestores, quos non sua uoce, sed populi suffragio creatos, scriptum reliquit. Ceterum ut Romulum quaestores habuisse non usquequaque notum est, ita Tullum Hostilium regem quaestores habuisse constare nequit.

F E N E S T E L L A.

Candidati
principis

Quæsto
res par-
ricidij.

Quod uero publicæ querendæ pecuniæ prepositi es-
sent appellatos aiunt. Quæstorum uero ærarij, & ur-
bane pecuniæ curâ agere, prouincias partim exigendis
uectigalibus sortiri, pleriq; (ut Gratianus dixit) episto-
lis in senatu legendis occupari. liq; nuncupati Candi-
dati principis. Nonnunquam autem maleficia conqui-
rere quæstoribus negotio traditum est, ex quorû exer-
cendis quæstionibus, quæstores dictos fuisse, Mar. Var-
ro opinari uidetur. Quæstores ut ferè omnes reliquos
magistratus tam plebeios, quàm patritios promiscue
creari obtinuit, quæ potestas, quoniam minoribus ad-
scribitur, neq; præhensionem, neque uocationem ha-
bet. Et quemadmodum priuati in ius ad prætorem uo-
cari solent, eadem gerendorum honorum, dicendæq;
in senatu sententiæ initium fuisse perhibetur. Etiam qd
de capite ciuis Romani iniussu populi, non erat per-
missum consulibus dicere, propterea quæstores consti-
tuebantur à populo, qui in capitalibus præessent rebus.
li appellabantur quæstores parricidij, quorum & me-
minit lex duodecim tabularum.

De interregia potestate.

Cap. III.

Romulo ergo humanis iam rebus subducto, flu-
ctuantibus patrum animis, quo pacto rem publi-
cam procurarent, quem in demortui regis locum suffe-
cturi, aut quo tandem pacto essent, ne noua multitudo

DE MAGISTRAT'IBVS RO.

sine rege ac duce passim uagaretur, ac uicinorum tandem irritatis animis, urbem rectore uacuam uis aliqua externa adoriretur, difficultati rerum consulere rati, centum patres decem decurijs factis, singulos ex singulis legunt, qui summæ rerum præessent. Ex ijs unum quod insignibus imperij, & fascibus esset decernunt. Quinquaginta dierum spacio finiebatur imperium, eoque pacto uicissim inter se sortiebantur, dum orbe exacto annus circumageretur. Sed huius imperij cum iam pertesum uideretur, ac plebs pro uno rege, centum sortitum esse quereretur, audirentque ea moueri patres, qui uel imperium posciturum esse uidebantur, per speciem beneficij ultro offerendum rati, summam potestatem populo permittunt, statuuntque, ne plus iuris ac potestatis futuro regi permitterent, quam apud se retinerent, simul decernunt, quem populus ipse regem iussisset, ita demum ratus habetur, si præses autores extulissent. Tum interrex conuocione aduocata, quod bonum, faustum, felixque sit, inquit, Quirites regem create, si dignum, qui secundus à Romulo sit creaueritis, patres autores fient, atque ea conditione reges creabant, apud quem summa rerum erat. Dum regia potestas uacans erat, interrex appellabatur. Apud minores uero Romanorum cum reipublice causa abessent consules, neque habendis comitijs interesse possent, siue uitio consules creati essent, si dictatorem comitorum causa dici non placuisset, res ad interregem deducebatur, as per interregem consularia comitia habebantur.

Decuriæ
patrum.
Ex Liuiio,

Interrex.

FENESTELLA.

De duumuiris capitalibus.

Cap. V.

SI duumuiratus capitalis repetere originem uolueris usq; à Tulli Hostilij regis temporibus erit repetenda. Is enim bellum cum Albanis gesturus, copias iam è campis in aciem eduxerat. Tum Metius Suffetius Albanorum dux, regem Romanorū ad colloquū uocauit, qui ubi in conspectū uenerunt, diu de conditionibus pacis inter eos agitatum est, hanc tandē conditionem inierunt. Erant in exercitu Albano trigemini fratres, qui Curiatij appellabantur, ut hi cum trigeminis Oratijs Romanis ferro dimicarent, utrius exercitus uiatores essent, is populus cum bona pace, alteri imperaret. Armati ergo hinc Oratij, illinc Curiatij, in campū prodeunt, diu uario Marte pugnant, ad extremum tres Curiatij, atq; ij quidem omnes saucij, duos ex Oratijs obruncāt, tertio integro relicto. Iuuenis ergo integer corporis, animiq; uiribus, ne si stando tutari ictus non posset, ambire campum instituit, ex Curiatijs, qui ualidior erat, metu examinatum fugere ratus, persequi illum, agre licet, pergit. Oratius ubi alterū lōge ab alijs esse cernit, Curiatiū aggreditur, parumq; ualidū facile obruncat. Accurrentē fratri ferre auxilium, primo illo etiā infirmiorē, & uix sustentē arma facilius occidit. Tertiū graui uulnere, metuq; grauiore, minore negotio cōfodit. Iuueni ergo Oratio oīm consensu gloriosissimus triumphus decernitur. Triūphanti ergo cū

DE MAGISTRATIBVS RO.

omne genus hominum, tum Oratia soror uenit obuiam. Hæc Oratia alteri ex Curiatij's forte deſpōſata fuerat, quæ ubi conſpexit occiſi nuper à fratre uiri pendentes ab haſta exuuias, lamentis & foemineo eiulatu complebat omnia, cuius rei indignatione ſororem interfecit, ratus publicã letitiam turbaffe. Triumpho ergo acto Oratius ad regem trahitur, in carcerem ſeruãdus traditur, ergo omnium ſententia Oratiũ damnat capite, ſe recens tam inſignis facti memoria permultum ſauoris à rege ipſo ſibi uendicat. Dilatiõẽ ergo iudicij rex queritans, tũ primum duos uiros creat, queſtionẽ iudicij ab ſe ad illos reiicit, quid plura? duũ uiri plectendũ capite Oratium pronunciant, ſed Oratius ab illa ſententia populũ appellat, res ad populi iudicium reiicitur. Tum uero ſenis, orbique trium liberorũ parentis lachrymis, & pro concione orationibus acta, inſignis actæ rei recenter memoria reum iuuenem populus abſoluit. Tum ergo duũ uiris capitalibus initium eſſe coepit, unus tamen argumento triũ uiri collegæ facti ſunt. Quod uero capitalibus queſtiõibus præſſent, & carceris rerũ capitaliũ agerent cuſtodia, capitales appellati ſunt, cuius etiã magiſtratus in damnatione C. Manilij Capitolini opa uſum pop. Ro. Linius meminit. Eorundem interuentu triũ uirorum in eos, qui cum L. Catilina conu-
rauerant, animadueryſum eſt, ut meminit Saluſtius.

*augmẽ-
to.

De præfecto urbis.

Cap. VI.

c iij

F E N E S T E L L A.

DE præfecto urbis nusquam antea quicquam reperitur, quam de Sp. Lucretij patris Lucretiae præfectura, non tamen alios reges præter Tarquinium superbum, præfectos urbi creare potuisse negaueri. Quo sese res uertant, cum regibus proficisci opus foret, penes præfectum urbis summa rerum relinquebatur. Vbi autem imperium propagatum est, totius Italiae iurisditio ad præfectum urbis delata est. Omnia enim crimina, quae per totam Italiam admittebantur, ut epistola diui Seueri ad Fabium Cylionem cautum est, præfectus urbis sibi uendicat. In initio uero eius epistolae Ita scriptum est. Cum urbem nostram fidei tuae commiserimus, quicquid intra urbem admittitur, ad præfectum urbis uideatur pertinere. Sed et si quid intra centesimum lapidem admissum sit, præfecti urbis ad cognitionem pertinet. Si ultra centesimum lapidem admissum fuerit, urbis præfecti notio non erit. Audiet seruos qui ad statuam confugerint, aut qui de dominis conquerantur, quod de suo peculio empti, non manu mittantur. Audiet dominos egentes, et qui se egros esse dicant, desiderentque sibi à liberis suffragium impendi. Relegandi etiam deportandique insulam, potestatem præfectus huiusmodi obtinet. Si quis autem seruum suum in uxorem suam adulterium commississe asserit, apud præfectum urbis erit audiendus. Neque est alienum ab eius potestate, ut coram ipso interdicitur, quod ui aut clam exercetur. Solent item ad præfectum urbis tutores, curatoresque remitti, quae male in

Eadē ferè
ad uerbū
pdira in
Pād. de of
fi. præfe.
urbis

DE MAGISTRATIBVS RO.

tutela, curaq; uersati fuerant, quiq; grauiore animadu-
 uersione quã ut suspectorum crimen incurrant, indigēt
 seu quos probari possit, datis nūmis tutelã occupasse,
 seu accepta mercede operã dedisse, quo minus idoneus
 tutor assignaretur alicui, uel consulto circa edendū pa-
 trimoniū eius quantitatem minuisse, siue euidenti frau-
 de pupilli bona alienasse. Id quoq; iniunctum est huic
 magistratui à diuo Seuero, ut m̄cipia tueatur, ne pro-
 stituantur. Curare præterea præfectus debet, ut nūmu-
 larii probẽ se agant circa suæ professionis negotia obe-
 unda, temperetq; ab ijs, quæ leges nō admittunt. Si aut̄
 patronus se à suo liberto, aut docuerit, aut contumelio-
 sum sibi libertū queratur, siue se conuitiū ab eo passum,
 liberõsue suos, uel uxore, aut quid simile obiectum fue-
 rit, præfectus urbis adiri solet, & pro mō que rela, cor-
 rigere eum aut cōminari, aut fustibus castigare, aut ul-
 terius pcedere in pœnam solet. Quod si delatum se à
 liberto, aut contra se cū inimicis conspirasse doceat, etiã
 in re tali præfectus in eum pœnã constituet. Cura etiã
 rei macellariæ omnis, ut iusto pretio ueneat, ad officii
 præfecti pertinet, & ideo forū boarium, suariū, pesca-
 rium, et olitorium ad eundẽ præfectum ptinet. Ad tuẽ-
 dam quoq; populorū quietẽ, dispositos stationarios mi-
 lites habere debet, curareq; ut sibi qd ubiq; agitur, p
 delatores denūcietur. Põt etiã urbi interdicare negotia-
 tionem, pfectionibus, aduocationibus, & foro ad tẽpus
 et in perpetuū. Sed cū multo tpe præfectus urbi creatus

FENESTELLA.

fuert, demū illius ditione delata ad prætorē, trāslatā Latinarū feriarum, dūtaxat creari cœptus est. Et cū cæterorum oīm magistratuū fora quiescerent, soli præfecto urbi Latinorū subiacent, ne qs alterā magistratuum speciē arbitraretur, Pleraq; quæ ad præfecti ditionem pertinere uidebantur, de industria omiffa sunt.

De consulibus.

Cap. VII.

Consules
unde.

Consularem potestatem regie potestatis exemplo sacrositam fuisse, uetusstatis monumenta declarant. Exactis enim regibus, duo uiri creati sunt, quibus præter quā quod annuū imperiū datum est, nihil aliud immutatum est. Itaque lictores & trabeā, cæteraq; regum insignia tenuere. Quod consulere remp. deberent, consules appellauerunt. Iniunctumq; ut omniū, quæ è repuso re arbitrabantur diligenter curam agerent. Primi consules post exactos reges fuere L. Iunius Brutus, & L. Tarq. Colatinus. Brutus cum collega egit, ut penes alterum duntaxat fasces forent, ne si penes utrumq; populus cōspexisset, duplicatum terrorem ex uno ad duos reges quereretur. XII. erant numero lictores, qui cū fascibus uirgarum securim cuiq; cōsulum præferebāt. Quem numerum licitorum collegisse Romulum ferunt, eo quod 12. uultures in Auentino monte, cum augurijs cum fratre concenderet, inspexit. Nonnullis autem atq; idoneis autoribus, hoc ut pleraq; alia, scilicet apparatus, sellam curulem, togam & prætextā ab Ethru-

DE MAGISTRATIEVS RO.

scis finitimis populis adsciuisse uerisimilius uidetur. Ethruscos enim cum duodecim populis cōstarent, rege cōmuniter creato, unū lictorem regi singulos exhibuisset. Lictores autē à ligando dictos existimant, quod quē consules prāhendi ligariq; iussissent, prāsto essent ad prāhendendum, & uenientes cōsulibus obuiā, de equo descendere iuberent. Iunio autem Bruto altero ex primis cōsulibus in bello extincto, cum solus P. Val. in cōsulatu remansisset (Hic enim in Tarquinij Calatini locum susceptus erat, quod ille ob inuisu Tarquiniorum genus, se cōsulatu abdicare compulsus esset) ut sunt mutabiles uulgi animi, in ipsum non inuidia modo, sed suspicio etiam cum atroci crimine oborta est. & cum cōsul aduocata concione se expurgasset, autor esse instituit ferendae legis, ut aduersus omnes magistratus esset prouocatio. Tum uero consularis autoritas, regiae potestatis longe inferior esse coepit, ac libertatis iacta semina mirum in modum conualuisse uisa sunt. Consules nisi à patribus creari, quod apud alios auspicia non essent religionem fore aliquando creditū est. Profligato tandem Gallico bello (eo scilicet quo T. Manilius Torquatus torque hosti Gallo, quem singulari certamine occiderat, detracto, Torquati cognomen sibi, posterisq; suis clarissimum dedit) assiduis tribunitijs scditionibus uicti, alterum ex plebe consulem creandum concessere. Primus autem de plebe consul Luci. Sequacius creatus est, & cum antea tribunos militum, qui pra

Lictores

Torquati
cognomē

F E N E S T E L L A.

consulibus essent, ex suo quoque ordine creari plebs ob-
 tinuisset. Sæpenumero creationi tribunorum, consularis
 potestatis intermissio occurrit, adeo ut duobus aliquã-
 do nonnunquam pluribus, sæpe etiam paucioribus annis cõ-
 sulare imperium uacauerit. De constitutione uero con-
 sularis potestatis, id uulgo compertum est, habitis scilicet
 per consules, siue alterum duorum, siue per interre-
 gem aut dictatorem comitijs, quæ tribuum, centuriarũ
 que conuentu ac suffragijs constant, & in campũ Mar-
 tium accitis, qui consulatum petaturi erant in campum
 descendunt, atque eo quod tunc candidis uestibus induti
 sunt, Candidati uocantur. In quem igitur populi suffra-
 gia, consularibus habitis comitijs, suffragijsque rite pa-
 ctis, concurrebant, is erat consul designatus. Sed quoni-
 am de comitijs habuimus mentionem, non incongruum
 est hic nonnihil ex ijs, quæ ad nos usque peruenierunt, ad-
 scribere. Comitiorum enim alia calata, alia tributa nũ-
 cupantur. Calata uero dicta, quod per licforem curia-
 tim calari, id est uocari. Ea uero in centuriata & curia-
 ta diuiduntur. Curiata ex curijs, quæ triginta numero
 erant, & omne genus ciuium continebant per curiatũ
 licforem uocabantur. Centuriata uero per corniciem
 ex censu, & ætate accersebantur. Tributa uero ex om-
 nibus regionibus urbis, ac tribubus (ut reor) nuncupata
 constabant. Centuriata autem fieri intra pomoerium ne-
 fas erat, quia exercitui (ut ferunt) nisi extra urbem im-
 perari ius non sit. Propterea Centuriata in campo Mar-

Cãdidati.

Comitio-
rũ diuer-
sas.

DE MAGISTRATIBVS RO.

no haberi, quod exercitui imperari præsidij causa so-
litum sit. Illud præterea necessarium consulatum peten-
tibus, ut per seipsos comitijs interessent, per alios peten-
di facultas nullo pacto decernebatur. Quinetiam per-
scribendis cæteris magistratibus obseruatum uideo. Eã
præterea potestatem, de qua agimus, & filij famili-
as, & sui iuris constituti consequuntur, seq; ipsos apud
se sua autoritate emancipandi facultas est. Tandẽ etiã
institutum, ut qui consules fierent, ipso iure sine emanci-
patione à patrie potestatis uinculo liberarentur.

De dictatore.

Cap. VIII.

Dictatorem Albanos priusq; Romanos habuisse,
quippe qui Metium Suffetium habuerunt, testis
est T. Liuius. Apud Romanos uero primus dictator fa-
ctus est T. Largius primum consul, quo anno quibusue
consulibus non satis constat. Illud uero liquet, Latino,
Sabinoq; bello impendente, quadraginta uel populis in
Romanos coniuratis, cõcitante* Mamilio Octauio Tu Manillo
sculano, Tarquinij Superbi genero, qui cum penes exu aliã.
labat, dictatorem Romæ creari instituisse. Ea summa
quidem potestas apud Romanos fuit à qua nec prouo-
cãdi ius fuisse, et animaduersum in capite cuiusq; ciuis
Romani, totiusq; reip. summam ditionem penes ipsum
habuisse, ueterum scripta testantur. Lictores et uniuersa
regum insignia dictatori attribuere, quia aut sum-
mum ei in populũ ius, summaq; potestas fuit, magister Magister.

F E N E S T E L L A.

populi cognominatus est, ex quo factum, ut qui potestatem aliquam de publico haberet, utpote quod à suprema dictature potestate ortum duceret, magistratus, uelut à candido candidatus uocaretur. Dictator autem nullo alio pacto creari consuevit, quàm cum uis aliqua maior de improviso aborta, ingentem urbi cladem minitari uideretur. Prius non nisi è patribus uelut pleraquæ alia. Dictatorem legisas fuit, tandem ut cætera quoque idipsum imminutum est. Bello enim quod po. Ro. cum Faliscis gessit, Tarquinesibusque, primus de plebe dictator creatus est C. Marius Rutilius, qui & ipse magistrum equitum etiam de plebe hominem L. *Plautium dixit. Hunc magistratum, quoniam quàm amplissimus esset, non nisi sex menses retinere licuit, quod uero futuros dictitare magistratus solitus sit, appellatum esse dictatorem M. Varro ait. Huius etiam prætextu magistratus L. Sylla, ac deinde Iulius Cæsar reipub. oppressere, tyrannidis inuisum, atque infame nomen euitare cupientes. De dictatore ergo, quantum per ueterum disquisitionem licuit diximus.

De magistro equitum.

Cap. X.

Quales tribuni celerum apud reges, tales ferme apud dictatores magistri equitum fuere, & ut dictatori ius summum in populum fuit, ita in omnes milites & accensos magistro equitum fuisse traditum est. Primus magister equitum Sp. Cassius fuit, à T. Lar

* C. Plautium, alij.
Dictator
unde appellatus.

DE MAGISTRATIBVS RO.

gio, primo dictatore creatus. Id demum officij fuit magistris equitum apud dictatores, quod tandem praefectus praetorio apud Caesarem.

praefectus
praetorio.

De tribuno plebis.

Cap. XI.

Tribunis plebis creandis initium fuit secessio plebis à patribus in montem Sacrum facta, Transacto enim bello, hinc Volscorum illinc Equorum atq; Sabinorum, cum ex promissis patrum ferenda legis, de liberanda à nexibus foeneratorum plebe, spes quibusdam certis indicij uersaretur, quae tum quadam, ac nimia lussione protrahi uideretur à patribus, M. Valerio dictatore creato, qui ad populares seditiones comprimendas, ingensq; gerendum bellum mitteretur, cumq; pro plebe, ad ferendam legem intercedere coepisset, & se & plebem frustrari uideret, magistratu se abdicauisset, ac cederetq; ad indignationem plebis, quod patres plebis animos à seditionibus auertere rati, sub praetextu sacra menti consulibus praestiti, nouo bello cogere ad militandum, adnitebantur. Plebs permoleste id ferens, in montem Sacrum, qui est trans Anienem, tertio ab urbe miliario, secessit. Quod cum ingentem trepidationem incussisset patribus (quo nam enim modo urbem omnium militum robore exhaustam, si qua uis belli aliqua ex parte irrepisset, tutari remp. facultas dabatur?) Menenium Agrippam summam ea tempestate autoritatis uirum, plebi charum

FENESTELLA.

pariter ac patribus, legatum ad componendam popularē seditionem decernunt, q̄ graui usus oratiōe, in qua apologum de conspiratione membrorum contra uentrem induxit, quemadmodum uentri ea conspiratio cladem attulerit, usq; eo delinuit plebis animos, ut illi us opera pacem cum patribus iniuerit. In cuius pactio-
ne fœderis, conuenit, uti plebeios in urbe magistratus obtinerent. Duos ergo tribunos tum habere plebs cœ-
pit A. Vir. T. Vetusio consulibus. Alia rursus secessio-
ne, tres additi Appio Claudio, & C. Quintio consuli-
bus. Mox quinq; item alij, consulibus M. Oratio Puluil-
lo, & Q. Minutio. Hoc pacto decem tribunis in ple-
bem Romanum fuit iurisdictio. Tribunorum uero tan-
ta creuit autoritas, ut quicquid senatus decreuisset, ita
demum ratum haberetur, si tribuni approbassent. Sta-
bant ergo in uestibulo curiæ, ubi habebatur senatus (tē-
plum enim ingredi non licebat) & quæcunq; senatores
decreuissent, tribunis animaduertenda perserebantur,
ut si p̄ republica fore uiderentur, approbarent, cetera
ad arbitrium reijcerent, tanquam senatus consulta ap-
probaissent. T. literam in tergo adijciebant, haud alio
pacto rata iudicatum iri. Sed in tributia potestate, si
latius *patere uobis uoluerimus, Labconis Antistij iu-
ris peritissimi constat sententia, cuius uerba, quemad-
modum apud Aul. Gellium scripta reperi, ita ipse scri-
psi. In quadam, inquit, epistola Attei Capitonis scri-
ptum legimus, Labconem Antistium legum atq; morū

T. litera.

*Facere.
uerba.

A. Gell. li.
13. cap. 12

DE MAGISTRATIBVS RO.

pop. Ro. iurisq; ciuili doctum apprime fuisse, sed agi-
 tabat, inquit, hominē libertas quædā nimia, & uecors
 usq; eò, ut diuo Augusto iam principe, & rempub. ob-
 tinente, ratum tamen p̄sumq; nihil haberet, nisi quod
 iustum, sanctumq; esse in Romanis antiquitatibus inue-
 nisset. Ac deinde narrat, quod idē ipse Labeo per uia-
 torē à tribuno plebis uocatus, responderit. Iussit enim
 ei qui missus, erat, ad tribunos plebis redire, eisq; dice-
 re, ius eos non habere, neq; se, neq; alium uocandi, cū
 moribus maiorum, tribuni plebis præhensionem habe-
 rent, uocationem non haberent. Posse igitur eos uenire,
 & præhendi se iubere, sed uocandi absentē ius non ha-
 bere. Idq; etiam apud Varronē in libro rerū humana-
 rum scriptū asserit Au. Gell. Qui sanē Varro, cum triū
 uir esset, asserit se à tribuno plebis uocatum non fuisse,
 cum tribunus plebis esset, neminē uocari iussisse. Maxi-
 mæ uero partes tribunorum intercessionibus extitere
 (id quidem est uim à cæteris magistratibus prohibere
 fieri) aut minores in legibus ad populū ferendis, quæ
 plebiscita appellantur. In quibus sanē rogandis, patrū in-
 teresse nulli admodū ius fuit. Quinetiā in puincijs pro
 consularibus assignandis, ut idem apud Plutarchū in
 uita M. Catonis, maxime in tribunatu P. Clodij. Licet
 istud etiam obseruatum est inter tribunos, si cæteri oēs
 unam rem probassent, unus uero id prohibuisset, plus
 cæteris quidem omnibus in ea probatione polleret, &
 reliquos omnes facile impedire posset.

FENESTELLA.

De proconsulari potestate.

Cap. XI.

DE hac quidem potestatis specie, nihil quicquid prius reperi, quàm bello à po. Ro. cùm Equis infeliciter gesto, maximoque terrore urbi illato. Tum enim consul, qui in urbe remanserat, quo celerius delectum facere posset, proconsulem creauit, qui obsessio collegæ auxiliū afferret. Creatus est igitur proconsul T. Quintius, Albo Posthumio, & Sp. Furio consulis. Quod uero pro consulis mitterentur, eorumque uice functuri essent, proconsules appellati sunt, ijs magistratibus cætera quædam consularia insignia concessa sunt, præterquam quod sex duntaxat, lictoribus uti iniunctum est. Quæ tempestate non ordinaria quidem, sed delegata iurisdictione proconsul (de quo agimus) utebatur, quàmuis postea usu euenit, ut propria huic magistratui iurisditio competere instituerit. Propagatis enim imperij finibus complurium, & ingentium bellorum administrandorum cura exorta, obseruari coeptum, ut quo quique anno consules fuissent, sequenti proconsules remanerent, in uarias prouincias cum imperia sortirentur. De finibus autem proconsularibus, quæ nancisci potui, ea breuiter subiiciam. Potestatem suam proconsul, nisi in ea prouincia, quam est sortitus, exercere non potest, quàmuis uoluntariâ (ut aiunt) iurisdictionem, eam esse auctoritatem, manumittere seruos suos apud se uolentes, aut se ad optandos dari passim præstare. Contentiosam uero iurisdictionem, præ-

DE MAGISTRATIBVS RO.

terq̄ in prouincia tractare non potest, ne quicq̄ in prouincia negotiorū exoriretur, quin ad proconsulis administrationē pertinere soleat. Sin autem fiscalis causa inciderit, melius faciet ad procuratorē Caesaris deferre. Si uxorem secum in prouinciā duxerit, quod nō fecisse decentius putabitur, ea * quæ deliquerit in eam ipsam animaduertet. Obsonijs dono missis, ut prorsus abstinere non debet, sic in accipiendis modum seruare, ualde enim inhumanum est à nemine accipere, passim uero uilissimum & penitus auarissimum. Ab alijs uero rebus dono missis, oīno abstinere proconsulem oportet. Itē ab emptionibus oīm rerū, præterq̄ uictus quotidiani causa. Lites uero quæ seriosa excussione, aī aduersio neq̄ indigent, summam pertractare ac diffinire nō debet. Quæ cognitionē exactiorē non desiderāt, ut obsequiū à liberis & patrimonijs exhibentur, à liberis summam animaduersa pronūciare poterit. Parū autē obsequētes patronis suis libertos, cum uerbis paulo atrocioribus exterreat, tū etiā fustiū castigatiōe coerceat, absq̄ iudicio sapientis, ac fori strepitu. Non habentibus autē aduocatum ob inopiā, seu aduersarij potentiā, ultro exhibeat, ac deniq̄ uniuersa expediat, quæ mero (ut aiūt) imperio assignari solent. Id enim significat gladij potestate in facinorosos, seruosq̄ aī aduertendi. Sed quoniā negotiorū prouincialium multitudinē, per seipsum obire proconsulem difficile est, legatum proconsules habere solent, de cuius officio pauca uidenda sunt.

*aliās 'q̄.
*Xenij sle
gē dū. erit
nam sic in
Pande. q̄-
q̄ legitur
unde hæc
sunt tran
scripta.
Quāquā
& ibi cor
ruptæ p
xenij ex
mij pas
sim uul
gus iure
consulto
rū legit.

Merum
impium.

FENESTELLA.

De legatis proconsulum.

Cap. XII.

Solent proconsules ob rerum gerendarum multitudine, in prouincia legatos statuere, qui non propria, sed mandata iurisdictione utuntur, quos prius etiã quã in prouinciam peruenierint, sibi substituere non possunt. Si quid autem legato occurrat, cuius rei grauitas exactiorem diligentiam exigat, ad proconsulem remittere legatus debet. Neq; enim animaduertendi, coercendi, seu atrociter uerberandi legato licentia est. Iudices tamen litigantibus, tutores etiam pupillis dare potest, custodiarumq; quæ per prouinciam dispositæ sunt in stationibus, proconsul legatam cognitionem commendare, nec priusquã prouincia proconsul discedat, legatum dimittere consuevit. Et si diem suum obierit in prouincia, proconsul ita demum sibi mandata negotia exiget, ac si res integra non inueniatur. Si uero abesse à prouincia proconsulem fortasse contigerit, causas etiam quæ animaduersionem exigant, delegabit.

De ædilibus plebeis.

Cap. XIII.

A Edilitatem plebeiam pro uetustissimo magistratu habeo, et utrum ædiles ante tri. pl. creari coeperint ambigo, memor quod exactis regibus ad secessionem plebis in Sacro monte factam, maxima quidẽ pars pop. Ro. tanto tempore absq; aliquo in repub. magistratu, à quo tueretur, extiterit. Quin apud Liniũ

In Pandectis legitur, legatus ius habet.

DE MAGISTRATIBVS RO.

haud multo post Tri. Ple. creatos pestilenti quodam tē-
pore, cum et consul alter obisset, alter uero agram ani-
mam traheret, apud ædiles plebeios, & consularem,
& tribunitiam potestatem, & tandem totius reip. sum-
mam recidisse constat. Non quod illos tunc primū crea-
ri coeptos appareat, sed quod longe antea creatos esse
potuisse facile sit. Crescentibus autem plebeis opibus,
ita ut etiam dictatores ac pōtificates de suo quoq; corpo-
re præstarent, atq; patres multoties à plebe uicti, du-
os ædiles plebeios à patribus creādos peruicerunt. Nā
cum ædilibus ludos faciendos, solēnesq; pro ordinibus
in concordiam reductis dies, in fastis referendos man-
darent, negarentq; se id esse facturos, ædiles plebis cō-
clamatum esse à iuuenibus patricijs dicitur, se id hono-
ris decorū immortalium causa libenter acturos, ut ædi-
les fierent, qbus cum ab uniuersis gratiæ actæ essent, Se-
natus consultum factū est, ut duos uiros ex patribus, q
ædiles forent, dictator populū rogaret, patres comitijs
autores foret. Duo ergo patritij ædiles creati sunt Cn.
Quintius Capitolinus, et P. Cornelius Scipio. Sed duos
tandem ædiles creatos alios à Iulio Cæsare, q quoniam
frumento præessent, Cereales appellati sunt. Apud ido-
neos inuenio autores, ædiles à sacrarum ædium quam
gerebāt cura, appellatos esse. Curules uero ij qui ex pa-
tribus creati sunt, quoniam sella curuli ueherentur, co-
gnominati sunt. Plebei uero & curules iā adeo manife-
sto cognomine sunt, ut interpretatione non egeant no-

Cereales.
ædiles.
Curules.

FENESTELLA.

Aedilium
munera.

stra. Ludos instituere quavis causa, quibusue in spectaculis fierent, ad aedilium partes pertinet. Id etiam erat haud leue aedilitatis munus, ut sua quisq; aedilis factus impensa, ludos pro modo patrimonij, ac dignitatis suae celebrandos procuraret: cuius instituti M. Cicero in ijs libris, quos de officijs inscripsit, cum de sua, et Magni Pompeij aedilitate meminit, locuples testis est. Asconius autem Pedianus Pompeiũ aedilem creatum, theatrum, quod sua impensa aedificauerat, magnificentissimis ludis, in quibus currus cũ elephãtis induxerit, dedicasse ait. Id etiam in argumentis comœdiarum, quibus nomina aedilium, qui ludis praesuerant, adscripta sunt, facile est aĩaduertere. Locorum autem discretio, et cuilibet ordiui pro dignitate assignatio, aediliũ muneris est. Val. Max. scripsit Attilium Seranum, et L. Scriboniũ aediles, senatus, ac plebis loca secreuisse. Quod si seruum quispiam, aut iumentũ morbosum, aut uitiosum, pro integro sanoq; uendiderit, edicto aedilium emptori succurreretur. Quod uero cloacae publicae, et aquae ductus, caeteraq; aedificia lauta, munda, integraq; et expedita asseruarentur, aediliũ officium est. Deniq; quicquid rerum uitiosarum pro sincero, fractum pro integro usq; uenisset, aeditio edicto redhiberi solet.

De decemuiris legum ferendarũ

causa creatis. Cap. XIII.

Decemuiris summã potestãtẽ incuntibus, magistratus omnes qui remp. agebant, exoluere fas

DE MAGISTRATIBVS RO.

erat, quibus creandis hoc in causa fuisse perhibetur. Plebe enim quotidianis seditionibus, tū ob creandos de plebe magistratus, tum ad ferendam legem de soluen- do à nexibus sceneratorum, sæpe etiam de connubio, ut inire liceret plebi cum patribus, nonnunquam ob fe- rendam legem agrariam, diuina simul humanaq; oīa miscente, & tandem communes quasdam leges ferri petente, ne quis esset inuidiæ locus, leges extraneas ac cerfiri placuit. Missi ergo tres Athenas sunt legati, qui inclytas leges Solonis scriptas ferrent, iura etiam, & mores aliarum ciuitatum noscerent. ii fuerunt Sp. Posthu- mius albus, A. Manlius, & P. Sulpitius Camerinus. Legati igitur anno tertio postquā recesserāt, leges scr- ptas referunt, pro quibus sanè censendis, promulgan- dis, centuriatis comitijs (quod, ut sanctiores essent, fie- ri oportebat) decemuiros creant, qui suo arbitratu le- ges promulgarent. ii fuerunt Appius Claudius, T. Genu- tius, P. Sextius, L. Veturius, C. Iulius. A. Manlius, P. Sulpitius. P. Curiatius, T. Romulus. Sp. Posthumius. Placuitq; ne ab horum potestate esset prouocatio. Pe- nes uero alterum, ut fors sceret, quo aduſq; omnem nu- merum peruasissent, certis diebus lectores forent. Eo- dem ergo anno decem tabulas edunt, potestatem inspi- ciendi omnibus faciunt, edicunt, agitent secum omnes, & si quid emēdari, suppleri, minuiue opus esse censeāt, omnium sententias æquo animo esse audituros. Post- quā satis emendata esse apparuit, decē tabulis scriptas

Referunt
hæc à Li.
uio lib. 3

Decē ta-
bulæ.

F E N E S T E L L A.

leges centuriatis comitijs proferunt, ac simul se magistratu abdicāt. Cum uerorum percrebuisse, duabus alijs tabulis ius po. Ro. plenū ac absolutum fore, iterū habitis comitijs alij decē uiri subrogati sunt. Tum Appius, cui comitia habere datum fuerat, sese contra ius, fasq; decēuirū creat. Collegæ fuere M. Cornelius Maluginēsis, M. Sergius, L. Minutius, Q. Fabius* Vigilanus, Q. Petilius, T. Antonius Merenda, Ceso Duilius, Sp. Opius Cornicen, M. Robuleius. Opere pretium est audire, q̄ ij decemuii per spem, ac libidinem dominandi, omnem reipublicæ speciem idibus Maijs, quo inire magistratum, cum duodenis singuli fascibus forum compleuere. Neq; enim ad rem pertinere deni secures, quando absq; prouocatione creati essent, interpretabatur. Decem ergo, regum instar, primo conspectu præbuisse ferunt. Incredibile est enim quantum ea res urbi terrorem iniecerit. Neq; suus urbē fefellit timor. Primum cū abstinere à patribus coepissent, in humiliores crudelitatem, libidinemq; exercebant. Hominum, non causarum tot erant, ut apud eos gratia potius quàm æqua ui iudicia haberent. Domi contrahebant, pronūciabant in foro. Si quis collegam appellasset, ab eo quē appellauisset, ita discedebat, ut pœniteret primo decreto non stetisse. Opinio etiam fuit, foedus clā inter eos iurando dictū, ne comitia haberent, perpetuoq; decemuiratus possessum semel obtinerent imperium. Hac conditione iam maior anni pars processerat, et duæ ta

*alijs Vi-
bulanus

Decēuiro-
rum ty-
rannis.

DE MAGISTRATIEVS RO.

bule ad decem adiectæ fuerant, nec quicquid aliud super-
erat, nisi ut centuriatis comitijs proferrètur, Hoc pera-
cto cum laboretur annus, nullaquæ comitorum mentio ha-
beretur, & quàmuis anni factos exactione priuatos
plebs obstreperet, ac libertatem penitus amissam con-
quereretur, eo illi nihilo cõuniore facta, hac petulan-
tia abutebantur. Sed hos urbanos strepitus nunciatum
bellum à Sabinis, Equisue impendere paululum interci-
pit. Habito enim delectu decemuiri, armato exercitu in
bellum prodeunt. Dum bellum uario euentu geritur, Ap.
Claudius decemuir, qui gerendis rebus urbanis reman-
serat, plebiæ uirginis, cuius amore deflagrabat stuprã
de consilium capit. Pater eius L. Virginius, qui tum
honestum ordinem in castris ducebat, Acilio cuidã tri-
bunitio uiro, puellã despõderat. Hanc uirginem forma
egregiã cum Appius prece, et pretio tẽtasset pellicere,
parumquæ sibi succedere cuncta cerneret, animum ad cru-
delitatem, superbiamquæ conuertit. M. Claudio clienti ne-
gotium dat, ut coram se pro tribunali sedente, puellam in
seruitutem asserat. Ceteros omnes qui libertatẽ asserat
reiecturum promittit. Oportunitatẽ ergo nactus M.
Claudius libidinis minister, transeunti per forum puel-
le sceleratas manus iniicit, seruam suam, seruamquæ natã
appellans, ac sequi se puellam iubet, cunctantem ui ab-
stracturus esse uidebatur. Cum ad clamorẽ ereptæ, nu-
triciisquæ fidem Quiritum implorantis, multitudinis cõ-
cursus factus esset, iamquæ ui tuta esse uideretur, tũ Clau-

Ap. Clau-
dij libidi-
nis exem-
plum.

F E N E S T E L L A .

dius nihil opus esse tumultu ait, se iure grassari, si non crederent, ad tribunal sequeretur. Cum ad tribunal uentum est, prætor apud argumēti autorem agit, puellam domi suæ natam, furtoq; subtractam, in domo Virginij pro filia esse suppositam. Interim dominum ancillam sequi, quod ita æquitas dicitaret, interloqueretur. Composuerat ita se facturum App. Claudius, ne sine causæ cognitione pronunciare in seruitutem uideretur. Tunc aduocatis puellæ intercedentibus, patrem reip. causa abesse, iniquū de liberis absentibus agi, ceteraq; huiusmodi allegatibus, Icilius uir, & Numitorius auus superueniunt. Icilium autem, ut erat uir acer, multa intrepide uociferantem, Appius per listorem summoueri iussit. Sed cum ille constantissimo animo resistere pergeret, ac multitudinis concursus ingens fieret, Appius, ne exortus tumultus nouandi res occasionem faceret, uades de uirgine in posterum diem in iudicium sistenda, dari iussit. Interea patrem accersunt nuncij, aduolat in urbem pater, ac prima luce sordidatus, filiā solita ueste, cum aliquot matronis secum in forum ducit. Vociferat opem ferant, lamentatione & querelis omnia implet. Idem Icilius, idem puella ac matronæ faciunt. Aduersus hæc omnia Appius obstinato animo tribunal ascendit, uindicias secundum seruitutem decreuit, quod decretum cum ingentem admirationem incussisset, ac M. Claudius iret ad cōprehendendā uirginē, tunc pater intentans in Appium manus. Icilio inquit,

DE MAGISTRATIBVS RO.

non tibi Appi filiam meā despondi, ad nuptias, non ad
 stuprū educavi, sed quæso patrio dolori ignoscas, si quod
 sum in te inuectus uehementius. Sinas ergo corā uirgi-
 ne me nutricem percunctari, falso pater sim, ut re com-
 perta, æquiore hinc aīo discedam. Seductam ergo filiā
 percunctandi prætextu, rapto è tabernaculo lanij cul-
 tro, filiā interemit. Quid multa? Rei indignitate pari-
 ter oēs commoti in forū concurrunt. Appius autē ut tu-
 multuari cœptū uidet, ut uitæ consuleret, obuoluto ca-
 pite effugit. Ples ergo recuperandæ libertatis occasio-
 nem nacta, arreptis armis, duce Virginio in Auentinū
 secedit. Nec minus Icilius in castris, militū cōcitat mul-
 titudinē, plebisq; urbanæ extēplo decē tribunos milita-
 res creant, ingentiq; cū exercitu ad urbē accedunt, al-
 teri se exercitui coniungunt. Hoc pacto, armata plebs
 secedere statuit. Eō ergo quicumq; per etatē, ualetudi-
 nemq; potuerent, cū uxoribus, liberisq; peruenerē. Iis
 tantis motibus percussi decemuiros, senatū frequentem
 fieri iubent. Rogant quod è repu. fore censent edicere. De
 mū cum multa ultro citroq; in senatu agitata essent, ac
 pleriq; senatores intrepide decē uiros oratione castigas-
 sent, decē Tarquinos appellantes, decē uiros tandē futu-
 ros se in potestate patrum affirmarunt, mō sese ab iniu-
 ria tuerentur, ac simul legatos mittere ad res cōponen-
 das statuunt. Missi ergo legati M. Oratius, & L. Va-
 lerijs probatissimæ extimatiōis uiri, de cōditiōe pacis
 cū plebe agunt. Petebat autē plebs inter conditiones pa-

Decē Tar-
 quinijs.

F E N E S T E L L A .

Decē uiri
exacti.

eis, ad supplicium decemuiros, quod legati primū cō-
positis orationibus dissuaserunt plebi. Contenta igitur
plebs fuit, ut sui sibi tribuni restituerentur, & ut con-
sueuerant, rediretur ad consules. Interim abdicant se
magistratu decemuiri. Comitia consulibus, tribunisq;
creandis habentur. Hoc pacto creatis, exactisq; decē-
uiris, ad prioris formam regiminis reditum est.

De p̄fecto annonæ.

Cap. XV.

Tarquinij
mors.

*aliās Le
ctorio.

Liuij loci
libro. 4

QVoniam de potestatibus agitur, ratio etiam ad-
monet, ut de p̄fecto annonæ extra ordinem
tunc creari solito nonnihil adijciam. De quo sanè magi-
stratu nihil antea reperi, q̄ Appio Claudio, & P. Serui-
lio cōsulibus, eo quoq; anno, quo Tarquinius Superbus
apud Aristodemum tyrannum mortuus est. Tum inter
consules certa contentio dicitur, de dedicatione ædis
Mercurij, quæ sanè hac cōditione sopita est, quod uter
dedicaret Mercurij ædem, is quidem annonæ p̄esset.
Populus dedicationē dedit M. *Plætorio primipilo, nō
tam ob hominis meritum, q̄ ob ignominiam consulum,
haud probe in magistratu obuersatorum. Caterum ut
hoc apud Liuium non mihi planum usquequaq; appa-
ret, credo errore scribentium, ita de L. Minutio p̄se-
cto annonæ, haud multo tempore post, usq; quaq; ma-
nifestum est, Huius magistratus difficili tempore, &
caritate annonæ usus potissimum, atq; opera exigeba-
tur. Frumentum undiq; cœmendum, & si quis ultra

DE MAGISTRATIBVS RO.

proprios usus possideret, in medium ponendū curabat, aduehi undiq; & aduectum iusto pretio uenire nitebatur. Cuius opo magistratus egregia populo Ro, penuria laboranti sēpe opera nauata est. Eam potestatem de qua agimus cum magnus ille Pompeius ageret, atq; è Sicilia cum magna uifruenti soluere pergeret, a gubernatores classis non se committendos maxime se uienti pelago dicerent, illam saluberrimam reipu. uocē dedisse dicitur. Nauigare enim inquit, necesse esse, uiuere necesse non esse. Tantus præterea annonæ huius causa fauor, autoritasq; accessit, ut quæ alioquin personæ ad accusationē minus idoneæ essent, hac tamē in causa admitterentur, huiusmodi sunt mulieres infames, & quæ sunt eius generis quo nos etiā utimur. Sed de præfecto annonæ satis dictum est.

Pompeii
cordatissimi
mum di-
ctum.

De tribunis militum & consulari potestate. Cap. XVI.

Crebris quidem secessionibus plebis à patribus, quibus consules de suo quoq; corpore creari peteret, externis etiam bellis ingruētibus, plebeq; ipsa delectum pati negante, coacti tandem patres sunt, ut aut ciuibus, aut hostibus de uictoria concederent. Ab eorum sententijs, qui tribunos plebis cæde uiolandos putarent, quos fœdere cum plebe icto, sacrosanctos haberent, primores patrum abhorrebant, per hæc consilia eò res deducta est, ut rogatione Camilli, tribunos mili

F E N E S T E L L A.

tum, qui pro consulibus essent tam ex plebe, quã ex patribus promiscue creari patres sinerent, de consulibus nihil immutaretur. Tres ergo tribuni cõsulari potestate, qui militares appellarentur, creati sunt, ijq; constituti sunt uario numero. Interdum enim uiginti fuerunt, interdum plures, nonnunquam pauciores, sed de superioribus tantum tribus hi fuerunt, Au. Sempronius Atracinus, L. Attilius, & T. Cecilius patritij omnes. Plebs enim eo duntaxat contenta fuit, quod eius ratio habitasse uideretur. Tunc igitur primo à consulibus ad tribunos militares, consulari potestate uentum est, M. Genutio, & P. Curiatio consulatu abeuntibus, penes quem sanè magistratum (ut ipsum nomen indicat) eadem que apud consules, potestas erat collata, nominibus tantum immutatis, ac plebis ratione habitata.

Apud Li-
niũ unde
hec desum-
pta sunt,
lege I, Ce-
cilium.

De censoribus.

Cap. XVII.

CVM ob multa & uaria bella, ciuilesq; seditio-
nes, Romæ pluribus annis populus incensus
mansisset, neq; esset lustrum aliquod de more conditũ,
neq; diffiniri census posset, neue consulibus cum mul-
tũ bellorum immineret, id negotij operæpretiũ esset,
mentio inita est à senatu, rē uidelicet operosam, & mi-
nime consularē pprio magistratu indigere, cui scriba-
rũ ministeriũ, custodiẽq; & tabularũ cura, arbitriũ,
formuleq; censendæ subijcerentur. Tum duo censores
creati sunt, Papyrius, & Sempronius, censuitq; habent

DE MAGISTRATIBVS RO.

do præfecti, ab eaq; re censes appellati, M. Geganio
 Macerino, & T. Quintio Capitolino consulibus. Insti-
 tutumq; ut quinquennio is magistratus perduraret, qd
 tandem tempus ob censorũ insolentiã immutatum est,
 ad annumq; redactũ A. Mamertio Acnilio dictatore,
 Iulio Virgilio, M. Appio cõsulibus. Mirũ quippe dictu
 est quanto censurae initiũ parua re ortũ incremento ad
 auctum extiterit. Eo quippe peruenit, ut morũ, discipli-
 naq; Ro. senatus, equitumq; regimen, decoris, dedeco-
 risq; discrimen sub eius ditione magistratus, priuato-
 rum ius, publicorumq; locorũ uectigalia Po. Ro. repo-
 sita essent in senatũ allegare. Senatus principẽ descri-
 bere, cẽsum agere, Iustrũ cõdere, equos adimere. Quos
 autem putassent parũ dignos, senatu amouere, ut fecis-
 se fertur C. Sabritius, qui censor. P. Cornelium Ruffinũ
 patritium uirum senatu amouit, quod decem pondo ar-
 genti facti, pro conuiuio apposuisset. M. autem Cato
 censor C. Flaminij fratrem senatu eiecit, quod exora-
 tus a scorto, ut aliquem ex ijs, qui in uinculis erant, (ob-
 tinebat enim proconsulari imperio Galliam) securi pec-
 teret, obtemperauit. Quid dicã, q̃ leuissimis de causis
 censoriam inurere notam consueuerunt? Nimis corp-
 lentis militibus, unguentoq; nitidis, equis ademptis
 ignominiaq; notatis exercitu dimisere. Equiti Romã-
 no nimium compro, splendidoq; equũ strigosum, & uix
 hæretem pellem ossibus habenti, cum obequitantes ur-
 bem censes uenissent obuiam, percunctantibus, ut qd

Censorũ
 autoritas

ipse tam ruber, & comptus, equus tam macilentus, &
 squallore obsitus esset. Hic eques Ro. quoniã, inq. ipse
 me curo, equum uero Staius meus seruus. Visum est id
 parum reuerens responsum, atq; ob id ignominia à cen-
 soribus notatus est. Ciuem Rom. qui altius oscitauisset
 in auditorio censorum, ignominia nota affecerūt, Sed
 cū id recissent, non incōtinentia, sed ualetudine factum
 esse, illico restituere. Cum celebrationi quorundã spon-
 saliorum interessent, uirumq; num uxore ex animi sui
 sententia haberet, de more interrogassent, illeq; ex pa-
 rentibus non autem ex animi sui sententia se habere re-
 sponderet, euestigio labe ignominia conuulsus est. Ma-
 gnopere enim ab eorum maicstate alienū esse rati sunt,
 quod in conspectu censoria seueritatis, leuiculus homo
 adeo ridiculose fuisse cachinatus. Multa in hoc gene-
 re dici possent, sed omittenda sunt. Illud autem non est
 prætermittendum, quod altero ex cēsoribus morte sub-
 ducto, alterum in demortui locum suffici religio fuit.
 Itaq; reliquum abdicari se magistratu, ut duo de inte-
 gro censors crearentur, institutum est. Id enim huic ob-
 seruationi causam dedit, quod eo anno, quo Galli Ro-
 mam cœperunt, altero ex censoribus mortuo, alter qui
 dem in demortui loco fuerit substitutus. Omen ergo
 uisum est, & pro lege ppetuo, ne id amplius fieret ob-
 seruatum est. censors uero cū præterq̃ ex patribus cre-
 ari aliquãdo nefas fuerit, id quoq; ut cætera immutatū
 est, atq; indifferenter fieri cœptū. Illud etiã cēsoribus

DE MAGISTRATIBVS RO.

negocium datū est, ne in scœnore modus excederetur.

De triūuiris coloniæ deducēdæ.

Cap. XVIII.

A Ricini, atq; ardeates cum de ambiguo agro se
pe bello certassent, multis inuicē cladibus fef-
si po. tandem Ro. ea de re iudicem constituere. Cum er-
go utriusq; ciuitatis legati oratum causam uenissent,
concilio populi à magistratibus dato, magna contentio
ne actum est. Iamq; editis testibus. cum tribus uocari,
& populum inire suffragtum oporteret, consurgit .P.
Scaptius de plebe, magno natu. Et si licet inquit, consu-
les de rep. dicere, errare ego populum in hac causa
nō patiar. Sed cū quasi uanū, & delirū reijcerent con-
sules, audiendumq; prorsus negarent, per gentem uoci-
ferare publicam causam prodi, per lictorem submoue-
re iusserūt. Hic ille tribunos appellat, ad eos admissus
tertium, & nonagesimum se annum agere inquit, eum
agrum, de quo duo populi ambigant, tenere memoria
fixum, neutrius populi. sed Coriolanorum fuisse, atq;
eo se tempore militasse, captis Coriolanis, is ager iure
belli po. Ro. factus esset, proinde se magnopere suade-
re po. ne inutili pudore causam suam damnaret. Mouit
non tam hominis autoritas, quàm commoditas, ususq;
agri, tantumq; tribunitia potestas ualuit ei, ut cum hac
de re latum esset ad populum, lex de agro po. Ro. adiu-
dicando promulgaretur. Id sanè factum maxime deho-
nestauit maiestatem populi Romani multumq; apud

Liuis hęc
trahit sub
finē lib. 3.

F E N E S T E L L A.

finitimas ciuitates infamiae, dedecorisq; cōtraxit. Quā obre, cum id egre ferre patres, ac non multo post iudicium de Ardeatibus egregiae pro auxilio illis aduersus Volscos allato meriti essent, cū tantā infamē iudicij notam, prorsus ex animis delere cuperent, senatus consultum fecerunt, quoniam ciuitas ardeatum intestino tumultu ad paucos redacta uideretur, coloni eō praesidij causa aduersus Volscos scriberētur. Id cum latū ad populum esset, placuissetq; multo plures Rutulos q̄ Romanos colonos ascribēdos, priusq̄ is ager, qui infami iudicio interceptus erat, q̄ alterius agri gleba assignaretur, ut alicui quā omnibus Rutilis eo tandē pacto Ardeates reuersus est. Triumuiros igitur deducendae coloniae creant. Agrippam Menenium, T. * Ciuilium Siculum, & M. Ebutium Heluam, nec abnucrim hūc magistratum alias à maioribus Romanorum creari potuisse. Ceterum ab insigniori ratione, et ingenti Potestate exordiri non piguit. Pertinebat uero ad huius magistratus officium, ut & agros nouis colonis diuiserent, urbes designarent, edificare uolētibus areas partirentur, commodis regionibus ciuitatem distinguerent, legibus magistratibus sisterent, & ad speciem optimi tabernaculi rempublicam effingerent.

* Ciuilium
Siculum
alias

De praetoribus.

Cap. XIX.

Cum crebris ac diuturnis certaminibus, uicti tādem à plebe patres, ex consilijs alterum ex

DE MAGISTRATIBVS RO.

plebe creandum concessissent, id sibi uoluntate plebis pro aperto ad consulatum aditu arrogauere, ut unicus magistratus crearetur ex patribus, isq; à præssendo prætor appellaretur, qui tandem eo quod inter urbanos ius diceret urbanus appellatus est. Penes hunc uero magistratum adeo omnis publici priuatiq; iuris potestas fuit, ut nouum ius condere, & uetera abrogare, facultas esset. Tantum uero postmodum aucta est prætoris autoritas, ut quod prætor ipse dixisset, ob ipsius honorem ius honorarium uocaretur. Prætori regia insignia, consularesq; ferme apparatus, lictores uero non amplius sex, sella curulis, & trabea, cæteraq; huiusmodi tradita sunt. Ac quis sex numero licitoribus uti concessum prætoribus esset, Paulo quidem Aemilio prætori in Iberiam contendenti (ut ait Plutarchus) duodecim adhibitos lictores cõperi. Eqs albis, trabea candida utebatur prætor. Niuei ad frena Quirites subministrabant, ut ait Iuuenalis. Demum cum undiq; peregrinorum multitudo in urbem conflueret, neq; unus prætor turbæ causarum sufficere posset, alter prætor creatus est, qui quoniam inter peregrinos cognoscebat, peregrinus appellatus est. Crescente uero imperio, tantum postmodum amplificatus est numerus, ut. 10. & octo prætores aliquando in urbe ius dicerent. Et quia magistratus uespertinis temporibus in publico esse incõueniens erat, quinq; uiri cõstituti sunt citra Tiberim, & ultra Tiberim, qui possint pro magistratibus fungi. Capta deinde Sardinia, mox Sicilia ite

Ius honorarium.

Peregrinus prætor.

F E N E S T E L L A.

Hispania, deinde Narbonensi prouincia, totidem prætores quod prouinciæ in ditionem uenerāt, creati sunt, partim qui urbanis rebus, partim qui prouincialibus præessent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas constituit, ueluti de falso, de parricidio, de sicarijs, ac prætores quatuor adiecit. Caius Iulius Cæsar duos prætores, & duos ædiles, qui frumētō præessent, et à Cere re Cereales, constituit. Ita duodecim prætores, sex ædiles sunt creati. Deinde diuus Augustus sedecim prætores constituit. Post diuus Claudius duos adiecit prætores, qui de fidei commissis ius dicerent, ex quibus unum diuus Tiberius detraxit, & adiecit unum diuus Nerua, q̄ inter fiscū, & priuatos ius diceret. Itā. 10. & octo prætores in ciuitate ius dicunt. Et hæc omnia quoties Romæ sunt magistratus, obseruantur, quoties autem proficiscuntur, unus relinquitur, qui ius dicat, isq̄ uocatur præfectus urbis, qui præfectus olim constituebatur. Postea uero alius Latinarum feriarū introductus est, q̄ quotannis uacantibus cæteris magistratibus creati instituerit. Quibus omnibus cum plurimi ingruentium bellorum usus exegissent, eorundem administrationes mandari consueuere, excepto præfecto urbi, in ciuitate remanente.

Diuus Tiberius.

Præfectus urbis. Latinarū feriarum præfectus

De quinque uiris mensarijs.

Cap. XX.

Cum improbitate sceneratorum, plebs Ro. magnitudine æris alieni penè obruta esse uideretur

DE MAGISTRATIBVS RO.

eiq; difficultati principes plebis succurrendum sepe numero tentassent, inclinatis tandem ad concordiam omnium animis, qui tum consules erant, funebrem quoq; rem, quod destinari in animis hominum uidebatur leuari aggressi, solutionem æris alieni in publicam curam uerterunt. Quinq; ergo uiri creati sunt, quos à dispensatione pecuniæ, mensarios appellarunt, quod insigni æquitate, diligentiaq; meriti sunt, ut per omnium annalium monumenta celebres nominibus essent, hi ergo fuerunt C. Duellius, P. Decimus, M. Papyrius. Q. Pompilius, T. Aemilius, qui rem porro difficillimã tractantes, plerunq; parti utriq; semper grauem, cum alia moderatione, tum impendio magis publico quam iacturam sustinuerunt. Tarde enim omnia, & impeditiora quod facultatibus ad ærarium missis suppeteret, ære in foro posito dissoluerunt, ut non modo sine iniuria, sed etiam sine querimonia partis utriusq;, exbau-
sta uis ingens æris alieni sit.

Mensarij.

De triuuiris reipu. constituendæ.

Cap. XXI.

SI triuuiratus reipu. constituendæ originem queris, ante ipsum quem Casar Augustus cum Antonio & M. Lepido gessit, alter nullus apud Romanos prædijse memoratur. Ego autem de eo ipso nusq; præterea offendisse memini, utrum potestatibus annumeradum censuerim, haud satis scio. Quippe quod eas potestates, quas iniussu, præterq; senatus auctoritatem quisq; non

F E N E S T E L L A.

Antonij
tyrannis.

dicam sortitus fuerit, sed per libidinem dominandi arripuerit, tyrannides potius, quam potestates, seu magistratus, appellandos duxerim. Vt cunq; se res habeat, illud facile animaduerti potest, Iulio Cæsare in senatu ab ijs, qui cum Bruto, & Cassio erant, occiso, mox Antonium, cum studia omnia ad componendam rempublicam contulisse uideretur, principem ciuitatis euassisse. Confestim uero dominandi libidine, eiectum Ciceronem, Brutum, cæterosq; qui factioni eius aduersabantur, urbe excedere coegisse. Octauiano autem qui testamento Cæsaris hæres scriptus fuerat, ex Asia reuerso, Cicero, ac cæteri, qui eius factioni obtrestabantur, ad Octauiani potentiam confugerunt, ex quo factum est, ut Antonius urbe migrare adactus, hostis à senatu iudicaretur, ad quem opprimendum Hircius, & Pansa consules missi, Augustusq; cum fascibus Antonium apud Mutinam adepti fuerunt, fugaueruntq;. Desperatis ergo rebus, Antonius supplex ad M. Lepidum confugit, cuius potentia fretus, Octavianum, qui æque animum ad dominationem intenderet, ad fœdus, societatemq; pellexit, illam uidelicet societatem, qua homicidijs in permutationem uenisse dicuntur. Inter quos ad eadem destinatos, Cæsar Ciceronem pro L. Cæsare auunculo Marci Antonij, eidem concessit. Igitur tyrannidem prætextu pio magistratus palliare pergentes, sese Triumuiros reipub. constituende appellauere, quorum mutui, & auspicijs omnis respub. nitere

DE MAGISTRATIBVS RO.

tur. Cæterum eorum animos quorsum inclinarēt, mox ipse euentus rerum ostēdit, omnes diuinas, humanasq; res commiscēs. Omnibus enim intra se opibus consumptis, ad extremum unus Cæsar potitus est, qui & ipse omnibus cæteris superstes, ipsum de quo loquor, trium uiratium annos circiter decem, (ut Suetonius Trāquilus refert) obtinuit.

De præfecto prætorio.

Caput. XXII.

Quales apud reges tribuni Celerum equitum, siue apud dictatores magistri equitum, tales deum suere præfecti prætorio apud Cæsares. Nā cum secundas post Cæsarem partes gestarent, præessentq; discipline publicæ emēdandæ, adeo à paruis orta principijs creuit autoritas, ut cum aliquo tempore à præfectis prætorijs prouocare liceret, extarentq; exempla maiorum, quo pacto ab ijs prouocassent, lecta postmodum principis sententia, à præfecto prætorio prouocatio sublata est. Credidit enim princeps eos qui ob singularem industriam, fide illorū, atq; integritate explorata, ad huius potestatis amplitudinē adhiberētur nō aliter pro sapientia, ac splendore dignitatis suæ, quàm eūdem fore iudicatuos. Alio etiam priuilegio huiusmodi potestas subnixa est, ne ab eorū sententijs minores etate (ut ab aliorum magistratuum) restitui possent.

Tranfari-
pta ex pā
dectis de
off. præf.
præt.

De quibusdam minoribus magi-
stratuum speciebus. Cap. XXIII.

Alteram magistratus speciē in urbe Roma, ius aliquando dixisse reperi. Nam cum bellorum munera ceteris magistratibus non sufficientibus ad prætorem deferrētur, quorum munus administratio iuris præcipuum fuit, creati. 10. uiri sunt qui ius in urbe dicerent, prætorumq; partes eo tempore gererent, liti-um iudicandarum appellati. Eo tempore quatuor uiri creati dicuntur, qui uiarum curam agerent. Ac tres monetales auri, argentiq; flatores, quorum esset, diligentia numismata, auro, argentoq; fabricari.

Quatuor
uiri.
Tres uiri,

De præfecto urbis & uigilum.

Cap. XXIII.

Diuus Augustus salutem publicam nullius alteri-
us, quam suæ diligentiae congruere existimans, coercendorum incendiorum causa, septem cohortes oportunitis urbis locis disposuit, ita ut binas urbis regiones unaqueq; cohors præsidio tutaretur, tribunis & super omnes clarissimo uiro præfecto uigilum præpositis. Et licet apud ueteres Ro. triumuiris nocturnis, ædilibus, tribunisque; id negocij quãdoq; esset assignatum, pluribus eodem die exortis incendijs, quibus accurrere, satisq; facere non posse eos appareret, creare præfectum uigilum Aug. Cesar in animum induxit. De incensoribus ergo, effractoribus, furibus, raptoribus apud præfectum uigilum cognitio est, nisi si quæ tam atrox, tam famosa psona sit, ut ad præfectum urbi remittenda uideatur. Et quoniam incendia plerunq; cul-

DE MAGISTRATIBVS RO.

pa exoriuntur inhabitatium, aut fustibus castigat eos, qui negligentius ignem habuerunt, aut seuera obiurgatione comminatur, fustium castigationem remittit. Cū effractura in horreis (ut Plerunq; fit) insulisq; ubi preciosarum rerum suarum partes, patres familiarum seruant, apparuerint. Si quādo cella, uel armarium effringatur, effractorum sepe, nonnunquam etiam custodū questiones apud hunc magistratum exercentur. Et ita diuus* Augustus Erithio claro praefecto rescripsit. Ait enim, effractis horreis de ea re ad illum ipsum pertinere. Sciendum autem praefectum uigilum ad plurimam noctem uigilare oportere, coerrareq; calciatum cū armis, & dolabris, curamq; omnes inquilinos agere admonendi, ne per colonorum negligentiam, incendiorū casus exoriatur. Quinetiam inquilinus ut quisq; aquā in coenaculo habeat, qua igneo terrore ingruente, praesto occurrere posse censeatur. Aduersus capsarios autē qui mercede seruanda in balneis uestimenta suscipiunt, iudex quoq; cōstitutus est, ut si qd in seruādis uestimentis admissum fuerit, tpsc idem de quo loquor, magistratus questionem exercebit.

*aliās Antonius.

De dūuiriis classis restituēda, & quibusdā paruīs magistratib.

Cap. XXV.

Dvūm uiros classi restituēda, utpote haud māgni momenti magistratum, omīssurus uidebar,

F E N E S T E L L A.

nisi quod Liuius placet minime praterendum uisum. Anno enim quo Appius Claudius, is cui postea Ceco cognomentum fuit, censuram gessit. M. Valerio, & P. Decio consulibus, duo imperia, ut ait Liuius, dari per populum coepta sunt, utraq; ad remp. pertinentia, unū ut tribuni militum senidemi in quatuor legiones crearētur quae ante perq̄ paucis populi suffragio relictis, consulum & dictatorum fuerant beneficia. Tulere eam rogationē tribuni plebæi L. Attilius, & C. Martius. Alterum imperium fuit, ut duumuiros classis ornādae, resciendaeq; causa idem populus iuberet. Tulit hoc plebiscitum M. Decius tribunus ple. Haud multo tpe post huiusmodi rogationes, triumuiiri nocturni creati sunt, quibus (ut existimatione deducor) ut difficili bellorum, et ciuiliū seditionum tpe, muris, custodiaeq; per milites stationarios mitterentur. Id etiam eorum curae iniunctum est, ut & nocturnas seditiones à ciuibus arcerēt, & quies urbi conseruaretur. Huius sanè partes magistratus, in officium praefecti uigilum demum traductae sunt. Enim uero horum magistratuum nomina rem ferme ipsam, cui adpicti essent, facile ostendunt. Neq; Liuius ipse rei autor, hac in re amplius uerborum facit, apud alios uero nulla prorsus mentio fit.

De procuratore Cæsaris.

Cap. XXVI.

Vltimum est, ut de procuratore Cæsaris (is enim est inter Cæsarem, & Ro. populum constitutus

DE MAGISTRATIBVS RO.

index) pauca uideamus. Quam̄ principalem celsitudinem, à qua legum, senatuscōsultorum, magistratuumq; oīm origo manat, moribus introductum sit, legū imperio, cui præest, non esse suppositā. Ceterū quoniā maiorē se, à quo ius inter priuatum ac reip. decernatur, impossibile inuētū sit, ipsumq; principē in propria causa iudicare, haud sanē equum esse uideatur, magistratum creari placuit, cui inter se, priuatasq; personas, cōpetens quidem esset iurisdictio, qui sane est appellatus procurator Cæsaris. Huic magistratui principalis totius rei licentia commissā est, ita ut quicquid ab eo negotiorū imperialiū gestum est, perinde habeatur ratū, ac si ab ipso Cæsare fuerit pertractatum. Sed si rē eius quasi propriam procurator tradat, nō putant dominū transferre. Tunc uero trāsferit, tū negociū gerens Cæsaris, ipsi us consensu tradit. Deniq; si donatiōis, uenditionis, trāsactiōis causa qd agat, nihil agitur. Non enim alienare rem Cæsaris, sed diligenter negotia Cæsaris obire, procuratori Cæsaris iniunctum est. Id uero in primis procuratori huic de quo agimus, adscriptum est, quod seruum Cæsaris heredem institū, adire hereditatē iubet, & ea hereditas imperatori acquiritur. Quin si Cæsar ipse heres instituitur, si se procurator opulente hereditati misceat, heredē Cæsare facit. Quod si ea bona, ex quibus princeps institutus est soluedo non sunt, cōsulē dū erit impatori, ne qd perīde detrimētī patiat. Heredis enī instituti in adcūdis, repudiādisue hereditati

FENESTELLA.

Præses.

bus, congruo tēpore explorari uoluntas debuit. Depor-
tandi huic magistratui facultas permissa non est. Sed
de procuratore Cæsaris, cæterisq; omnibus Romanis
potestatibus, quæ à principio urbis cōditæ, usq; ad Au-
gusti Cæsaris tempora factæ, tractatæq; sunt, satis ad
plenum diximus. Præsidis nomen generale est, eo quod
et proconsules, et legati Cæsaris, et omnes prouinci-
as regentes, licet senatores sint, præsides appellantur.

Studioso Lectori.

DUm hæc excriberemus, cum alia ad manum
erant exemplaria, tum illud etiam, quod à Ic-
Camerte uiro doctissimo concordantijs (ut uocant) hi-
storiarum ornatum est. Eas, quod laborem studioso-
rum apprime leuare uiderentur, adscribendas hic cu-
rauimus, certi fore, ut et candidus quisq; lector operâ
nostram boni consuleret, et Camertem debita per nos
fraudatum esse gratia nemo cauillaretur. Bene uale.

In caput 1. de sacerd. Ro.

Sumpta omnia ex secundo fastorum Ouidij. ibi.
Tertia post. Iustinus lib. 43. Liuius lib. 1. Plutarchus
problema. 67. Val. Max. ti. primo. 2. ca. 18. Plura Tor-
tel. in dictione lycæum.

In caput 2.

Diony. Halicar. lib. 1. Vir. 8. Aene. uersu. 201. Ouidi-
us. 1. fasto. ibi. Ecce boues. Iusti. li. 43. Diodo. Siculus lib.
5. Liuius lib. 1. Val. Max. in 1. ca. 2. Plinius iunior capi-

te. 34. Varro lib. 1. de lingua Latina.

In caput 3.

Ex Aulo Gel. ca. 7. 6. Macrobius. 1. Satur. Plutar. proble. 33. Lactantius. ca. 2. Oprimi. Varro li. 2. de lingua latina. Plin. cap. 2. 18. historiae naturalis. Eius festa quae floralia dicuntur. 6. Nonas May celebrantur, ut. 5. fastorum scribit Ouidius.

In caput 4.

Ex Cice. 1. de diui. Diony. li. 2. Liui. li. 1. Oui. circa fi. 4. Fast. Huc faciunt quae scribit Stat. 3. Thebaid. ibi: Difficiles populi. Plutar. problema. 71. 72. 77. 93. 99. Vale. Max. in principio secundi.

In caput 5.

Sumpta ex Gellio omnia ca. 15. lib. 10. Plut. prob. 42. & 48. Diony. lib. 2. Liui. lib. 1. plura de his. Var. lib. primo de lingua latina.

In caput 6.

Diony. li. 2. Gell. ca. 12. primi. Plura Oui. 6. fast. ibi: Vesta saue. Lucre. 2. de rerum natura, uersu, 603. Quae re magna & c. Au. ca. 19. 4. ciui. Serui. 11. Aen. ibi: Finitimos & c. docet ubi uiuae sepeliebatur. Plu. prob. 96 ponit huius consuetudinis causam.

In caput 7.

Sumpta ex 2. Dion. & primo Liuij. Seruio. 8. Aen. Ouidio. 3. fast. ibi: Quis nisi lege Acronem. 36. & 37. Primi Carmi. Plura plutar. in uita Numae. Vale. titulo primo primi. cap. 2.

In caput 8.

Vltra ea quæ scribit Liuius in primo, & Diony. in secundo lege apud Plutarch. in uita Numæ.

In caput 9.

Ex Plut. proble. 62. Gell. cap. 4. 16. Dion. lib. 2. Ser. 9. Aen. ibi: Principiū. Li. ferè ad uerbū scribit hæc oīa.

In caput 10.

Hæc & plura scribit Liui. li. 1. Ser. circa princip. 9. Aen. scribit patrem patratum fuisse principem facci alium. lege Gellium ca. 4. li. 16. Plut. Proble. 62.

In caput 11.

Ex Liuius in principio secundi. Plura Dio. in prin. 5.

In caput 12.

Sumpta ex Liui. li. 9. 3. Decadis. Syllius in principi. 17. plura Ouid. 4. Fast. multa ad hoc faciētia scripsi in annotationibus Solini. ca. 7. De causa sacerdotij Spado. Lege Nasonē 4. Fast. ibi: Phryx puer. Aug. c. 25. 7. Ciu. dei. plura notauī in commen. Claudiani secundo in Eutrop. ibi: Labentem patriam.

In caput 13.

Dū uiri sacrorū à Tarquinio Superbo creati sunt, ut lib. 4. Dion. Gell. autē c. 19. primi ait ad libros. 3. Si byllinos, quasi ad oraculum quindecim uiri adeunt, cū dij immortales publice consulendi sunt. de dedicatione ædis Cast. à posthu. lege quæ scribunt Anto. & Mar. Jus in fine 1. Fasto.

In caput 14.

Cic. 3. de oratore dicit tres uiros Epulones à uet. ribus pōtificibus institutos propter sacrificiorū multitu

dinē, de horū epulis scribit Val. in prin. 2. et Aug. 3. de
Ci. uide sint ne uera quæ Syppōtinus de his asseruit.

In caput primum de magistratibus.

Ex Dion. lib. 2. Liui. li. 1. De senatoribus extat tit. 9
primi digestorum. plura Plutar. in uita Romuli.

In caput 2.

Dion. lib. 2. Liuius lib. 1. Plut. in uita Romuli. Qui-
dam existimant Luceres à Lucumone deo denomina-
tas. Festus aut Pompe. à Luceo Arde. rege, quod au-
xilium fuit Romulo aduersus Tatium bellanti.

In caput 3.

Quare autem creati fuerint, docet Pomp. tit. 2. 1. dige-
sto. ponit autem quæstorum genera. 2. primum eorum
qui pecuniæ. 2. eorum qui capitalibus rebus præessent,
eorum officium narrat Vlpianus tit. 13. 1. digestorū le-
ge Var. 1. de lingua latina.

In caput 4.

Ex Dion. li. 2. & Liuius lib. 1. Plut. in uita Numæ.

In caput 5.

Liuius li. 1. Dion. autem li. 3. dicit cognitionē sorori-
cidæ pmissam populo. Pom. tit. 2. primi digest. Cōstitu-
ti sunt, inqt, et triūuiri capitales, qui carceris custodiā
haberent, ut cum animaduerti oporteret, interuētū co-
rum fieret. Var. etiā meminit primo de lingua latina.

In caput 6.

Quæ scribuntur hoc titulo, habentur serè oīa ab Vl-
piano tit. 12. primi digest. Gell. cap. ult. lib. 14.

In caput 7.

Sumpta ex fine primi Liuij. ex 4. Diony. Pom. ti.
2. primi digest. de off. 1. consulis habetur tit. 10. primi di-
gest. Aug. ca. 16. tertij ciuitatis. primi consules Calen-
ianu. creati sunt. Inde factum est. ut Ianuarius primus
mensis anni à Ro. haberetur. Plutar. proble. 18.

In caput 8.

Sumpta ex. 2. Liuij fere omnia. plura notatu digna
scribit Dio. circa finem. 5. Id autem anno. 9. post reges
exactos. factum esse scribunt Eutro. c. 2. primi. & Fu-
se. li. temporum. legem de prouocatione habes à Liuij.
lib. 5. Pom. ti. 2. 1. digesto.

In caput 9.

Sumpta ex 2. Liuij. & 5. Dio. circa fi. Eutro. & Euse.
ubi supra. De hoc magistratu ti. 2. & 11. primi digesto.

In caput 10.

Liuius omnia li. 2. Dion. uersus finem li. 6. Aug. ca. 18
2. Ouid. 3. Fast. ibi: Plebs uetns. Sacer autem mons ideo
dictus est (autore Festo) quoniã Ioui sacer erat.

In caput 11.

Liuius in prin. 3. Dion. in fine. 11. aliter sentire uide-
tur. Hec & plura habentur. 1. digestorũ. tit. 16. p. totũ.

In caput 12.

Hec & plura de legatis proconsulum habetur tit.
16. primi digestorum per totum.

In caput 13.

Ex principio. 7. Liuij. Dion. li. 6. Gell. ca. 21. lib. 17.
Plura congesit Flauius lib. 3. de Ro. triumph. Pom. tit.
2. primi digestorum. Varro lib. 1. de lingua latina.

In caput.14.

Sumpta omnia ex 3. Liuij Diony. uersus fi. 10. & li.
11. per totum hanc historiã prosequitur. Val. lib. 6. c. 1.
Plura notauit circa finem primi Flori. Id autem factũ
est anno. 301, ab urbe condita, ut ca. 12. primi docet Eu
tropius. Euseb. lib. temporum dicit anno. 302.

In caput 15.

Pom. tit. 2. primi digestorum. Aug. ca. 17. 3. ciui. de
consulatu App. Clau. & P. Ser. ac de morte Tarquinij
apud Aristodemum Cumis uidelicet scribit Liuius in
ter principium & medium. 2. Item Dion. li. 7. de con
tentione cõsulum ob dedicationem ædis Mercurij scri
bit Val. Max. ca. 3. lib. 9.

In caput 16.

Ex Liuiio lib. 4. tit. 2. primi digestorum. Id autem
factum est anno. 310. ab V. C.

In caput. 17.

Sumpta ex lib. 4. Liuij. Pom. iuriscons. tit. 2. primi
digestorum. leg. Aul. Gell. c. ultimo. 7. Censorum leges
plurimas ponit Cic. in principio. 3. de legibus. Multa
Flauius. 3. de. Rom. triumph. congerit.

In caput 18.

Liuius lib. 3. primæ decadis in si. hæc & plura scribit.

In caput. 19.

Sumpta ex Pom. iuriscons. digestis de origine iuris.
L. Necessarium. Liuius in fine sexti plura. Flauius lib.
2. de Rom. triumph.

In caput 20

Habentur hæc omnia ex 7. T. Liuij. Elaius lib. 5
de Rom. triumph.

In caput 21.

Suetonius tit. 27. secundi. Plut. in uita Cic. Liuius
120. lib. Florus. c. 7. quarti de triumphu reipub. cõ
struenda menit Var. in lib. quem Isagogicon inscripsit.
Vide Gel. ca. 7. 14. Fuit ergo ante Casarem Augustũ
hic magistratus apud Ro. habitus.

In caput 22.

Hæc & plura. i. digest. de officio præfeti præto-
rio. lege Vnica. Verba sunt Aureliani iuriconsulti.

In caput 23.

Lege Au. Gell. lib. 13. ca. 14. & 15. ff. de orig. iur. L.
ij. parag. Deinde & c. habentur hæc omnia.

In caput 24.

Sumpta ex primo digestorum de officio præfeti
uigilum per totum.

In caput 25.

Plura Flaius lib. 4. de Ro. triumphante.

In caput 26.

Sumpta serè omnia ex titulo. 19. primi digesto. ab
Vlpiano, Paulo, Callistrato.

F I N I S.

PO M P O NII LAETI DE RO. MA

GISTRATIBVS, SACERDOTIIS,
iurisperitis, & legibus, ad M. Pã-
thagatum libellus.

DE REGE.

Vrbis Romæ, & imperij Roma-
ni conditor Romulus, Marte ge-
nitus fuit. Is postquam omnium **Romulus**
consensu præfuit, legem tulit, ut
nemo regnum aut magistratum
iniret, nisi autor fieret deus,
ipseq; per auspicia confirmari uoluit. Vocabulum à re-
gendo deductum est. Multitudinem omnem Romulus
diuisit in partes tres, quas tribus appellauit, & singu-
larum tribuum duces tribunos nominauit, & ipsas tri-
bus in treginta partes diuisit, curias dixit, quoniam **Tribus.**
earum cura respublica sententiam expediebat, et in-
de latæ ab regibus, quædam leges curiatæ denomina-
tæ sunt. Curiarum præfectos curiones dixit, & curio-
num decuriones. **Tribunus**
Curia.
L. Papyrius, qui fuit tempore Tarqui-
nij Superbi, latas leges in uolumina redegit. Vnde iuris
ciuilis Papyriani nomen deducitur. Rex sacrificijs, tē-
plis & omni cultui deorum, & legibus, & moribus
præerat, magnarum causarum iudex, minorum uero
causarum senatum uoluit esse ipse Romulus iudicem. **curiatæ II.**
Curios.
Decurio-
nes.
Ius ciuile.
Papyria-
num.

POMPONII LAETI.

De maiestate regis.

Purpura. Romulus ut haberetur honor ac ueneratio regie maiestati, purpurea usus est ueste, duodecim legit qui succinctis uestibus expediti multitudinem uirgis coercerent. Eos à ligandis hominibus, ut C. Valgius meminit, lictores appellauit, ut est lictor colligat manu xij. & hi fasces ante regem ferebant, ac totidè secures, quae signa puniendi erant. Legit & regij corporis custodes milites ccc. quos à promptitudine, id est celeritate celeres appellauit, & eorum ducem tribunum celerum, cuius erat secundus post regem locus. Valerius Antias ait, à primo eorum duce, cui Celer nomen fuit, celeres nominatos. Ii erant equites Romani, qui postea expugnato Trossulo oppido Tuscorum, ut Iunius scribit, Trossuli dicti sunt. Sella usus est curuli, & locum eminentem in parte fori aedificauit, ubi iura daret.

Lictores.
Fasces.
Secures.
Celeres.

Tribunus celerum.

Trossuli.
Sella curulis.

De senatoribus.

Patres patritij. Senatores à Romulo electi centum, aut à nobilitate generis, aut ab aetate, aut à sapientia, ut apud Athenas nomen coepere. Iidem patres, & eorum familia patritia, ijdem multitudinis patroni, id est, defensores erant. Hos appellabant peregrini principes in ciuitate. Qui post hos centum senatui adscripti fuere, patres conscripti appellati sunt. Quod uero ipsi constituerent ratum erat, senatusconsultum dixere, & tunc esse coepit cum plebes difficulter conueniret. Nam cum

Multitudinis patroni.
Prici. ciuitatis.
Præs. conscripti.
Senatus consulti.
Plebiscita

DE MAGISTRATIBVS RO.

à patribus per discordiam secederet, iura sibi constituit, quæ plebiscita uocantur.

De potestate senatus

et plebis.

REX ad senatum referebat. Senatus de omni re cognoscebat, et suffragium ferebat, et quod uisum pluribus fiebat. Populus magistratum creabat, leges sanciebat, et de bello decernebat.

De interrege.

SPACIUM temporis à defuncto rege usque ad creationem sequentis, interregnum dicebatur, et qui præerat cum regia potestate, et insignibus, interrex erat.

De duumuiris.

TULLUS Hostilius rex à duumuiris potestatem fecit, iudicandi de capite M. Oratij, qui solus ex trigeminis bello Albão remāserat, et reus accersitus, quod extra portam Capenam obuiam sororem interfecerat, quæ maritum suum unum ex Curiatijis casum lugendo, uictoriam et libertatem populi Romani ægre ferre uidebatur, sed absolutus à populo fuit propter patris lachrymas. Nam dixerat Tullus, Si prouocarit prouocatiōe certaret. Et hæc fuit prima apud populum prouocatio, et hoc hoc primum de rebus capitalibus iudicium.

De præfecto urbis.

POMPONII LAETI.

Romulus unum elegit, quem urbanis negotijs præfecit, ut Dionysius ait, hunc præfectum urbis fuisse satis constat. Longo post tempore tantum sibi urbis præfectura uendicauit, Cæsarum temporibus, ut crimina omnium in urbe cognosceret, & demum cum Cæsares ab urbe abessent, præfectus uelut alter Cæsar imperabat. De rebus omnibus, quæ ad urbem pertinebant, censebant.

De præfecto prætorio.

Præfecti
alarū &
cohortiū.

Præfectus prætorio sub Cæsaribus discipline militari præerat, cuius postea autoritas aucta erga forenses causas, ubi imperium declinare cœpit, nomen mutauit, magister stabuli dictus, cum antea sub regibus tribunus celerum fuit, & sub dictatore, magister equitum.

De præfecto annonæ.

Primipi-
lus.

Dicunt quidam, Annonæ præfecturam habuisse initium quintodecimo anno post exactos reges Appio Claudio Sabino, & P. Seruilio Prisco cōsulibus sed uerius constant anno. 18. T. Geganio, P. Minutio consulibus quo tempore annonæ maxima caritas fuit, missiq; in Siciliam fuere P. Valerius, & Lu. Geganius pro aduehendo frumento. Volunt alij, Lu. Minutium fuisse primum annonæ præfectum, satisq; constat, non nisi ex indigentia frumenti, hunc magistratum creari.

De præfecto uigilum,

DE MAGISTRATIBVS RO.

Cum urbis ædificia sæpenumero incendio flagrarent, diuus Augustus quinq; cohortes, ut inuigilarent urbi, disposuit, & singula duas regiones custodiebant, tunc enim erant regiones quatuordecim. His quinq; cohortibus præerat præfectus uigilum, apud quem cognitio erat omnium scelerum, quæ nocturno tempore fieri solent, præsertim de incendio & latrocinio.

De præfecto in militia.

Singulorum ordinum in militia aliquando præfecti creati sunt, hoc est, quod sæpenumero præfectis alarum & cohortium legimus, hoc scilicet erat uoluntate ducis, id est exercitus imperatoris, aut regis.

Magister
stabuli.
Magister
equitum.

De præfecto legionis.

Præfectus legionis absentis legati uicem tenebat, parebant ei tribuni hastati, pilani, centuriones, & deniq; totus exercitus. Arma, equi, uestes, disciplina, ius, annona & ipsius cura erant, puniebat, soluebat. Eligebatur autem iustus, diligens, sobrius, cui necesse erat & alium titulum habere, ipse etiam erat comes primi ordinis, quem primipilum dicunt, qui centum & sexaginta militibus præest.

De præfecto castrorum.

Castrorum præfecto curæ erat, castrorum positio, ualli, fossæ, tentoria, tabernacula, tormenta

POMPONII LAETI.

bellica, & cætera talia, item ægri, & medici. Is eligebatur peritissimus, ut alios edoceret.

De præfecto fabrorum.

ARtifices qui sequebantur castra, ut fabri lignarii, carpentarii, ferrarii, & c. qui ad fabrilia officia deputati erant præfecto fabrorum parebant. Is eligebatur idoneus, & qui sciret bene castris providere, & præsertim in expugnatione urbium subterraneos cuniculos facere, & alia similia.

De consulibus.

Consules

Pulsis regibus, autore L. Iunio Bruto tribuno celerum, consulare imperium factum est cum omni regia potestate & insignibus. Consules dicti duo à consulendo, id est, providendo. Creati sunt comitijs centuriatis à præfecto urbis, ex cõmentarijs Seruij Tull. & his fuerunt L. Iunius Brutus, qui tribunus celerum erat, & L. Tarquinius Collatinus, anno ab urbe condita 244. Inde novi consules urbem lustrarunt, & primi iurarunt neminem Romæ se passuros regnare, et idem fecit populus. Apud eos summa totius imperij erat, hi senatum populumque per accensos & præcones cogeabant, hi exercitus ductabant. Ab eorum magistratu numerus annorum signabatur, puincie consulibus describebantur, penes quos, ut inquit Pomponius, summum uti esset lege rogatum est, & ne per omnia regiam potestatem sibi uendicaret.

Accensi & præcones

DE MAGISTRATIBVS RO.

lege cautū fuit, ut ab eis prouocatio esset, ne ue possent in caput ciuis Romani animaduertere iniussu populi. Solum relictum est illis, ut coercere possent, & in uin- cula publica duci iuberent.

De dictatore & magistro equitum.

ANno duodecimo, ut alij uolūt. 9. post exactos reges T. Largio Flauio. T. Clælio Sicelo cōss. ut alij scribunt, T. Lar. Flauio, & L. Posthumio Comi- nio, cum. 40. Latinorum urbes, autore Octauio Mā- lio coniurassent in Romanos, T. Largio à collega Clæ- lio, & à Senatu Po. q̄; Ro. creatus dictator fuit. Dicta- tura summus magistratus fuit, habebaturq̄; in summo periculo ultimum remedium, duæ secures dictatorem præcedebant. Ab eo ad populum prouocatio non erat, & ei capitis animaduersio data est. Sex mē sibus dura- bat, designabat sibi dictator magistrum equitum, qui primus fuit Sp. Casius.

Dictator.

Magister equitum.

De quæstoribus.

Romulus, ut Iunius lib. 7. scribit, suffragio po- puli quæstores binos creauit, alij uolūt Numā Pōpiliū. Sed uerius constat de Tullo Hostilio. Quæsto- res ab inq̄rēda, & seruāda publica pecunia dicti sunt capitalibus rebus præerant, ciues Romanos capite pu- nire his licebat, provincias sortiebātur, primū patritij

POMPONII LAETI.

Quæsto-
res duo.

creati, postea indifferenter patritij & plebei. & Varro sic ait, : Quæstores à quærendo, qui conquirent publicas pecunias, & maleficia, quæ triumviri capitales nunc conquirunt. & Pædianus ait, Senatoris primâ administratio erat erat quæstorem fieri, prouinciæ curam gerere, pecuniæ publicæ in diuersos usus erogandæ. Cornelius ait, Repetita lege curiata à Iunio Bruto post exactos reges, quæstores duo creati, qui rem militarem comitarètur, Valerius potius, & Acimilius Mæmercus. Duos deinde addidit, qui res urbanas curarent. Mox cum stipendiariæ prouinciæ fierent, duplicatus numerus, Post uero Syllæ legem creati uiginti.

De tribuno plebis.

Mons sacer

ANno decimosextimo post fugam Tarquiniorum, Aulo Virginio Montano, & T. Vetsio Geminio cons. plebes nexu grauata, & sæpenumero decepta seditionem fecit, & tãdem Sicinio duce in Sacrum montem secessit, qui gisat ab urbe tribus mil. passuum trans Anienem. Piso autor est in Auentino secessionem plebis factam esse, & cum illic plebes arma non sumpisset, Mons sacer ptatus est, unde nomen monti impositum fuit. Hinc Posthumio Cominio, & Sp. Cassio nouis cons. decernentibus, decem legati eliguntur ad plebem, quorum primus fuit Menenius Agrippa, qui oratione sua plebem patribus conciliauit, mense septēbri petiuit plebes ex suo corpore magistratum creati.

DE MAGISTRATIBVS RO.

Tribunitia potestas hæc fuit, creati tribubus fuere tribuni quinque. L. Brutus, C. Sicinius, C. Licinius, P. Licinius, C. Iulius Riganus. Quidam duos scripsere. C. Licinium, & L. Albinum. Hæc fuit reip. pestis, hinc civile nefas ortum habuit, & quemadmodum propter seditionem esse accepit seditiosus magistratus, semper fuit consularis imminutum. Consulibus tribuni non parent, ceteri magistratus pareant. Sacrosanctos enim uoluit suos tribunos uulgi, hi sedebant primi ad limen, & acta senatus modo probabant, modo scindebant. Dies uero quo tribuni electi fuere, fuit quarto idus decembris, & in loco ubi castra posuerunt, erecta ara Ioui soluenti metum. Tribuni dicti sunt, ut Pomponius ait, quod tunc in tres partes populus diuisus erat, aut à tribuum suffragio, quæ (ut Dionysius ait) tunc quatuor fuere. Legimus in historijs Diodori, tribunos quatuor creatos, Caium Sicinium, L. Metorum, M. Duilium, Spurium Attilium. Appio Claudio & T. Curtio consulibus & post anno uicesimo quinto tres tribuni consulari potestate creati, M. Genutio Agrippa, et Curtio Chilone cons. tribuni fuere M. Sempronius, L. Attilius Longus, T. Quintius, & post annos sex totidem tribuni creati sub eadē potestate, Manius Aemilianus, Mamercus Clulius, L. Quintius, post quatuor annos quatuor creati, M. Minius, Q. Sontius, Seruilius pretextatus, Cor. cōs. Sequenti anno tres, M. Fabius, M. Flavius, L. Lucius Seruilius, et sequenti anno. L. Eurius. Sp.

Tribunitia potestas.

Tribuni sacrosancti.

Tribuni unde.

POMPONII LAETI.

Pinarius & post annos septem, quatuor. C. Furius. T. Quintius, M. Posthumius, & Cornelius. Hos omnes tribunos consulari potestate fuisse constat.

De tribunis militum.

ANno ferè septuagesimo post exactos reges, sequenti anno, postquam tribunitia potestas consulari iure cessit, oratione Camilli, tres è patritijs creati tribuni militares, consentiente plebe, omnem consulari autoritatem habuere. Et ij fuere L. Furius, L. Clælius Corinthius, Au. Sempronius Atratinus. Sequenti anno, quatuor, P. Lucretius, C. Servilius, Menenius Agrip. Sp. Veturius. tertio anno quatuor, A. Sempronius, M. Papyrius, Q. Fabius. Sp. Nautius. Quarto anno duo, P. Cornelius, C. Fabius quinto anno quatuor, L. TUBE, C. Cornelius, C. Vale. Censo. M. Fabius. Hi creabantur ex patribus, & ex plebe. Sexto anno ius imperij Romani ad consules redijt, qui fuere M. Cornelius, L. Furius. Officium autem tribunorū militum, ut Marcellus de re militari scribit, erat in castris milites continere, & ad exercitationem producere, uigilias circumire, rei frumentariæ præesse, querelas commilitonū audire, ualetudinarios inspicere, quoniam is qui tali officio præest, & dare & obseruare castrensia omnia debet. Pædianus ait, Tribunorum militarium duo genera, primum eorum, qui Rufulci dicuntur, & in exercitu creari solent. Alij sunt comitiati, q̄ comitijs designantur.

Tribuni
militum

Rufulci,
Comitiati.

DE MAGISTRATIBVS RO.

De ædilibus.

Plebes ubi è sacro monte ad urbem redit, à patri-
bus impetrauit, ut liceret sibi alios magistratus
creare, qui tribunorum ministri essent, qui & ædes
sacras, & priuatas procurarent, & qui annonæ præ-
essent. Creauit igitur ædiles quatuor, duos qui ab solio
eburno curules dicti sunt, regijs utebantur insignibus, Aediles
curules.
& ornati purpura, curam sacrificiorum & ludorum
habebant, Scio & à quibusdam scriptum esse, ædiles
duos ex patritijs creatos curules eo tempore, quo pri-
mus ex plebe consul factus est. Sed credibilius est, ut
ijdem intelligantur ædiles. Meminit Dionysius libro se-
xto, & alios duos creauit plebes præpositos annonæ, Cereales
quos aliqui putant à diuo Iulio constitutos, & nomina
tos Cereales. Aedilium curulium potestas adeo creuit,
ut ad eos summa rerum & maiestas consularis impe-
rij uenerit.

De censoribus.

Cum census actus esset, & consules non suffice-
rent, duo creati fuerunt, ad quorum censionem, id
est arbitrium censeretur populus, & ob id censors ap-
pellati. & primi fuerunt C. Papyrius, & Sæpronius,
M. Geganio Maccrino, & T. Quintio Capitolino cõss.
Creabantur autem quinto quoq; anno, quod tempus lu- Lustrum.
strum appellabatur. Asconius Pedianus ait, censors
quinto quoq; anno creari solebant. Hic prorsus ciues
sic notabatur, ut qui senator esset, eijceretur senatu, qui

POMPONI LAETI.

equus Ro. equum publicum perderet, qui plebeius, in centum tabulas referretur, & ararius fieret, ac per hoc non esset in albo centuriae suae. Sed ad hoc non esset ciuis tatummodo, ut pro capite suo tributi nomine praerberet. Iidem completo quinquennio lustrabant, & taurilia sacrificia de sue. oue, tauro, faciebant. Ciuium Romanorum primus census factus est sub Seruio Tullo lxxxiiij. militum. et Dcc. Secundus census tertio anno post fugam Tarquiniorum, C. Valerio Publicola, & T. Lucretio cons. Inuenta puberum Romanorum ccc. xxx. millia. Tertius census anno xij. T. Largio Flauio, Q. Caelio Sicelo cons. Idem T. Largius dictator census renouauit. Inuenta puberum Romanorum C. L. millia, & Dcc. Ann. xix. id est. ij. post tribunitiam, habitus a consulibus census quartus, inuenta ciuium Ro. c. lxi. millia, & Dcc. Anno xxxvi. Seruio Seruilio, & A. Verginio consulibus habitus census, inuenta ciuium puberum plura quam centum & decem millia, & ceterorum trecenta & xxx. millia. Anno xxxvij. A. Manlio, & L. Furio cons. habitus census sextus, & ciuium Ro. incertus numerus. Supra annum lx. ciuium numero, ut diximus, creati censores fuere.

Attende
amplitu-
dinē P. R.

De decemuiris.

ANno ab urbe condita ccc. ix. Decemiri pro consulibus creati sunt, & tertio anno depositi libidine Appij Claudij, qui Virginiam stuprauit. De-

DE MAGISTRATIBVS RO.

decemviri hi fuerunt, Appius Claudius Regilianus, T. Genutius, P. Sextius, Sp. Veturius, C. Julius, A. Manilius, C. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius, Sp. Posthumius Caluinus, hi ex Athenis leges tulerunt in x. tabulis, datumq; est eis ius summum, à quibus prouocatio non erat, & datum etiam uti leges corrigerent, & interpretarentur. Sequenti anno duos tabulas addiderunt, & inde appellatae leges xij. tabularum. Quidam uolunt non eburnis sed aeneis tabulis impressas leges pro rostris positas. Quarum ferendarum autorem fuisse decemviris Hermodorum Ephesium exulantem in Italia, scribunt, ut Pomponius refert. Dionysius pro Curiatio Oratium dicit. Sequenti anno decemviri rursus creati, Appius Claudius, Q. Fa. Vibolanus. M. Cornelius Maluginēsis, M. Seruilius, L. Minutius, T. Antonius Merenda, Manilius Robuleius, Q. Petelius, C. C. Duilius, Sp. Oppius Cor. apud Diorum sunt, C. Ser. & P. Manius. Tertio anno ijdē praesumere, neq; senatu, neq; plebe suffragia dante, & ideo ui magistratum obtinuerunt.

Lex xij tabularum.

De proconsulibus.

Posthumio Albo, & sex. Fusco cons. bello infelicitate contra Equos gesto proconsul creatus est T. Quintius, & is primus in eo magistratu fuit. Eum sex lictores praecedebant, caetera oīa habebat uti consules, & inde statutum est, ut qui consules uno anno fuissent, sequenti proconsules essent, deinde proconsules ad

Cōsules.

POMPONII LAETI.

Legati p
consules.

prouincias mittebantur, et singuli singulos legatos habebant, qui administrationi praestarent auxilium. Pro cōsul potestatem exercet in ea prouincia tantum, quae ei tradita est, uel decreta, nisi uocaretur in iurisdictionem uoluntariam. Apud proconsulem, ut Martianus ait, seruorum manumissio fieri poterat, & adoptio. Apud proconsulis legatum nemo manumittere potest. Sub Caesaribus distinctae prouinciae, nā cōsulares sub senatu Po. q; Ro. erant, proconsulares sub imperatoribus.

De praetoribus & decemuiris.

& curatoribus uiarum, & triuuiris,
& quinquuiris, & centuuiris.

Praetor
urbanus.

Eo tempore quo pertinacia tribunorum plebis, qui Romanae siue cōsulibus quinq; annis praesuerunt, L. Scstius ex plebe consul creatus esset, patres praetoriam, nouū magistratum, Sp. Furio Camillo, M. filio derunt, hic primus praetor urbanus fuit, à praesessendo praetor nominatus est. Praetoris insignia, sella curulis, trabea, lictores sex, & cetera consulum insignia. Pomponius in haec uerba ait: Cumq; consules auocarentur bellis finitimis, neq; esset q in ciuitate ius reddere posset, factum est, ut praetor quoq; crearetur, qui urbanus appellatus est, eo quod in urbe ius redderet. Post aliquot deinde annos, non sufficiēte eo praetore, quod multa turba peregrinorū in ciuitatē ueniret, creatus est & alius praetor, q peregrinus est appellatus, ab eo quod

Praetor
peregrinus

DE MAGISTRATIBVS RO.

plerunq; inter peregrinos ius dicebat. Deinde cum esset necessarius magistratus, qui haste praesset, decem uiri litibus iudicandis constituti sunt. Eodem tempore constituti sunt quatuor uiri, qui curam uiarum haberent. & tres uiri monetales, æris, argenti, auri flatores, & tres uiri capitales, qui carceris custodiam haberent, ut si animaduerti oporteret, interuentu eorum fieret. Et quia magistratibus uerspertinis temporibus in publicum esse inconueniens erat, quinque uiri constituti sunt cis Tyberim & ultra Tyberim, qui possent pro magistratibus fungi. Deinde praetores creati sunt numero captarum prouinciarum, qui partim urbanis rebus, partim prouincialibus praesent. Deinde Cornelius Sylla quaestiones publicas constituit, ueluti de falso, de parricidio, de sicarijs, & praetores quatuor adiecit. Ab honore qui praeturae habebatur, ius honorarium appellatum, quæ praetorum edicta erant, honoratus dictus.

Quatuor
uiri.
Tres uiri
monetales.
Tres uiri
capitales.

Quinque
uiri.

Ius hono
rarium.

De procuratore

Cæsaris.

PROCURATORI Cæsaris omnis res familiaris commissa erat, etiam quicquid is egisset ratum erat apud Cæsarem, & penes hunc magna erat autoritas.

De iuris peritis.

PAPYRIUS PRIMUS apud Ro. regias leges in unum contulit. Ad hoc Appius Claudius Regilianus

POMPONII LAETI.

Appius
Claudius
Centuna
nus R. li
teræ inuē
tor quod
nō est ue
ri simile.

Ius ciuile.

decemuir, cuius maximum cōsiliū in duodecim tabu
lis conscribendis fuit, post hunc eiusdem familie Ap
pius Claudius Centunanus, qui uia Appiam strauit, et
aquam Claudiam induxit, & de Pyrrho in urbem nō
recipiendo sententiam tulit, actiones scripsit, et primū
de usurpationibus, qui liber non extat. Idem R literam
inuenit, unde Valesij Valerij, & Fusij Furij dicti sunt.
Fuit post hos maxime scientiæ Symphronius, cognomē
to Cata. Deinde C. Scipio Nasica optimus à senatu in
dicatus, cui publice domus in sacra uia data est, quo fa
cilis consuli posset. Deinde Q. Mutius, qui ad Cartha
ginenses missus est legatus, cum essent due tessaræ posi
tæ una pacis, altera belli, arbitrio sibi dato, utrum uel
let, referret, Romā utraq; sustulit, et ait Carthaginen
petere debere, utrum mallent accipere. Post hos fuit
Tiberius Coruncanus, qui primus p̄fiteri coepit, cuius
tamen scriptum nullum extat. Deinde Sex. Aelius, &
frater eius, P. Aelius ambo consules, Ennius Sex. Aeliū
Catum appellat. Deinde Cato Portiæ familie princeps
Tusculo genitus, cuius libri extāt. Postea P. Mutius, et
L. Brutus. & P. Manilius ius ciuile fundauerunt. Ex
his Mutius consularis fuit, & decem libros reliquit.
Brutus prætorius 7. Manilius consularis & pontifex
maximus treis. Ab his profecti sunt P. Rutilius Rufus
consul Romæ, & Asiæ proconsul, et P. Verginius, et Q.
Tubero ille stoicus Pansa auditor & consul, & Sex.
Pom. Cn. Pompeij patruus. Eodem ipe Cælius antipa-

DE MAGISTRATIBVS RO.

ter, qui plus eloquentiæ, quã scientiæ iuris operam de-
 dit, & L. Crassus Mutianus P. Mutij frater, quem Ci-
 cero iuris cōsultorum disertissimum dicit. Post hos Q.
 Mutius P. filius, pontifex max. ius ciuile redegit in li-
 bros. 18. Mutij auditores fuerunt complures, præcipuæ
 autoritatis Aquilius Gallus, Lucilius Balbus, & Sex.
 Papyrius. Dehinc Seruius Sulpitius, qui in causis orã-
 dis post Marcum Tullium primum obtinuit locum,
 reprehensus à Q. Mutio, quod ius non intelligeret, iu-
 ri operam dedit sub Lucilio Balbo & Aquilio Gallo.
 Seruius cum in legatione periisset. populus Rom. statu-
 am ei pro rostris erexit, quæ hodie extat in foro Au-
 gusti. Reliquit clxxx. libros de iure ciuili. Seruij disci-
 plina manauerunt Alphenus Varus, Caius Flavius, A.
 Ofilius, Titius Celsus, Aufidius Gura, Aufidius Ma-
 musa, Flavius Priscus, Caius Atteius, Antistius Labeo
 primus. P. Celsus. Libri digesti fuerunt ab Aufidio Ma-
 musa. Ex his Alphonus consul fuit & Ofilius Equest.
 ordinis, qui edictum prætoris diligenter primus cōpo-
 suit. Fuit eodem tempore Trebatius Cor. Maximi au-
 ditor, Au. Casellius, Q. Mutius Vollus auditor, Quæ-
 storius. consulatum enim renuit offerente Augusto. Ex
 his Trebatius peritior, Casellius eloquentior, Ofilius
 utroq; doctior. Deinde Aelius. Tubero, q postq̄ accu-
 suit. Q. Ligariū, nec obtinuit apud C. Cesarē, à causis
 agendis ad iusciuile transijt. Cicero Ligariū defendit
 oratione satis pulcherrima. Post hūc Atteius Capito, q

Edictum
 prætoris.

POMPONII LAETI.

consul fuit Oflij imitator, annum sic diuifit, ut Roma sex mensibus cum studiosis efferet, & totidem in secessu in conscribendis libris, ideo reliquit uolumina quadraginta. Labeo ingenij qualitate, & fiducia doctrinae, qui etiam praeter caeteris operam philosophiae dederat, plurima innouare instituit. Atteio Capitoni Massurius Sabinus successit, Labeoni Nerua, qui fuit Caesaris familiarissimus. Massurius Sabinus eques Romanus publice primus scripsit. Hoc beneficium à Tiberio Caesare dari coepit. Nam ante tempora Augusti publice respondendi ius à principe non dabatur. Sed qui fiduciam suorum studiorum habebant, consulentibus respondebant, neque responsa utique signata dabant. Sed plerumque iudicibus ipsi scribebant, aut testabantur quod illos consulebant. Primus diuus Augustus, ut maior iuris autoritas haberetur, constituit, ut ex autoritate eius responderent, & ex illo tempore peti hoc pro beneficio coepit, & ideo optimus princeps Hadrianus, cum ab eo uiri praetorij peterent, ut sibi liceret respondere, respondit eis hoc non peti, sed praestari solere. Et ideo si quis fiduciam sui haberet, delectari se populo, ad respondendum se praestaret. Igitur Sabino concessum est à Tiberio Caesare, ut populo responderet. Cui cum amplae facultates non essent, à suis auditoribus sustentatus est. Sabino successit Cassius Longinus, natus ex filia Tiberonis, quae fuit neptis Seruii Sulpitij, is & consul fuit cum Cratino sub Tiberio, à quo propter autoritatem

Ius respō
dendi pu
blice.

DE MAGISTRATIBVS RO.

ciuitate pulsus fuit, & ab imperat. Vespasiano reuocatus, diem obiit. Neruæ successit Proculus. Fuit eo tempore & Nerua alius, & alius Longinus eques Ro. & prætorius sed Proculi autoritas maior fuit. Nam & qui successere, partim Proculani, partim Cassiani appellati sunt, q̄ origo à Capitone & Labrone cœperat. Proculani
Cassiani.

Cassio Cælius Sabinus successit, qui plurimum

sub Vespasiano potuit. Procuro successit

Pegasus, qui sub Vespasiano præ-

fectus urbis fuit. Cælio Sa-

binio Priscus Iabo-

lenus, Pega-

so Cel-

sus, Celsus,

patri Celsus filius,

& Priscus Neratius, qui

utriq; consules fuerunt, Iabolenus

Prisco Eburnius Valens,

et Tuscianus, item

& Sabinus

Iubia-

nus.

PO M P O N I L A E T I D E S A

CERDOTIIS. ET PRIMO

de prima religione apud
latinos.

Faunus.
Aborigi-
nes.

Aunus antiquissimus omnium regum
in Latio fuit. Ab originibus impera-
uit, homines more ferarum uiuentes,
in mitiorem uitam redegit, lucos sa-

Fana.

Ianus.
Fatua.
Fatuarij.
Bona dea

cravit, locis & urbibus nomina dedit, ædificia crexit,
templa ædificauit, quæ ideo à Fauno fana dicuntur,
quod pontifices sacrando illic fantur. Faunus in La-
tio cultum deorum instituisse fertur. Quidam scribunt
ante Faunum imperasse Ianum, & cultum deorum de-
monstrasse. Fauni soror Fatua uaticinatrix, ab ea ua-
tes Fatuarij dicuntur, hæc traditur mulierum castissi-
ma, ideo eam Romani Bonam deam appellauere, cuius
templum est in saxo Auentini montis, unde ingressus
uirorum prohibetur, & ei scemina tantum sacrificat.

De Lupercis.

Lupcalia.
Lycæa.
Pan.
Iunus.
Februa-
rius.

Lupercalia sacrificia ad expiandos manes fiebāt,
græce Lycæa dicta à Pane Lycæo numine Arca-
dico, quem Romani uocant Iunum, & idem putatur es-
se Fauno. Lycæo sacrificatur in spelunca, quæ sub Pala-
tino monte est. Mensis quo hæc sacra fiunt, Februarius

DE SACERDOTIEVS RO.

à februario, id est purgando, dicitur, & dies Luper-
 caliorum februatata Euander ex Arcadia hoc solenne in
 Latium tulit, & instituisse fertur, ut nudi iuuenes Ly-
 caeum Pana uenerantes, per lusum atq; lasciuiam cur-
 rerent, hoc primum ludicrum, id est Lupercal Romu-
 lus accepit, dictum uidetur à Lycæo, quia ^{λύκος} lupus
 est, inde Lupercal. Scribunt aliqui à lupa nutrice Ro-
 muli ac Remi. Nam ab eo loco solenne incipit, ubi lupa
 lac uagiēti præbuit, aut à capris, ut sit luere, id est pur-
 gare per capras (capræ enim in eo sacrificio maciātur)
 aut quod Pan lupos arceat. Traditur & alia causa,
 quare nudi Luperci, aut quod Faunus per uestes ab
 Hercule delusus fuerit, et meminit Ouidius. Aut quod
 cæso Amulio Rom. & Remus foedati uultus in sangui-
 ne, nudatis gladijs, & uestibus succincti ab Alba usq;
 ad ficum Ruminalem cucurrerunt. Vnde seruat in
 Lupercalibus, nobiles adolescentes faciem sanguine si-
 bi foedant, & alij accurrunt, cum lana lacte madida
 tabū abstergetes. Aut quod cū Romulus in palæstra es-
 set, nudus latrones insecutus fuerit, & uotum Pani Ly-
 caeo fecerit. Sed ego uerius puto, uel à Lycæo uel à lu-
 pa. Ideo Romani in Lupercalibus canē immolant, quo-
 niā naturaliter canis lupis aduersatur, ob qd' Romu-
 lus lupæ nutrici gratias habere uidetur. Lupci tergo-
 ra capris eripiunt, et succincti discurrūt circū antiquū
 oppidū. id est palatiū, occurrētes corijs uerberant. For-
 mine ultro obuiam occurrunt, faciliē partū sperantes.

Euander
 februatata
 dies.

Pan Lycæ-
 us.
 Lupercal

Luere.

Canis im-
 molatur.

Antiquū
 oppidum

POMPONII LAETI.

De Potitijs &

Pinarijs.

Hercules. **V**ictor Hercules, caso Geryone Chrysaori filio in Erythra, quæ est insula Oceani Hispani, ab acto nitidarum bouum armento, in Latium uenit, & prope Tyberim loco herbido procubuit, ut leto pabulo reficeret boues. Cacus latronum princeps eximias boues duas caudis in speluncam traxit. Hercules somno excitus, lustrato grege, cum partem abesse numero sensit, omnia circuit, aduersa uestigia comperit, confusus nouitate rei, ex loco infesto agere armentum cepit. Cum actæ boues desiderio relictarum mugissent, reddita fuit è spelunca uox, quæ Herculem conuertit, inuenta fraude, Cacum neci dedit. Concurfus trepidantium pastorum aduenam reum cædis faciunt apud Euandrum, qui miraculo literarum, inter rudes artium homines, ea loca tum regebat. Is intuens habitum, formamq; uiri, rogat, qui uir esset: ubi nomen, patremq; ac Patriam accepit, quia sic Carmenta mater eius uaticinata fuerat, extemporalem aram Herculi erexit, iuuentium indomitum maclauit. Inde seruatum est, ut quotannis Ro. bouem indomitum Herculi immolent, & Hercules epulum populo dedit, sacrum fieri uoluit à Potitijs & Pinarijs, quæ tum familiæ maxime inelytæ ea loca incolebant. Forte euenit ut Potitij præsto essent, hisq; exta apponerentur, & Pinarij, quia tardi fuere, extis adesis, ad cæteram uenirent dapem.

**Ara exte
poralis.**

**Potitij
Pinarij.**

DE SACERDOTIBVS RO.

Potitij ab Euandro edocti, antistites sacri eius diu fuerunt, postea cum interiissent, empti de publico serui, officium exercuerunt. Ara ab Euandro crecta, cui Hercules decimas soluit, maxima uocatur, & proxima est foroboario, ubi ex uoto decimæ fiunt. Tradunt, qui uelit diues fieri, Herculi decimas soluat, hinc opes M. Luculli factæ memorantur, & ipse Hercules thesaurorum deus putatur.

Hercules
thesauro-
rum deus

De fratribus Arualibus

Qui primi fuerunt filij Laurentiæ.

MAssurius Sabi, qui tempore Augusti fuit, xij. suscepisse liberos Accam Laurentiam scribit, ex quibus cum unum extulisset, grauius indoluit. Romulus in demortui locum se dedit, & ita nutricem pietissime consolatus est. Ab hoc numero duodenario aruorum sacerdotes duodecim esse uoluit, & ut Plinius ait, se inter liberos Accæ Laurentiæ fratrem duodecimum appellauit. Fratres aruales hi nominati sunt, qui sacra publica faciunt, propterea ut fruges serant arua, à serendo igitur & aruis, ut Varro scribit, fratres aruales dicti sunt. Laurentiam in eo sacerdotio dedisse Romulo spiccam coronam pro religiosissimo insigni, quæ uitta alba colligaretur, & item Plinius ait.

Acca Lau-
rentia.

Fratres
aruales.
Corona
spicea.

De auguribus.

Augurandi ars antiquissima, à Chaldeis ad Græ-

POMPONII LAETI.

Auguran
di ars.
Romulus
augur.
Locus au-
gurijs.

eos, apud quos Amphiarus, Mopsus et Calchas summi augures habiti sunt, à Græcis ad Hetruscos uenit, ab Hetruscis ad Latinos, & ipse Romanorum pater Romulus augur fuit, & ideo instituit magistratus augurijs confirmari, & posteri non nisi augurio iubente, res inchoabant. Locus augurij templum erat, augur uersus orientem sedebat, capite uelato, lituum dextra tenens manu, id est, curuum baculum, quo in cælo regiones diuidit, & quæ auguria ueniunt, prædicit, si leua fuerint, quia aliena parte septentrio est, felicia pronunciat, pars illa urbis propter altitudinem prospera putatur, & à dextra parte meridies, quia depressus est, infelix. Dionysius meminit antiquam augurandi obseruationem fuisse etiam Aboriginum. Nam Ascanius priusquàm aciem contra Mezentium educeret, augurium captauit, & ubi micare à sinistris fulgur conspexit, pugnavit & uictor fuit, tantaq; ueneratio & utilitas inde fuit, ut collegium augurum constitutum sit, & primum tres augures fuere à tribus tribubus, sic instituisse Romulū tradit Dionysius, inde quatuor creati. Tandem plebe per tribunos id petente, quinque plebei augures, quatuor patritij adiuncti fuere, & sic numerus nouem augurum mansit.

Ascanius
augur.

Collegiū
augurum

Augures
nouem-

De Vestalibus.

Ignis Ve-
stalis.

VEstalem ignem cum penatibus Aeneas è Troia in Latium tulit, condito Lauinio, Vastæ ædem

DE SACERDOTIBVS RO.

Sacravit. Postea A sca. condita Alba, templum Vestæ edificauit in montis Albani parte, cui suberat lucus, in quo Ilia Romuli mater à Marte compressa fuit. Vestæ ministræ uirginitatem seruabant. Mos Latinis fuit, generosas & castas uirgines legi, post multos annos Romulus castissimas sacrorum ceremonias constituit, & ut Varro tradit, sacerdotes sexaginta, qui publica sacra facerent, per tribus & curias creauit, à uirtute & generis nobilitate. Inopes & aliqua parte corporis debiles, sacerdotes fieri uctuit, & in curijs singulis Vestæ quædam communis erat. Templum Vestæ Romulus cõdidit, & uirgines legit. Sed frequens opinio Numam Pompilium asserit. Credibile est Romulum qui in omnibus curijs Vestam esse uoluit, separatim nõ, posuisse. Rotunda effigie templum est inter Capitolium & palatium, in eo seruabatur perpetuus ignis, quia Vestæ nihil aliud est, quàm purus ignis. Sunt qui dicant alia quædam arcana in eo templo seruari etiam pontificibus & uirginibus ignota, quidam duo dolia non magna, alterum clausum, alterum apertum, in quo nihil est. Quidam aiunt à uirginibus Palladium seruari cælo lapsum in Troia. Primæ uirgines à Numa electæ quatuor fuisse, Gegania, Berenia, Camilla, Tarpeia, duæ aliæ à Seruio Tullo additæ. Castitas uirginibus terminata est in xxx. annos, decem primis discit uirgo, totidẽ ministra est, in relijs docet, post xxx. annos nubendi potestas ei fit. Prima quæ capta fuit Ama

Aedes Vestæ.

Sacerdotes sexaginta.

Arcana in templo Vestæ. Duo dolia ibidẽ Palladii.

Amata.

POMPONII LAETI.

Vestalis
delinquē
tis pœna.

ta traditur, ideo cum capitur uirgo, hoc nomen ei im-
ponitur, capitur à pontifice non minor annis sex et nō
maior decem & quæ non sit patrima et matrima, ne-
ue lingua sensu aurium diminuta, aliâue corporis labe,
neq; filia serui, neq; eius qui domicilium in Italia non
haberet. Vestalis si petulanter deliquisset, uerberaba-
tur à pontifice, si incesta fuisset, hoc modo pœnas lue-
bat, uincta efferebatur in Sandapila per medium fo-
rum usq; ad portam Collinam, ibi tumultus impudica-
rum Vestalium inter muros imminet. in qua est parua
cauerna subterranea, ad quam per foramen scalis de-
scenditur, in qua est stratus lectulus, et lucerna ardēs,
& panis, lac, oleum, ne fame intereat. Deponitur hic
Vestalis, soluitur uinclis, capite uelato in supplicium
ducitur, pontifex cum arcana quædam pronunciauit,
cum sacerdotibus terga uertit, & statim impudica Ve-
stalis in cauernam demittitur, inde fossa tellure reple-
tur usq; ad operculum, ea die silentium & moestitia in
tota urbe est.

De Flaminiibus

Dialis.
Marriialis
Quirina-
iis.
Flamines

Dialem & Martialem flaminem Romulus insti-
tuit, Numa Quirinalem addidit. Varro asse-
rit Numam Pompiliū flamines singulis dijs fecisse,
& ab eis nomina dedisse, hinc respu. hominibus in cœ-
lum relatis, flamines decreuit. Dicti autem flamines
sunt ex gestatione pileorum, quasi pileamines, quidam
aiunt ab insulis quas flammas uocant. Eorum ministri

DE SACERDOTIBVS RO.

Flaminij dicti, et ministræ flaminulæ. Sed rerum omnium sacrarum administri Camilli dicebantur, flamines non poterant, nisi singuli singulis dijs attribui, & ne phas sine pileo erat egredi domum.

Flaminij,
Flaminu-
læ.
Camilli

De Salijs.

S Alios duodecim Marti Gradiuo legit Numa, dicti à saltando, quod facere in comitijs quotannis solent et debet, uersicoloribus tunicis ornati per urbem tripudiant, succincti eneis baltheis. Togas fibulis neclunt, quas trabeas uocant, gestant in capite pileos, quos uocant apices, gladio accinguntur, dextra lanceam aut uirgam ferunt, leua Traciam peltam, cœlestia sunt arma, ancile uocant, id est circum excisum, id fertur, cælo lapsum in regiam Numæ, anno octauo regni eius. Lege cautum erat ut Salijs liberi essent, et indigenæ, et quorum uterq; parens uiueret, & cuiuscunq; fortunæ, pauperes aut diuites. Quidam Salijs appellatos putant à uiro Samothrace seu Mantineo, nomine Salijs, qui saltatione in armis inuenit. Traditur Tul. Hostil. duplicasse numerum Saliorum.

Trabeæ.
Apices.
Ancile.

Salijs.

De fœcialibus & patre

patrato.

Fœciales dicti, quod fidei publicæ inter populos præerant, nã per hos fiebat, ut iustum concipere tur bellũ, & ut fœdere fides pacis constitueretur. Eos instituisse dicitur Numa, cum indicendũ esset bellũ Fidenatibus, hi mittebantur priusq; conciperetur bellum

Fœcialis.

ad res repetendas, & si non impetrabant, bellum indicabant. Foecialium unus qui patrem patratum faciebat, ex ipsis foecialibus electum, sacris uestibus oruatus, ad autores iniuriarum procedebat, priusquam urbem intraret, ianitorem uel alium qui obuiam fuisset, alloquebatur quibusdam imprecationibus. Inde in forum pergit, illic differit qua causa uenerit, tempus ad consultandum dat xxx. dierum, si per hos dies res infecta maneret, dijs coelestibus manibusque inuocatis abit, et ad senatum refert, et ubi in senatu, quod iustum piumpque esset, actum erat, foecialis bellum indicabat. Foecialium sacra nefas uiolare erat, nam Fabius cum ea uiolasset, urbs Romana a Gallis Senonibus euersa fuit. Dicuntur foeciales a foedere faciendo seu feriendo. Pater patratus a patrando, id est, sanciendo foedere, quidam a foecialibus creabatur, qui tantum in foedere sanciendo praerat, ut quidam scribunt.

Pater pa-
tratus un-
de.

De pontificibus.

Pontifices a patribus legit Numa, & ex his pontificem maximum fecit Martium Martij F. et ipse Numae generum, cuius scitis omnia publica priuataque sacra subiecit, ut esset quo consultum plebes ueniret, & idem nec caelestes modo caeremonias, sed & iusta funebria et prodigia quomodo susciperentur, & curarentur. Defuncto pontifice maximo, alius eligebatur non a populo sed ab ipsis Pont. Appellati sunt (ut Varro scribit et DIONYSIUS) a ponte Sublitorio,

Pōr. Max.

DE SACERDOTIBVS RO.

quem reficiebant, quare uidentur a Numa non pontifices, sed sacerdotum principes nominati. et inde regnante Anco Mar. quando Sublitius pons factus fuit, a ponte pontifices appellati, et ideo sacra ab eis trans Tyberim non mediocriter ad pontem fiunt. Scaeuola pontifex dicebat pontifices dici a posse et facere. Quidam scribunt ab eo, quod potentia sacra perficiant.

Sacerdotes principes.

Pontifex unde.

De rege sacrificulo.

Postquam Romani iam liberi, extincto regno nomine, consules crearunt, necubi de siderium regis esset, propter quaedam sacra publica, quae reges faciebant, regem sacrificulum constituerunt, et patribus elegerunt C. Manium Papyrium, et id sacerdotium pontifice subiecere, ne nouae libertati additus nomini honos officeret. Is Papyrius quietis studiosissimus fuit, idem fuisse, memoratur qui leges Numae, ab Anco Martio in tabulis quernis inscriptas, rursus in publicum traduxit.

Rex sacrificulus.

De Gallis matris deum.

Galli sacerdotes Cybeles matris deum sunt et semimares, id est, castrati, ab eo quod dea puerum Phrygium amauit Atym, cui praecipisse dicitur, ne concumberet ille cum Sagaritide nymphea coiuuit sub arbore: Cybele excisa arbore uicta est puer ad Dindyma au fugit, et uirilitatem sibi amputauit. Ideo et Cybele castratos sacerdotes habere mauult. Secundo bello Punico

Cybele.

Atys.

Sacerdotes castrati.

POMPONII LAETI.

Mater
deum.

Romam etiã deportatus est sacer lapis, quem matrem
deum incolæ dicebant, per legatos tres, M. Valerium
L. Eminiũ, & C. Cecilium Galbam. et quæstores duos,
Cn. Tremellium Flaccum, & M. Val. Faconem, rece-
ptaq; fuit dea Romæ à sapientissimo homine P. Scipi-
one Nasica, qui à senatu in tota ciuitate uir optimus iu-
dicatus fuit, et quod magis admirabile est, adolescens
erat. Galli dicti sunt à Gallo flumine Phrygiæ, testes
samia testa sibi amputant. Rhea nominatur Cybele à
mõte Cybello, quæ est pars montis Dindymi.

Nasica uir
optimus.
Galli.
Rhea.

De duumuiris & decem-
uiris sacrorum.

Libri Si-
byllini.

DVũuiri à Tarquinio Superbo instituti fue-
runt, qui soli inspicerent libros Sibyllinos, de-
inde cum plebes creari ex suis instaret, ex plebeis &
patritijs creati decem, et inde quindecim qui libros in-
spicerent. Sic et duũuiris ad decem uiros et quindecim
uiros res deuenit, et aliquando data cura corrigendo-
rum fastorum fuit. Hi Februarium, qui ultimus erat,
post Ianuarium posuerunt.

Decũuiri
XV. uiri.

De epulonibus.

Epulare
sacrificiũ.

VEteres pontifices (ut ait Cicero) propter multi-
tudinem sacrificiorum tres epulones esse uolu-
erunt, ut ludorum epulare sacrificium facerent, id sa-
cerdotium antiquum fuisse constat, sed de etate nondũ
legimus, numerus auctus fuit, duo additi, & quinque
fuerunt epulones, et postea theatralium ludorum atque

DE MAGISTRATIBVS RO.

Circensiu ambitione, septem fuisse epulones leguntur.

DE TITIIS SODALIBVS.

Sodales Titij sacerdotes extra urbem habitabant, & in tugurijs certa auguria seruabant, quoniam ad id deputati à Pon. erant. Nomē inditū est ab anibus.

 POMPO

NII LAETI DE LEGIBVS.

libellus.

V S pluribus modis dicitur. Naturale, Ius natu-
 quod est cōmune omnibus animalib. Ius
 gentium, quo gentes humanae utuntur. Ius gētū.
 Ius ciuile, quod ex legibus, plebiscitis, se- Ius ciuile
 natus consultis, decretis principum, & Ius publi-
 autoritate prudentium uenit. Ius publicum in sacerdoti- cum.
 bus & magistratibus consistit. Ius priuatum ad singu- Ius priua-
 lorum utilitatem. Ius etiam dicitur locus in quo ius red tum.
 ditur, ut meminit Paulus de lege & de legis origine. Ius.
 Lex (ut Chrysippus diffinit) est diuinarum & huma- Lex.
 narum rerum notitia, lex dicitur rogatio & obnuntia-
 tio. Lex donum est dei, dogma hominum sapientum, co-
 ercio uoluntatis. Legis uirtus est imperare, uetare, puni- Legis uir-
 re, permittere. Lex est eternum quoddam, quod uni- tus.
 uersum mundum regit, imperandi, prohibendiq; sapi-
 entia, ex hac lege lex nostra est, ratio mensq; sapientis

POMPONII LAETI

æqualis dei est lex, constatq; ad salutem ciuium, ciuita-
 tumq; incolumitatem, uitamq; omnium quietam & bea-
 tam. igitur ubi lex nõ est, quies & beatitudo non est, &
 apud illos antiquissimos mos sapientũ lex erat, id erat
 quoniam antiquitas proxime accedebat ad deum. Lex
 magistratibus præest, & magistratus populo. Optime
 putat Cicero, magistratum esse legẽ loquentẽ. Imperãdũ
 & obtemperandũ modus debet esse. Nã & qui bene im-
 perauerit, aliquãdo obtemperet necesse est, & ipsi mor-
 tales non solũ obtẽperare & obedire magistratibus de-
 bent, sed eos colere atq; diligere. Potestas est facultas à
 populo seu principe publico data. Magistratus dici cœ-
 ptus est, cũ à populo creatus fuit magister populi, id est
 dictator. Prima fertur Ceres dedisse leges mortalibus,
 postea ipsi sapientes, Phoroneus Argiuis dedit, Moyses
 cælo lapsas Hebræis, Aegyptijs Mercurius, Draco &
 Solon Atheniensibus, Minos Cretẽsibus, Lycurgus La-
 cedæmonijs, Turijs Charundas, Romanis Romulus.

Potestas
 Magistra-
 tus.

Primi le-
 gum lato-
 res.

De Allia & Fufia LL.

ALlia & Fufia legi resistebatur perniciosis legi-
 bus ï ciuitate, quæ ideo erãt propugnacula &
 muri otij & tranquillitatis. Sed Clodius tribu. pl. L. Pi-
 sone, et A. Gabino COSS. 4. leges tulit, ex his secunda
 fuit, ne quis per eos dies, quibus cum populo agi lice-
 ret de cælo seruaret, & quarta cauebatur, ne quem cen-
 sores in senatu legẽdo præterirẽt, neue quẽ ignominia

DE LEGIBVS RO.

afficerent, nisi qui apud eos accusatus, et utriusq; cen-
soris sententia damnatus esset, hac lege diminuta est cen-
sura, quæ est magistra uitæ et modestiæ.

De lege Aurelia.

Aurelia lege communicata sunt iudicia senatui, equi-
tibusq; Romanis, et tribunis ærarijs. Eam tulit Aure-
lius Cotta prætor

De lege Acilia.

Manius Acilius Glabrio legem tulit de pecunijs re-
petundis, in qua ne comperēdinari quidem reum finit. L.
Piso primus tulit legem de pecunijs repetundis.

De lege Annonia.

Clo. tr. pl. de Annona legem tulit, ut frumentum quod
antea senis æris ac trientibus in singulos modios daba-
tur, gratis daretur.

De lege Annaria.

Ea lex annorum modum finit, quibus magistratus
capiendi potestas sit.

De lege Aterma.

Hæc lex cum mos priscus fuisset interrogandæ mul-
tæ per magistratus, ouis aut bouis nomine, ouis ære de-
no, bouis ære centeno diffiniuit.

De lege Aquilia.

Aquilia lex ab Aquilio lata, de dolo malo, de frau-
de, de deceptione, de similitate.

De lege Cincia.

Cincius legem tulit, qua cauetur antiquitus, ne quis

POMPONII LAETI

ob causam orandam, domum pecuni. imue accipere.

De lege Calphurnia.

Calphurnia lege pecuniaria poena inter alias poenas adiecta fuit. L. Calphurnius Piso eam tulit.

De lege Cornelia.

Cornelia lege cauetur, ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expensam ferret. A. Cornelius cons. tulit, & idem aliam tulit. Ne quis in senatu legibus solueretur, nisi ducem adfuissent, ne quis cum solutus esset intercederet, cum ea de re ad populum ferret. Tulit idem Cornelius ut praetores edictis suis ius dicerent. Lex est à Cornelio quodam lata, ut homines, qui parricidij causa telo accincti sint, gladio persequantur.

De lege Cassia.

A Cassio Logino lex lata est Cassia, qua populus per tabellam suffragia ferret. C. Mario, C. Flacco cons. alia ab eodem lata, ut ille quem populus damnasset, cuius imperium abrogasset, in senatu non esset.

De lege Fabia.

Fabia lex à Fabio lata, à qua adiecta poena est illis qui deducunt & sectantur candidatos in comitia.

De lege frumentaria.

Frumentaria lex à Sempronio Graccho lata est qua frumentum è publico distribueretur Pop. Rom.

De lege Falcidia.

Lege Falcidia, à Falcidio lata, cauetur, ne plus drante legare liceret, propterea quod multi hereditatem recusabant.

DE LEGIBVS RO.

De lege Flauia.

Flauius legem tulit de plagiarijs, cum quis dolo seruum aut pecus à domino, & filium a patre subtrahit.

De lege Gabinia.

Gabinus legem tulit, qua bellum Cn. Pompeio magno contra Piratas datum est, contra C. Trebelli trib. pl. intercessionem.

De lege Iunia.

Iunius Syluius cons. cum Q. Cecilio Metel. legem tulit bello Cimbrico, quod diu prae & infeliciter gestum est, propter diminuta militiae stipendia.

De lege Iulia.

Iulia lege puniuntur adulteri. Idem Iulius Caesar legem tulit de peculato in eos qui res publicas uel sacra furati sunt, nel furatibus auxiliati sunt, uel furta scientes susceperunt.

De lege Lectoria.

Cum adolescentes in contractibus circumueniri solerent, Q. Lectorius poenam deceptoribus adiecit.

De Lege Licinia.

P. Licinius Crassus orator, & Q. Mutius Scæuola Pont. Max. legem tulerunt de regundis ciuibus, ut in sua quisque ius ciuitatis redigeretur, cum multi Itali cupiditate ciuitatis Rom. tenerentur.

De lege Manilia.

L. Manilius legem tulit, ut quando res a nobilibus ad uerse gesta fuerant, illi ad magistratus gerendos admitterentur, quorum maiores in Romana repub. magi-

POMPONII LAETI.

stratū nō exercuissent, huiusmodi aut̄ noui appellātur.

Otho tr. pl. legē tulit, ne qs cū ordīe equestri in spectaculis sederet, nisi sestertia quadraginta possideret, quod si contingeret, quisquis esset siue ingenuus siue libertus, inter equites spectare liceret in gradu 14.

De lege Oppia.

Oppius legē tulit, ne supfluo ornatu mulieres Romanæ uterentur, neue pilētis, id est, rhedis pēsilibus uterentur, neue plus uncia in auribus appenderent

De lege Hortensia.

Hortensius legem tulit, ut eo iure, quo populus statuisset, et omnes Quirites tenerentur.

De lege Pompeia.

C. Pompeius Strabo lata lege, ueteribus incolis Transpadanis ius Latij dedit, quod cæteræ Colonie Latine habebant, ut petendi magistratus & ciuitatis Romæ ius adipiscerentur. Cn. Pompeius magnus legem tulit, ut Questor suffragio populi, ex his qui consules fuerant, crearetur. Idem Pompeius legem tulit, qua asperissima pœna patricidas afficit. Si quis parentis, filij fata præparauerit clā & palām, insutus culeo cum cane & gallo gallinaceo, et uipera et simia, in mare aut in flumen proijceretur.

De lege Papia.

Lege Papia prohibentur peregrini uti urbe Ro. M. Plotius Sil. tr. pl. Cn. Pompeio Strabone, & L. Portio Cato. Cons. legem tulit, ut singule tribus, quinos denos

DE LEGIBVS RO.

ex eo numero suffragio crearent, qui eo anno iudicarent. L. Rosius Otho consul legem tulit, in theatro equitibus Ro. ordines 24. spectandi gratia darentur.

De lege Satyra.

Satyra lex est, quæ uno rogatu multa et uaria comprehendit. De lege Scantinia

P. Scantinus legem tulit, qua puerorum concubitores graui supplicio afficiuntur.

De lege Tutelari.

Lege tutelari cauctur, ne quis tutor per simulationem pupillum fraudet.

De lege Variana.

Q. Varias tr. pl. legem tulit, ut quaereretur de his, quorū ope consiliove socij pop. Ro. arma sumpsisserent.

De lege Voconia.

Voconius legem tulit, ne quis census hoc est pecuniosus heredem unicam relinqueret filiam, erat autem census ille, qui C. milia in professione detulisset.

De lege Valeria.

Valerius Publicola legem tulit, ut nulli magistratui liceret, corpus Romani ciuis indicta causa condēnare, liceretq; damnatis ad populum prouocare.

Hec habui M. Pantagathe, quæ de magistratibus & sacerdotijs, et legibus cōpendiose scriberē, ut ex eo cōpendio aliqua ad nostros utilitas pueniat, & ita depēxisse opinor, ut ante oculos uelut in tabella posuerim. Scribant alij diffusius, Pomponio satis est placere suis.

THEODO

RICVS GRESEMUNDVS.

lectori. S.

EN tibi lector humanissime Valerij Probi in singu-
lares antiquorum literas interpretamēta, quibus
nos pleraq; passim inuenta adiecimus. Inter quæ si quid
forte occurrerit, quod friuolum tibi aut nimis temera-
rium uideatur, memineris ipsum quoq; Probum non pa-
rum multa eiusmodi posuisse. Nos ea quæ uides transeū-
ter, neq; tamen omnino sine delectu, pro tēporis angu-
stia congeßimus. Tu proinde cui plus est otij, quicquid lo-
lij, aut auenarū spicilegio huic nostro inerit, diligenter
excute, id est, ubi libellū emeris obelo censorem age. Po-
teris etiam quicquid repereris insuper, arbitrato tuo ad-
dere, cuius rei gratia tibi post singulas literas, singula
interualla reliquimus. Valerio Pomponium Latum de
Roma. magistratibus, Sacerdotijs, & Legibus subie-
cimus. Videntur enim omnia hæc antiquitatibus cogno-
scendis, quas ad Theodericum Zobel uirum profecto
nobilium eruditissimum, & eruditorum nobilissimum
dedimus, non parum accommoda, quæ tu lector boni et
æqui consule, accepturus paulo post collectanea nostra
antiquitatum, tam in urbe, quam in agro Moguntino re-
pertarum. Bene Vale.

VALERII
PROBI GRAMMATICI
DE LITERIS ANTIQVIS
opusculum.

ST ETIAM CIR-
ca perscribendas, uel
pauciorib. literis no-
tandas uoces studiū
necessariū, quod par-
tim pro uoluntate cu-
iusq; sit, partim usu
publico & obserua-
tione communi. Nam
apud ueteres, cum usus notarum nullus esset, scribendi fa-
cultatem maxime in senatu, qui aderant in scribendo, ut
celeriter comprehenderent, quaedam uerba atq; nomi-
na ex communi consensu primis literis notabant, & sin-
gulae literae quid significabant, in promptu erat, quod
nominibus, pronominiibus, legibus publicis, pontificūq;
monumentis, iurisq; ciuilibus libris etiam nunc manet.
Ad quas notations publicas accedit etiam studiorum
uoluntas, ut unusquisq; familiares sibi notas pro uolun-
tate signaret, quas comprehendere infinitum est. Publi-
cae sane tenendae sunt, quae in monumentis plurimis, &
historiarum libris, sacrisq; publicis reperiuntur, ut sunt
istae.

VALERII PROBI
DE LITERA A.

A

Alias Aug-
gusti,

Aug.

AA.

AGELL.

AA.uel AVG.

AVR.

AG.

AC.

ACON.

ACON.

ACIN.

AM.

AM.N.

AVT.uel AVTHOR.

A.

AT.

AN.M.

AP.

APP.

ACC.

ADI.

ADIP.

ADL.

Aulus uel ager

Augustus uel augur

* Augusta

Aulus Gellius, uel AVL.

id est Aulus Gellius

Augustalis

Aurelius

Agit

Actio

Actiones

Actionem

Amicus

Amicus noster.

Auhoritas

Aut uel ager

Autem

Actionem mandat

Apud

Appellat

Acceperat, acceptat

Adiutor

Adiutor prouinciæ uel poten

tia, uel populi

Ad locum uel ad limites

DE LITERIS ANTIQVIS

AD.F.	<i>Ad finem</i>
AD.E.	<i>Ad exactorem, uel ad effectum uel effectorem.</i>
AB.V.C.	<i>Ab urbe condita.</i>
AED.	<i>Aedes.</i>
A.A.A.F.F.	<i>Aere, argento, auro, flato, ferundo, uel flauo feriendo, uel fecundo.</i>
A. L. E.	<i>Arbitrium litis extimandæ, ul' Arbitriū liti extimandæ</i>
A.D.P.	<i>Ante diem pridie</i>
A.A.L.M.	<i>Apud agrum locum monumenti</i>
A.P.R.C.	<i>Anno post Romam conditam</i>
AG.	<i>Agrum uel Agrippa</i>
AEDIL.CVR.	<i>Aedilis curulis</i>
AED.PL.	<i>Aedilis plebis.</i>
A.P.Q	<i>Aulij Publij Quinti</i>
A.A.	<i>Apud agrum.</i>
APP.	<i>Appius</i>
ANN.uel AN.	<i>Annis uel annos.</i>
ANT.	<i>Ante uel anteor</i>
A.N.	<i>Ante noctem</i>
A.X.	<i>Annis decem</i>
ANT.T.C.	<i>Ante terminum constitutum.</i>
A.A.A.F.F.Q.T.I.	<i>Auri, argenti, aeris flator fa</i>

VALERII PROBI.

ADP.uel ADOP.	<i>brica Quirinalis Tiberi.</i>
A.CVB. AVGG.	<i>Adoptiuus.</i>
	<i>A cubiculo Augustorum.</i>

ADDITIO A.

ADIAB.	<i>Adiabeticus.</i>
A.B.	<i>Alia bona</i>
A.B.V.	<i>A bono uiro</i>
ABS.	<i>Absolutus</i>
AER.COL.	<i>Aere collato.</i>
A.L.	<i>Alia lex.</i>
AER.	<i>Aerarius.</i>
AM.P.	<i>Amabilis persona uel amicus principis</i>
A.O.	<i>Alij omnes.</i>
AP.IVD.	<i>Apud iudicem.</i>
AEQ.P.	<i>Aequalis uel equestris perso.</i>
ATER.	<i>Atergo</i>
A.F.	<i>Auli filius</i>
A.A.V.C.	<i>Anno ab urbe condita.</i>
AVGG.	<i>Duo uel plures Augusti</i>
AV.	<i>Aucus</i>
AVREL.	<i>Aurelius.</i>
A.VR.	<i>Aurum uel Aurelius</i>
AVG.LIBER.	<i>Augusti libertas, uel libertus.</i>
A.A.V.	<i>Ambo alter ue</i>

DE LITERIS ANTIQVIS.

A.F.P.R.

Aptum fide Publij Rutilij

B

B.	Bonus uel Brutus uel Balbius
B.R.	Bonorum.
B.F.	Bona fide uel fortuna uel Bona filia.
B.F.	Beneficium, uel bonum factū uel benefecit.
B.F.C.	Bona fide contractum
B.M.	Bona memoria.
B.uel B.	Balbius uel Balbus.
B.A.	Bonam actionem.
B.M.	Bene merenti.
B.P.	Bona possessio.
B.M.F.	Bene merenti fecit.
B.M.P.	Bene merenti posuit.
B.P.	Bonum publicum.
B.P.	Bona paterna.
B.F.	Bene fecit.
B.A.V.	Bonis auspicijs, uel bonis au- bus.
B.V	Bonus uir
E.F.	Bona scemina
B.R.P.N.	Bono rei publicæ nato
B.F.P.	Bonæ fidei possessor.

V ALERII PROBI.

ADDITIO B

B.R.	Bonorum rector
B.C.	Bonis cessit
B.D.	Bonum datum
B.G.	Bona gratia
B.H.	Bonus homo, uel bona here- reditaria
B.I.	Bonum iudicium
B.L.	Bona lex
B.II.	Bonum iudicis iudicium
B.N.	Bonum nomen, uel bona no- stra.
B.O.	Bene optime
B.Q.	Bona quaesita
B.S. F.	Bene satisfecit
B.T.	Bonorum tutor
BRT. ali's BRI- TANIC.	Britanicus
BEN.ME.	Bene merēti, uel bene merito.
B.V.	Bene uixit

C

C.	Caius, uel cum, uel centum.
C.S.	Consulum sententia
CL.	Claudius
CIPP.	Cippum

DE LITERIS ANTIQVIS.

CM.	Comis alijs comes	
CN.	Cneuius, uel Cneus, uel Cneus	
COR.	Cornelius	
CAES.	Cesar	
CAES. A. uel AVG.	Cesar Augustus	
CR.	Contractum	
C. CR. alijs C. CT.	Contrarium contractum	
ꝰ	Con	
ꝱ.	Caia	
ꝰꝰ. uel ꝰ.	Controuersia	
CC.	Circum	
CA.	Causa	
C. M. uel C. A. M.	Causa mortis, uel Caius	
	Marius	
C. R. C.	Cuius rei causa	
C. R. C. P.	Cuius rei causam promittis	
	alijs causa	
COS.	Consul	
COSS.	Consules	
C. LIB.	Caij libertas	Augurū
CON.	Consularis	collegiū
C. R.	Ciuis Romanus	
COL. uel CL.	Colonia, uel Coloniae	
COL.	Coloni. uel collega	
COLL.	Collega, uel collegia, uel col legiū, alijs Coloniae uel	

VALERII PROBI

COL.	Coloni.
COIVX. aliàs CO.	Conlibertus, aliàs conliberta
C.E.C.	Coniunx.
CR.	Coloni eius coloniæ
CONS.	Creticus.
CN.ARR.	Consiliarius.
C.C.	Cneus Arrius.
C.C.	Consilium cesset, uel coepit
C.V.	Causa cognita
COM.OB.	Centumuirum.
	Comicia obdriaca, uel obchi-
	aca
CEN.A.	Censoris arbitrato.
COH.	Cohors
COS.DES.	Consul designatus
COSS.DESIG.	Consules designati
C.F.	Caij filius.
CR.	Crispus
CL.	Caia liberta
CLX.	Conliberta karissima
CVR.	Curionũ, curiarũ, uel cursor.
CENT.	Centenarium, uel centurio
	Centuria, uel centurionum
CENTN.	Centuriones.
CA. uel CAM.	Camillus
CENS. uel CNS.P.	Censor perpetuus, uel pere-
	grinus.

DE LITERIS ANTIQVIS.

C.L.	Caius libertus
CONLIB.	Conlibertus

ADDITIO C.

CES.	Cespius
CAESS.	Cæsares
C.S.	Consiliarius
CSS.	Consiliarij
C.P.	Ciuis publicus.
CONIV.	Coniunx uel coniunxit
C.R.	Caius Rufus
C.V.	Clarissimus uir, uel cōsularis
CEN. AR.	Censoris arbitrato.
CAR.	Carißimus
C.N.	Caius noster, uel ciuis noster
CVL.	Cultores
C.D.	Capite diminitus, uel Caius Dacius, aliàs Drusus.
CONTVB.	Contubernalis
C.O.	Ciuitas omnis
CA.	Camillus, uel canis, uel Cato
C.B.	Commune bonum
C.C.C.	Censa ciuium capita
C.H.	Custos heredum
C.F.C.	Clam fugiendi causa.
COLLE. FABR.	Collegio fabrorum militiae
M.R.	Rauennatis

VALERII PROBI

COER.	Coeravit
CVR.VIAR.	Curator viarū
COS.II	Consul iterum
COS.III.	Consul tertium
CON.SEN.ET	Consensu senatus et equestris
EQ.OR.P.Q.R	ordinis populiq; Romani

D

D.	Diuus
D.uel D.	Diua
DEST.	Destinato
D.PP.	Deo perpetuo.
D.P.	Diuus pius, uel dijs pena- tibus.
D.	Deuotus uel diutius.
D.D.	Deo dicauit.
DEC.	Decius
D.D.	Dotis dictio
DD.	Dedicauerunt uel dedicariūt
D.V.	Deuotus uir, uel uester
DOT.	Dotem
D.P.	Dotem petit, uel dijs paternis
D.F.	Dotem fecit, uel doli, uel do- num uel Decij filius.
D.M.uel D.M.	Dolum malum, uel dubium malum.

DE LITERIS ANTIQVIS.

D.D.S.	<i>Dijs deabus sacris</i>
D.M.	<i>Domus mortui</i>
D.M.	<i>Dijs manibus</i>
D.M.S.	<i>Dijs manibus sacrum</i>
D.D.	<i>Dijs dantibus</i>
DT.	<i>Duntaxat</i>
DN.	<i>Dominus</i>
DNN.	<i>Dominis</i>
DL.	<i>Delego</i>
DICT.	<i>Dictator</i>
D.Q.	<i>Dijs Quirinalibus</i>
DD.uel D.	<i>Dedicauit</i>
DE.	<i>Defunctus</i>
DIL.	<i>Dilectissimus</i>
DVL.	<i>Dulcissimus.</i>
D.Q.R.	<i>De qua re</i>
D.Q.S.	<i>De quo supra</i>
D.C.S.	<i>De consulum sententia</i>
DIG.M.	<i>Dignus memoria</i>
D.PEC.R.	<i>De pecunijs repetundis</i>
D.T.S.P.	<i>Diem tertium, siue perendi- num.</i>
D.V.	<i>Dijs uolentibus</i>
D.L.S.	<i>Dijs laribus sacrum</i>
DR.	<i>Drusus</i>
D.N.	<i>Domino nostro</i>
DDNN.	<i>Dominis nostris</i>

VALERII PROBI

	Datus decreto Decurionum uel decreto, seu dono De- curionum, uel dono dedit dicauit, uel dono Decurio dedit.
D.D.D.	
D.D.	Dono dedit
D.D.	Deo domestico
D.M.AE.	Deo magno aeterno
D.D.	Dedit donauit
DIL.S.	Dilectissimus seruus
DEC.DEC.	Decem decani
DEC.DEC.	Decreto decurionum
D.L.	Dat laudes
DES.	Designauit
D.D.L.M.	Dono dedit libero munere
D.C.uel CAES.	Diuus Caesar
D.P.S.	Deo posuit sibi
D.L.D.P.	Dijs locum dedit publice
DVC.DVC	Ducum ductore, uel ductori ductor.
D.I.M.M.S.	Dijs immortalibus sacrum
D.I.M.	Dijs inferis maledictis
D.D.D.D.	Dignum deo donum donauit alijs dicauit.
D.V.	Deuotus Veste.
D.AVG.uel. A.	Diuo Augusto
D.C.A.	Diuus Caesar Augustus

DE LITERIS ANTIQVIS.

DOMIC. COS. XIII. Domitius consul tertiumdeci
 L V D. S A E C. F. C. mum, Ludos seculares fa-
 ciendum curauit.

ADDITIO D.

D. Q. A. Diuus quæstor, uel dijs
 D. G. Dedit gratis.
 D. H. Donauit, uel dedit hæredib.
 D. I. Dijs immortalibus, uel dari
 iussit.
 D. L. Donauit locum, uel Decij li-
 bertus.
 D. O. M. Deo optimo maximo, Dijs
 omnibus manibus
 D A T H I. Dathicus
 D. O. Dijs omnibus uel deo optimo
 D. M. F. V. C. Doli mali fraudis ue causa
 D. P. S. D. L. D. P. Deposuit sibi dijs locum de-
 dit publice
 DOMIC. COS. IN. Domicius cōsul in ludos secu-
 L. V. SAEC. F. C. lares faciendum curauit.
 D. Quingenta
 D. D. D. Dono dedit, dicauit
 DED. uel DEDIC. Dedicata
 D. S. P. De sua pecunia
 D. S. P. L. D. De sua pecunia laribus dane,
 uel dedit, uel dederunt.

VALERII PROBI

D.L.A.P.	Donum libens animo posuit
D.	Decius, Drusus, deuotus, domus, dicauit, dedit
D.D.	Decreto Decurionum
DE C.	Decurio
D.F.	Donum fecit, uel dolum fecit uel Decij filiabus
D D.S.	Dijs deabus sacrum
DE.	Defunctus
D.P.R.	De pecunijs repetundis
D.V.	Dies quintus
DR V.	Drusus
D.D.D.	Decreto seu dono decurionum, uel dono decurio dedit.
D.D.	Dotis datio, uel dotis dictio.
DES.	Designatus
D.E.R.I.C.	De ea re ita curatum, uel consultum est.

E

E.	Est.
EE.	Esse
ER.	Erunt, uel erit, uel erarij.
EI.M. uel E ^o .M.	Eiusmodi

DE LITERIS ANTIQVIS.

E ⁹ .uel E.	Eius
E.N.	Etiam nunc
EG.	Eger
EPI.uel.EP.	Epistola
EP.M.	Epistolas misit
EQ.R.	Eques Romanus
EX.R.	Exactis regibus
EOR.	Eorum
E.F.	Eius fecit
E.F.uel.FIL.	Eius filius.
EDIL.CVR.uel ED. CVR.	Aedilis curulis

ADDITIO E.

E.	Ennius, uel aedilis
EQ.P.	Equalis uel equestris persona, uel equus publicus
ER.COL.	Aere collato
EDIL.P	Aedilis plebis,
ER.P.	Aere publico
E.B.	Eius bona.
E.D.	Eius domus
E.E.	Eius aetas
E.H.	Eius heres.
E.L.	Edita lex.
EMP.	Empta.

ADDITIO E.

VALERII PROBI

EQ.	Equestris ordinis, uel eque- ster ordo.
EQ.AVR.	Eques auratus
EX.DO.AV.	Ex domo Augusti
EXCVR.	Excursor
EQ.M.SP.POM.	Equitum magister, Spurius Pompeius.
AEDIL.CVR.	Aediles curules
EX.S.C.	Ex senatus consulto
EX.S.D.	Ex senatus decreto

F

F.uel FIL.	Filius
F.uel.F	Filia
F.FA.	Filius familias
FS.	Fratres
FR.F.	Fratris filius
FOR.	Foris, uel foras.
FOR.	Forum, uel forte, uel fortuna
FR.L.	Forum Liuium
FR.I.	Forum Iulium
F.F.F.	Fortior fortuna sato uel for- tius fortuna fatum.
F.M.	Fati munus.
F.M.I.	Fati munus impleuit.
F.C.	Fidei commissum.

DB LITERIS ANTIQVIS.

F.C.	Fiducie causa
F.C.	Fraude creditoris
F.F.	Fecerunt uel fundauerunt uel fabricauerunt.
FF.	Fabrefactura
F.F.	Fabricari fecerunt
FF.	Fabrefactum
FR.	Fronte.
FL.	Flauius
FLAM.uel FL.	Flaminius
FAC.	Facti Pro.F. & dicitur digamma, & ponebatur pro V. ut SERJVS, pro Seruius, & JVLGVS, pro uulgus
F.A.	
F.V.C.	Fraudis ue causa.
FAB.	Fabius
F.H.	Filius heres.

ADDITIO F.

F.F.uel FIL.FA.	Filius familias
F.FL.uel FR.F.	Fratris filius.
F.E.D.	Factum esse dicetur.
FABR.	Fabritius.
FAC.C.	Faciendum curauit
F.D.	Fides data, uel fide data
F.E.	Fides eius.

VALERII PROBI.

F.F.E.	Fiat fides eius
F.I.	Fieri iussit
F.N.	Fides nostra
F.R.S.	Forum sempronianum.
FOR.RED.	Fortunæ reduci
FEBR.uel FEB.	Februarius
F.F.F.	Ferro, flamma, fame, uel Flauius filius fecit.
F.F.	Fidem fecit, uel Flauius fecit
F.N.C.	Fidei nostræ commisit
FVNC.	Functus
FID.	Fides
FAC.	Faciundum uel factum
F.	Fecit
F.C.	Faciundum curauit, uel curauit
FAB.uel FABR.	Faber, uel fabrorum
FOR.	Fortunata, uel forma
F.M.	Fieri mandauit

G

G.	Gaudiū, uel Genius, uel genus
GR.	Gratis
GR.	Gevit
GS. alius. GG.	Gesserunt
G.R.	Genus regium

DE LITERIS ANTIQV IS.

GR.	Genus rerum
GL.	Gloria
GLP.	Gloria parentum, uel patriæ, uel populi
GLER.	Gloria exercitus Romani
G.S.	Genio sacro, uel sacrum
GAUG.	Genio Augusti
GLNL.	Gloria nominis Latini
GER.	Germanicus
GLR.	Gloria Romanorum
GLPR.	Gloria populi Romani

ADDITIO G.

G.	Gelius uel Gades uel Gaius
GERMANIC. uel	Germanicus uel Germa-
GER. uel GERM.	nus
GN.	Gneus
GN.S.	Genio sacrum uel Gnei sacro
GRAC.	Gracchus
GR.D.	Gratis dedit
G.L.	Gaius libertus, uel Gaia li- berta
GLC.	Gloria consulum
GLVRO.	Gloria urbis Romæ

H

H.	Honor, honos uel honestas
----	---------------------------

VALERII PROBI.

H.V.	Honestus uir
H.V.	Honestā uita
H.M.uel.W.	Honestā mulier
H.F.	Honestā foemina.
H.L.	Honesto loco
H.L.N.	Honesto loco natus
H.	Heres, uel heredes
H.	Hora
H.B.uel \overline{H}	Hora bona
H.M.uel \overline{H}	Hora mala
H.P.uel.H	Hora pessima
H.S.uel H	Hora secunda, uel sacra.
H.H.uel.H O.H.	Homō honestus
H.P.	Hic posuit, uel possunt
H.S.	Hæc sit
H.I.	Hæreditario iure
H.F.	Hic fundat, uel fundauit.
H.M.H.S.	Hoc monumentum heredes sequuntur.
H.DD.	Hic dedicauit ul' dedicauerūt
H.S.V.F.M.	Hoc sibi uiuēs fieri mādauit.
H.L.H.N.S.I.uel.C. loco H.	Hic locus heredes non sequi- tur.

ADDITIO H.

HR.	Heres uel hæreditas
H.M.AD.H.N.	Hoc monumentum ad hære-

DE LITERIS ANTIQVIS.

TRAN.	<i>des non transit</i>
H.VI.	<i>Hora sexta, uel horis sex</i>
H S.	<i>Sextertium</i>
HDR.	<i>Hadrianus</i>
H.B.F.	<i>Homo bonæ fidei, uel homo bonus fecit</i>
H.POSS.	<i>Hæres possessor, uel hæredi- tatis possessor.</i>
H.L.D.	<i>Hunc locum donauit, uel da- bit.</i>
H.M.P.	<i>Hoc memoriæ posuit, uel hoc monumentum posuit.</i>
HOS.	<i>Hostis uel hospes</i>
H.R.	<i>Honestæ ratio.</i>
H.SS.	<i>Hic sepulti sunt</i>
H.D.	<i>Hoc uel hic donauit, uel de- dit, uel dicauit</i>
HS.	<i>Sestertia</i>
H.M.H.ex.T. nõ seq.	<i>Hoc monumentũ hæredes ex testamento non sequitur</i>
HS.III.M.N.	<i>Sestertia tria millia nummum</i>
H.ex.T.est.	<i>Hæres ex testamento</i>
H.Loc.Hæ.r. nõ seq	<i>Hic locus hæredes non se- quitur.</i>
H.	<i>Hæres aut hæredes in multi- tudine, uel hic.</i>
H.B.M.F.C.	<i>Hæres bene merenti faciunt.</i>

VALERII PROBI

	<i>dum curauit</i>
H.M.E.X.N.recip.	Hoc monumentum extorum non recipit
H.M.D.M.A.	Huic monumento dolus ma- lus abesto
H.M.H.N.S.	Hoc monumentum hæredes non sequitur
HS.	Sestertium
H.S.	Hæredes sūt, ul hæredes socij

I

I.	Di
I.	Inter
I'D.	Interdum
.I ^a A.P.	Intra prouinciam
.I.L.	Intra limitem
.I.P.C.	Intra circulum
.I.P.T.C.	Intra tempus constitutum.
I.	In, uel Iulius, uel iustus
IMP.	Imperator
IMPP.	Imperatores
I.D.	In dimidio
I.S.D.	In serijs dijs
I.P.	Iuris dicendi uel iuri dicūdo.
I.P.	In possessione
I.L.S.	In loco sacro

DE LITERIS ANTIQVIS.

I.L.R.	In loco religioso
I.L.D.	In loco diuino
I.E.	Iudex esto
I.L.P.	In loco publico
I.S.	Iudicium solui
I.S.	In senatu
I.S.C.	In senatus consulto
I.P.	Iustus possessor
I.F.	In foro
I.F.O.C.	In foro Cæsaris
I.F.O.P.	In foro pacis uel Palladis
I.F.O.T.R.	In foro Traiani
I.F.O.I.uel.IV.	In foro Iulij
I.F.O.POMP.	In foro Pompeij
I.F.O.L.I.uel.L.	In foro Liuij, uel Lucij
I.R.	Iure rogauit, uel iure Roma.
I.F.O.FLAM.	In foro Flaminij uel flaminis
HHH. uel IIIIII.	Vel Sextum uir uel Sexium.
I.F.O.P.R.	In foro pro rostris
I.F.P.R.	In foro pro rostris
I.N.Q.	In iustis nuptijs quesitus.
I.D.P.	Iuri dicundo præcrit.
I.D.C.	Iuris dicendi causa
I.C.E.V.	Iusta causa esse uel eius uidebitur
IIII.V.	Quartum uir
III.V.	Triumuir

VALERII PROBI

I.F.O.P.O.P.	In foro Pöpiliij, aliäs Popiliij
I.O.M.S.	Ioui optimo maximo sacrum
I.D.	Inferis dijs
I.N.FR.P.VI.	In fronte pedes sex
I.N.AG.P.X.	In agro pedum decem
I.V.N.O.N.E.T	Iunoni & proserpine
PROSERP.	
I.N.F.I.N.A.V.L.P.X.	In fronte in agro uersus, lon- ge pedum decem.

ADDITIO I.

P.	Inter
P.A.	Interea
P.C.	Iulius Cæsar uel intra circuli
P.T	Intra tempus.
I.S.S.	Inferius scripta sunt
I.F.B.	In foro Boario
I.F.FL.	In foro flauij
I.V.D.	Iuditium
I.H.	Iustus homo, uel in hostem.
I.L.	Iure legis, uel iusta lege.
I.A.N.	Ianuarius
III.V.	Triumuii
X.V.	Decemuii
I.D.	Idus.
I.V.R.D.	Iurisdictio.
I.P.	Iusta persona.

DE LITERIS ANTIQVIS.

I.V.	Iustus uir
I.O.M.I.M.	Ioui optimo max. immortalē
IN.FR.O.P.VI.LAT.	In fronte pedes sex, latitudine
VII.	septem.
I.S.N.R.	In senatu Romano
I.M.	Imperator
IN.F.P.	In fronte pedes
IN.F.R.P.	
IN.A.G.P.	In agro pedes
I.	Vnum uel Iunius uel Iulius
IOVI.SABAZ.	Ioui sabazio
II.	Iterum & secundus
IV.N.	Iunius. IV L. Iulius
II.V.uel.I.VIRI.	Duumuiri
I.?	Ius pontificium
I.D.	Iudicatum solui

K

K.uel KL.	Kalendæ
K.Q.	Kalendæ quintiles
K.I.uel IAN.	Kalendæ Ianuarij
K.S.	Kalendæ sextiles
K.D.	Capite diminutus
K.C.	Capite census, uel censuum,
	uel cæsus
K.C.	Carthago ciuitas

VALERII PROBI.

K.P.	Cardo positus
K.T.	Capite tonsus
KAR.	Carthago
K.M.	Cardo maximus
K.F.	Cardo finalis.
K.	Castra
K.P.	Castra ponit.
K.DD.	Castra dedicamus.
K.uelKA.	Carissima
K.	Caput
K.K.	Calumnie causa
K.	Cardo

ADDITIO K

K.N.	Kalende Nouembres
KAL.	Kalende.
KAL.IAN.	Kalendis Ianuarijs.
K.D.	Kalende Decembris
K.DD.	Castra dedicata
KAR.	Carissimus

L

L.	Lucius uel Lolius
L.C.	Lucius Catius
L.M.uelM.	Lucius Murena
L.C.S.	Lucrum sacrum
L.C.D.uelDIY.	Lucrum diuinum.

DE LITERIS ANTIQVIS.

L.D.	Locum redditum
L.E.M.	Locus emptus
L.P.	Locus propitijs uel proprijs
L.Q.S.	Locus quo supra
L.A.C.	Latini coloni
L.T.	Lucius Tatijs uel Titius
L.D.D.D.	Locum dijs dedicauit.
L.S.	Laribus sacrum
L.P.C.R.	Latini prisca ciues Romanè
L.D.D.D.	Locus datus decreto decurio num
L.D.A.B.M.	Locum dedit Aulus bene me renti.
L.G.D.	Legem dat uel dedit
L.A.G.	Lex Agraria
L.IV.	Lex Iulia.
L.VOC.	Lex Voconia.
L.CIN.	Lex Cincia
LIB.	Libertas uel Libertus
L.L.	Lucij liberti
LEG.X.	Legio decima
L.PVB.	Loco publico.
L.P.	Loco priuato
L.H.	Locum hunc
L.F.	Lucij filius.
L.D.	Locum dedit
L.L.Q.F.	Luciũ Luceium Quinti filiũ

VALERII PROBI

L.L.L. Lucij liberti locus, pueritiam
significat & quinquaginta

ADDITIO L.

L.V.G.P.	Lucius uetus Gallie procura tor
L.G.	Legauit uel legatum.
L.AP.	Ludi Apollinis, uel Apolli- nares
L.P.D.	Locus publice datus.
L.G.D.	Legio decima
L.S.	Liberto suo
LL.SS.uel.L.SS.	Libertis suis
L.M.	Locus monumenti
L.P.	Lege punitus
L.Q.S.	Locus quesitus senatui
L.F.	Lucius Flavius, uel Flamini- us, uel Lucij filius
L.A.N.	Lucius Annius, uel quinqu- aginta annis
L.L.L.M.M.	Lacerat lacertum Largij mor- dax Memmius
L.A.D.	Locus alteri datus
L.B.M.D.	Locum benemerenti dedit, uel donauit
L.E.D.	Lex eius damnatus.
L.R.	Lege rogatus uel lex romana

DE LITERIS ANTIQVIS.

L.V.	Lex uetat uel quinquaginta- quinq;.
L.F.	Lucij filius
L.	Quinquaginta
LVD.	Ludus uel ludi
LVD.SEC.	Ludi seculares
LVD.SEC.FAC.C.	Ludos seculares faciundum, uel faciundos curauit.
LEG.X.	Legionis decimæ.
LEG.III.	Legionis tertie
LAT.P.VIII.S.	Latum pedes octo & semis
L.Q.ET.LIB.	Libertisq; & libertabus
L.C.	Latini coloni
L.C.	Lucius Cornelius
L.D.	Legem dat uel locus diuinus.
L.P.	Locus populi
L.S.	Locus uel lucus sacer.
L.DDD.	Locum dono dedit
L.PVB.	Lucius Publius
L.H.	Locus hæredum, uel locum hæredibus.

M

M.	Marcus
MAX.	Maximus
MA.	Macchius.

V A L E R I I P R O B I

M V N.	Municipia uel municeps.
M. E. M.	Municeps eius municipij
M A G E Q.	Magister equitum
M.	Monumentum
M V . uel. M.	Mutius
M. F.	Marci filius
M. L.	Marci liberti, uel militis locus
M N F. L.	Manifestus locus.
M. N.	Meo nomine
M V. F.	Mutij filius
W.	Mulier
M S.	Mensibus uel menses.
M. P O S. uel P.	Mensam posuit
M I L.	Miles
M. C.	Monumentum condidit uel consecrauit
M. M A N.	Marcus Manlius
M. N.	Millia nummum
M. L E P. C. R E G.	Marcus Lepidus ciuitatem
I N S T.	Regij instaurauit
M. R.	Militie Rauennatis
M. P O P.	Marcus Popilius
M. A E M.	Marcus Aemilius
M. R E G.	Militie Regiensium.

A D D I T I O M.

M A G.	Magister uel magistratus
--------	--------------------------

DE LITERIS ANTIQVIS.

MO.	Monumentum uel moneta
M.P.	Marcus Pacuius
M.C.	Marcus Cicero, uel Cato, uel
C.	Calpurnius
MER.S.	Mercurio sacrum
M.H.	Magnus homo
M.I.	Maximo Ioui
M.R.	Miles Romanus
M.S.P.	Morumētum suum, uel memo- ri e sue posuit,
M.B., uel. MVL.B.	Mulier bona
M.AVR.	Marcus Aurelius
MM.	Milites
M.X.	Menses decem
M.N.	Meo nomine
MAXX.	Maximi in multitudine
M.N.	Millia nummum.
M.	Mille
MET.	Metius
MAN.	Manius
MIL.	Miles
MILIT.	Milites, uel militauit.
M.	Mille, uel miles, uel Mutius uel Munius, uel moneta
M.L.	Mille quinquaginta.

N

VALERII PROBI

N.	Non uel Nonius
N.uel.N.	Noster uel nepos
N.L.	Nominis Latini
N.K.C.	Non calumniae causa.
NON.	Nonarium
N.	Numismatis uel nummus
N.	Nostro uel neptuno
N.F.N.	Nobili familia natus
N.C.L.	Nero Claudius
N.G.uel.NOB.G.	Nobilis genere
N.MACR.	Nonius Macrinus
N.uel.N.uel.NEP.	Nepos uel neptis
NEP.S.uel.SAC.	Neptuno sacrum

ADDITIO N.

N.uel.NR.CL.	Nero Claudius.
NN.PP.	Nostrorum principum.
NEG.	Negotiator.
N.L.	Non licet
NOB.	Nobilis, NOBB. nobiles.
N.F.C.	Nostrum, uel nostrae fidei commissum.
N. Q.	Nunquam, uel nusquam, uel nequam
N.H.	Notus homo.
NAT.	Natalis, uel natalitia, uel natalia.

Alias Nat.
tus.

DE LITERIS ANTIQVIS.

NAV.	<i>Naues, uel nauta.</i>
NVP.	<i>Nuptie</i>
NATOR.	<i>Natorum.</i>
N.F.A.NA.	<i>Nobili familia natus.</i>

ADDITIO N

NEPTVN.	<i>Neptunus, uel Neptunalia.</i>
NR.	<i>Nero.</i>
NAC.	<i>Nactus</i>
NEP.RED.	<i>Neptuno reduci</i>
N.L.	<i>Non liquet</i>
NON.	<i>Nonis</i>
NV.	<i>Numa.</i>
N.	<i>Numerus, uel nomen.</i>
NON.AP.	<i>Nonis Aprilis</i>
N.C.C.uel.N.K.C.	<i>Non calumnie causa.</i>

O

O.uel.OP.	<i>Optimo</i>
OP.	<i>Oportet.</i>
O.P.	<i>Optimo principi.</i>
OR.	<i>Ornato.</i>
O.	<i>Ordo.</i>
OB.CIV.SER.uel, O.C.S.	<i>Ob ciues seruatos.</i>
O.V.F.	<i>Omnibus uiris fecit.</i>
OB.M.E.	<i>Ob merita eius</i>

VALERII PROBI

OB.M.P.7.C.	Ob merita pietatis & concordia.
OB.	Obiter
O.	Opertum uel mortem subiit.
D.M.	Dijs manibus.
O.K.	
OR.M.ucl.M.	Ordo militum
ORB.PAR.	Orbati parentes
O.V.D.	Omni uirtuti dedito

ADDITIO O.

O.M.	Optimus maximus.
O.P.F.	Optimo principi fecit, uel patrone uel patruo
OPP.	Oppidum.
O.V.F.	Omnia uiuens fecit, uel optimo uiuenti fecit.
OP.MAX.	Optimus maximus
O.P.ucl.OPT.PRIN.	Optimo principi.
O.P.F.	Optimo principi fecit
O.B.C.S.	Ob ciues seruatos
OP.	Opiter
O.V.F.	Optimo uiro fecit

P

P.	Publius
POP.	Populus

DE LITERIS ANTIQVIS.

P.R.	Populus Romanus
P.I.R.	Populum iure rogauit
P.S.	Posuit sibi
PS.	Plebiscitum.
PR.	Prætor
PRR.	Prætores.
PP.C.uel.P.C.	Patres conscripti
P.C.	Pactum conuentum
P.C.	Pecunia constituta
P.P.	Pater patriæ.
P.P.P.	Primus pater patriæ.
PR.S.	Prætoris sententia
P.R.E.uel.EX.	Post reges exactos
PROC.	Proconsul.
PONT.MAX.	Pontifex maximus
PR.VR.	Prætor urbanus.
P.H.C.	Publicus honor curandus
P.A.R.	Parentum.
P.M.	Principi militum
P.	Pupillus
PV.	Pupilla
PR.PER.	Prætor peregrinus
PIENT.	Pientissimus
P.P.	Pater patratus
P.IV.uel.I.	Principi iuuentutis
PROCOS.	Proconsul
PROCOS S.uel	Proconsules

VALERII PROBI.

PROCC.	
PRAD.VIGIL.	Praefectus uigilum
PRAE.VRB.	Praefectus urbis
P.S.F.	Publice sibi fecit
P.F.	Publij filius
P.F.	Pius felix
P.L.	Publij libertus
PRI.KL.uel K.	Pridie kalendas
P.M.	Pontifex maximus
PRAE.PRAES.	Praefectus praesidij
PATR.	Patritius
PLAEB.uel PLE.	Plebis
	Publicae salutifaciundū cura
P.S.F.C.	uit, uel publico, uel propria
	sumptu faciundum curauit.
PLEBS.VRB.ET.	Plebs urbana & honore usi.
HON.V.	
P.P.P.P.E.S.S.S.E.	Primus pater patriae profe-
	ctus est, Secum salus subla-
V.V.V.V.V.V.V	ta est, Venit uictor uali-
	du uincens uires urbis ue-
F.F.F.F.	strae, Ferro, fame, flam-
	ma, frigore,
PACE.P.R.	Pace populo Romano
	ADDITIO P.
P.IR.	Populus uel publicus irrogauit
PADIG.uel.P.D.	Patritiatus dignitas

DE LITERIS ANTIQVIS.

POT.	Potestas
PARTH.	Parthicus
P.D.	Publice dedit
PEC.	Peculium uel pecunia
P.uel.PRI.K.	Pridie Kalendas
P.Q.	Postquam
PROV.	Prouincia
POM.	Pomponius
PRS.	Præses
PRSS.	Præsides
PVB.	Publicus
PICEN.	Piceni
PRON.	Pronepos uel proneptis
PRAEF.	Præfectus
PERT.	Pertinax
PRSP.	Præses prouinciæ
PRAEF.VR.	Præfectus urbis
PRINC.IVVENT.	Princeps iuuentutis (tus
P.AEL.AVG.LIB.	Publius Aelius Augusti liber
P.S.F.	Publicæ saluti, uel sibi fecit
P.	Posuit uel pes, uel passus, uel Publius
POST.	Posthumius, uel posthumus
PROPRÆT.	Proprætor
PRID.NON.APR.	Pridie nonas Aprilis
PR.PR.	Proprætor
P.P.HI.SP.C.	Præses prouinciæ Hispaniæ

VALERII PROBI

	citerioris
PAL.	Palmensi
P.F.	Publice fecit
P.S.S.	Plebiscita

Q

Q.	Quintus uel Quintius
Q.uel.QV.	Quartus
Q.M.	Quomodo
Q. A M. uel A.M.	Quemadmodum
Q.S.S.S.	Quae supra scripta sunt
Q.R.F.E.V.	Quod recte factū esse uidebi
QVAESS.	Quaestores (tur
Q.L.	Quinti liberti
QVAES.	Quaestor
Q.N.A.N.N.	Quando neq; ais, neq; negas
Q.B.F.	Quere bonum factum
Q.E.R.E.	Quanti ea res erit
Q.F.	Quinti filius
Q.L.F.	Quinti Lucij filius
Q.uel.QVINT.	Quintilius

ADDITIO Q.

Q.B.M.V.	Quae bene mecum uixit
Q.E.R.E.IV.DA.	Quāti ea res erit iudiciū da-
QVIR.	Quirites (bs
Q.L.	Quinti libertus

DE LITERIS ANTIQVIS.

Q.M.

Quintus Mutius

Q.B.F.

Quare benefactum

R

R.L.P.

Recte legi possit.

R.F.E.D.

Recte factum esse dicetur.

R.F.E.V.

Recte factum esse uidebitur.

R.P.

Res publica

R.E.T.P.XX.

Retro pedum uiginti.

R.V.R.

Rura

R.P.C.

Retro pedes centum

R.P.

Romani principes

R.C.

Roma ciuitas

R.R.

Rurum Romanorum

R.REG.

Rurum regiensium

R.FERRARIN.

Rurum Ferrarinarum

R.D.

Regis domus

R.R.

Ruderibus recolligendis

R.R.R.F.F.F.

Regnum Romæ ruct, serro
fame flamma

R.P.C.

Reipublice constitutor

R.N.LON.P.X.

Retro non longe pedes decem

ADDITIO R.

R.uel RO.

Roma

RO.uel ROM.

Romani

REG.

Regio

VALERII PROBI

REI.M.	Rei militaris.
R.R.	Reiectis rudibus alijs rude-
R.V.E.	Res Veronensis (ribus
R.G.F.	Regis filius.
R.G.C.	Rei gerundæ causa
R.S.P.	Res sua publica.
R.V.R.	Rursus

S

SP.	Spurius
SER.	Sergius uel Seruius
S.C.	Senatus consultum
SEX.	Sextus
S.D.	Sententiam dicit uel dedit.
SYL.	Sylla, uel Syluius
S.N.L.	Socij nominis latini
S.F.S.	Sine fraude sua.
S.T.A.	Sine tutoris autoritate.
S.P.Q.R.	Senatus populusq; Roma- nus.
S.N.S.Q.	Si negat sacramento querito
S.S.C.	Secundum suam causam.
S.L.	Sacrorum ludorum, uel sa- crum ludum.
S.S.	Sacri scrinij
S.P.	Sacri palatij

DE LITERIS ANTIQVIS.

S. uel	Semisue cum dimidio
S.P.D.	Salutem plurimam dicit
S.S.S.	*Senio sanctissimo sacrum
S.C.F.E.	Senatus consultum factū est
S.S.	Sanctissimus
S.	Sacrum, uel sacellum, uel Sulpitius, uel sanctus
S.S.	Somnium somniator
SIC.V.	Sicut uoluit

ADDITIO. S.

SEXP.	Sextus Pompeius
SARM.	Sarmatius
S.uelSN.	Senatus
SATVR.	Saturnus, uel saturnalia
ST.	Sitibus pro litibus; reperum apud Ferentū in ciuitate Hiftomo
SEPT.	Septimus, uel Septimius
S.uelSEV.	Seuerus
SEV.AVG.ARM.	Seuerus Augustus Armeni-
PARTH.	cus Parthicus
S.	Sacrum
ST.	Staius
SER.	Sertor
SAC.SOL.DED	Sacrum Soli dedicauit pri-
PRI.NO.AP.IDIB.	die nonas Aprilis idib.

VALERII PROBI.

IANVA.	Ianuarijs
S.D.	Senatus decreto
SCRIB.AEDIL.	Scribæ ædilitio
S.S.uelSENSEN.	Sententiæ senatus.
S S.	Sestertius

T

T.	Titus
TI.	Tiberius.
T.A.	Titus Anius
T.A.	Tutore autore,uel tutoris autoritate
TR.PL.	Tribunus militum
TVL.	Tullius
TR.M.	Tribunus militum
TR.AER.	Tribunus ærarij
TR.POT.uel TRIB. POT.	Tribunitiæ potestatis
TR.CEL.	Tribunus celerum
TR.V.MON.	Triumviri monitales
TR.V.CAP.	Triumviri capitales
T.F.	Titi filius
T.F.I.	Testamento fieri iussit
T.S.F.I.	Testamento sibi fieri iussit
TIB.D.F.M.	Tibi dulci filio meo
T.V.uel TIT.V.	Titulo usus

DE LITERIS ANTIQVIS.
ADDITIO T.

TR.PL.uel P.	Tribunus plebis
TP.B.uel T.B.	Tempus bonum
TM.D.uel DD.	Terminum dicauit, uel dedi- cauit.
T.C.	Testamento cauetur
TAR.	Tarquinius
TER.	Terentius uel terminus
T.L.	Titus Lilius, uel Titi liber- tus.
TR.LEG.II.	Tribunus legionis secundæ
T.P.	Terminum uel titulum posuit
TVT.	Tutela
T.S.F.I.	Testamento suo fieri iussit
T.	Titus
TI.	Tiberius, uel Titus
TRI.PL.	Tribunus plebis
TR.PL.	
TR.MIL.	Tribunus militum
TR.MIL.	
TT.	Titi duo, uel plures, uel testa- tamento
TIT.V.	Titus Vespasianus
TRANS.P.A.	Trans Padum annum

V

VALERII PROBI.

V.F.S.E.T.S	Viuens, uel uiuus fecit sibi &
V.R.	Urbs Roma (suis.)
VRBISAL.	Urbifalia aliâs urbs Saluia
VAT.	Vates uel uatum
V.A.	Veterano assignatum
V.FR.uel F.	Vsus fructus
V.F.	Viuens uel uiuus fecit
V.B.A.	Viri boni arbitrati
V.P.R.	Veteri possessori reddi- tum.
V.PRAE.	Vir praetorius
V.DICT.	Vir dictatorius
V.VRB.	Vir urbanus
VI.VIR.uel VI.VIR.	Sextumuir
V.S.L.M.	Viuens sibi locum monu- menti
V.C.	Quintum consulis
V.S.L.M.	Viuens sibi legauit monumen- mentum
V.P.	Viuens posuit
V.S.	Viuens donauit uel dedit
V.S.	Viuens statuit
V.F.	Vale feliciter, uel felix
VX.uel VC. uel VX.	Vxor
V.S.L.M.	Voto soluto, uel solenni libe- ro munere
V.M.M.	Votum merito Mineruae

DE LITERIS ANTIQVIS:

ADDITIO V

V.F.	Vsus fructus, uel uir fortis
V AL.	Valerius
V.B.F.	Vir bonæ fidei
V.E.	Verumetiam
V.I.	Vir iustus
VR B.C.	Vrbs condita
VIC.	Victor
VICC.	Victores
VIR.VE.uel.V.V.	Virgo Vestalis
VIR.	Virgilius uel uirtus
VR B.	Vrbs, uel urbanus
V.N.	Quinto nonas
V.V.	Viua Venus
V.uel.VIX.	Vixit
V.F.	Viuens fecit
V.C.	Vir clarus, uel consularis
V.S.L.M.P.	Viuus sibi locum monumen- ti posuit.
V.Q.A.L.K.S.	Viginti quinq; asses legitime condemnati sunt.
V.	Quinq;
V.V.M AX.	Virgo Vestalis maxima
V.A.XII.M.II.D.III.	Vixit annos 12. menses 2. dies
H.III.	3. horas 4.
VOL.	Volesus
VOP.	Vopiscus

VALERII PROBI

VO.	Volero
VI.S.	Sex & semis
VI.V.	Sextumuir
V.P.	Vir prudens, uir perfectus
V.S.	Vir sacer

X

X.V.	Decemuir, uel uiri
X.	Decem
X.	Denarij
XV.VIR.S.F.	Quindecimuir sacris faciun- dis.
XXII.S.	Viginti duo & semis
IXI.	Significat mille uidere in marmore

ROMANO

RVM CIVIVM NOMINA PRO-
nomina, ac cognomina, eorumq; magistratum,
que in antiquis descripta codicibus reperiu-
tur per abbreviationem literarum sunt, ut infra
patebit.

Per primum nomen prænomen intelliges.

Per secundum, proprium nomen.

Per tertium uero agnomen. Idemq; est supra nomen in-
terdum, ut in exemplo.

C. IULIVS CAESAR.

C. N. POMPEIVS MAGNVS.

L. STATIVS DIODORVS.

L. POMPEIVS CORNELIANVS

Et sic debent poni omnia in eo casu, & proferri,
in quo posita sunt dictiones, ad quas referuntur.

Marcus Imperator Cæsar Augustus]

M. CICERO IM. CAES. AVG.

M. CICERONI IMPERATORI.

HIRCIVS ET Imperatores

PANSA IMPP.

SYLVANVS ET Consules Designati.

MVRENA. COSS. DESIG.

ALIAE LI

TERAE EX VALERIO

Probo excerptæ.

Et his similia. Secundum hæc curiarũ nomina, tribu-
um, comitorum, sacerdotiorum, potestatum, magistra-
tuum, præfecturarum, sacrorum ludorum, rerum urba-
narum, rerum militarium, collegiorum, decuriarum, fa-
storum, numerorum, mensurarum, iuris ciuillis, & simi-
lium cæterorum, notationes proprias habent.

LITERAE

SINGVLARES IN IVRE CI-
uili, de legibus, & plebiscitis.

P. I. R. P.Q. I.
Populum Iure Rogauit, Populusq; Iure
S. I. F. P. R. E. A. D. P.
Suscepit In Foro Pro Rostris Et Ante Diem Pridie.
E. H. O. L. N. R.
Eius Hac Omnibus Lege Nihilum Rogatur.
S. R. L. E. E. C. Q. N. R. E.
Si Rem Lex Ex Eius Causa Que Oim Rerũ Esto.
S. N. L.
Socij Nomints. Latini

DE LITERIS ANTIQVIS.

L.	P.	C.	R.	
Latini	Prisci	Ciues	Romani.	
M.	E.	M.	D.	D. E.
Municipibus	Eius	Municipij	Dare	Dānas Esto
C.	E.	C.		
Coloni	Eius	Coloniæ		
Q.	E.	R.	F.	E D.
Quod	Eius	Recte	Factum	Esse Dicitur
L. I.	D.	A.	C.	
Lex. Iulia	De	Adulterijs	Coercendis	
V. D. P. R. L. *E.				
Vnde	De Plano	Recte	Lege	Fecit.
A.	A.	A.	F.	F.
Aere	Argento	Auro	Flando	Ferundo
I. N. Q. Q.	(quæsitos quæsitus			
Iniustis Nuptijs	quæsitæ quæsitus.	Alij, iustus nuncius		
S. Q. S. S. E. Q. I N.				
Si	Quid Sacri Săcti Est,	Quod Iure Non		
S. R.	E. H. L. N. R.			
Sit Rogatum	Eius	Hac Lege	Nihil	Rogatur
V.P.R.	Veteri possessori redditū			
V.A.	Veterano assignatum			
V.F.	Vsus fructus			

VALERII PROBI.

S.P.R.R. Senatus populusq; Romanus

S. C. P.S.
Senatus consultum Plebiscitum

Q. D. E. R. F. P. D. E.
Quod De Ea Re Fieri Placeret, De Ea

R. V. I. C.
Re Vniuersi Ita Censuerunt.

Q. F. E. I S. F.
Quod Factum Est In Senatu Ferunt.

D.C.S. De consulum sententia

S. Q. M. D. E. R. A. P.
Si Quid Me De Ea Re Ad Populū

P. V. L. O. E. COSS. PR.
Plebem Ve Latu Opus Est, Consules, Pratores,

TR. PL. Q. N. S. Q. E
Tribuni Plebis, Qui Nunc Sunt, Quod Eius

V. A. P. P. V. F
Videbitur Ad Populum plebem Ve Ferant

Vel Quod Si Non Tulerint Eos Pratores, Tribuni
Plebis, Qui Deinceps Erunt, Quod Eis Videbitur,
Ad Populum Plebem Ve Ferant.

S.F.S Sine fraude sua.

IN ACTIO

NIBVS HAEC.

A. T. M. D. O.
Aio Te Mihi Dare Oportere.

Q. N. T. S. Q. P.
Quādo Negas, Te Sacramēto Quināgenario Pro

Q. N. A. N. N. (uoco
Quando Neque Ais Neque Negas.

E. I. M. C. V.
Ex Iure Manu Confertum Vocauit.

S. N. S. Q.
Si Negat Sacramento Querito

S. S. C. S. D.
Secundum Suam Causam, Sicuti Dixi.

E. T. V.
Ecce Tibi Vindicta

Q. I. I. T. C.
Quando In Iure Te Conspicio.

P. A. F. A.
Postulo Anne Fias Autor.

T. I. A. V.
Teneor Iudicem Arbitrium Ve

VALERII PROBI.

P. V. D.
 Poslulo Vti DES.

I. D. T. S. P.
 In Diem Tertium Siue Perendum

A. L. AE.
 Arbitrium Liti Aestimandæ

Q. B. F.
 Quare Bonum Factum

 IN EDI=

CTIS PERPETVIS.

I. D. P. E.
 Iuri Dicundo Præ Erit

I. D. C.
 Iuris Dicundi Causa

Q. R. F. E. V.
 Quod Recte Factum Esse Videbitur

V. B. A.
 Viri Boni Arbitratu

D. M. F. V. C.
 Doli Mali Fraudis Ve Causa

I. D. I.D.
 Iudicium Dabo. Iurisdictio.

DE LITERIS ANTIQVIS.

Q.	S.	S.	S.			
Que	Supra	Scripta	Sunt			
Q.	E.	R.	E.	T.	P.	I.
Quāti	Ea	Res	Erit,	Tātē	Pecunie	Iudicium
R.	D.	R.	Q.	P.		
Recuperatoriū	Dabo,	Testibus	Que	Publice		
D.T.	D.	D.	P.	F.		
Duntaxat	Decem	Denunciandi	Potestatē	Faciam		
N.K.C.	Non calumnie causa.					
C.C.	Consilium cepit, uel causa cognita					
F.C.	Fraude creditoris, uel fiducia cau- sa, uel fidei commissum.					
C.E.D.	Conuictum esse dicitur. (tuta					
P.C.	Pactū conuentū, uel pecunia cōsti-					
H.S.	Hoc sic, uel hic sit, uel hora. 2.					
C.V.	Centum uirum, uel clarissimi uiri					
S.T.A	Sine tutoris autoritate					
Q.A.M.	Quemadmodum.					
Q.M.	Quomodo uel quo magis					
P.P.L.I.	Pro prædictæ litis iudicijs					
I.S.	Iudicatum solui					
M.F.P.	Male fidei possessor					
	Et similia, prout inueniuntur.					

P. C.

patres conscripti

DE PON

DERIBVS.

Semis alicuius rei notatur	S. uel SS.
As nummus est liberalis notatur per	L uel LL.
Dispondius nūmus est bilibris, notatur per	LL. uel LL.
Sextertius nūmus ē duarū semis librarū	LLS. uel HS
Denarius decem librarum nummus	* X

DE NVME

RIS.

Quoniam mentio coepit de numeris, ideo breuiter ostendamus, qua figura quis numerus representetur. Nam si omnis numerus simplicissime per figuram unitatis representaretur, necesse esset ut denarius per decem unitates representaretur, nouenarius per nouem, & sic de alijs. Sed quia hoc pareret fastidium, institutum est, ut omnis numerus usq; ad quinarium per figuram unitatis representetur per unum I. Binarius per duo. II. Quinarium per V. Denarius per X. Et si littera preponatur X. littera, ut sic IX. habebis nouem, si postponatur, habebis undecim XI. L. quinquaginta. C. Centum D. significat quingenta. M. Mille. Et nota quod quaelibet figura, si imponatur ei linea ex transuerso directa, tot signabit millenarios, quod per se significat unitates, ut mille unitates.

DE LITERIS ANTIQVIS.

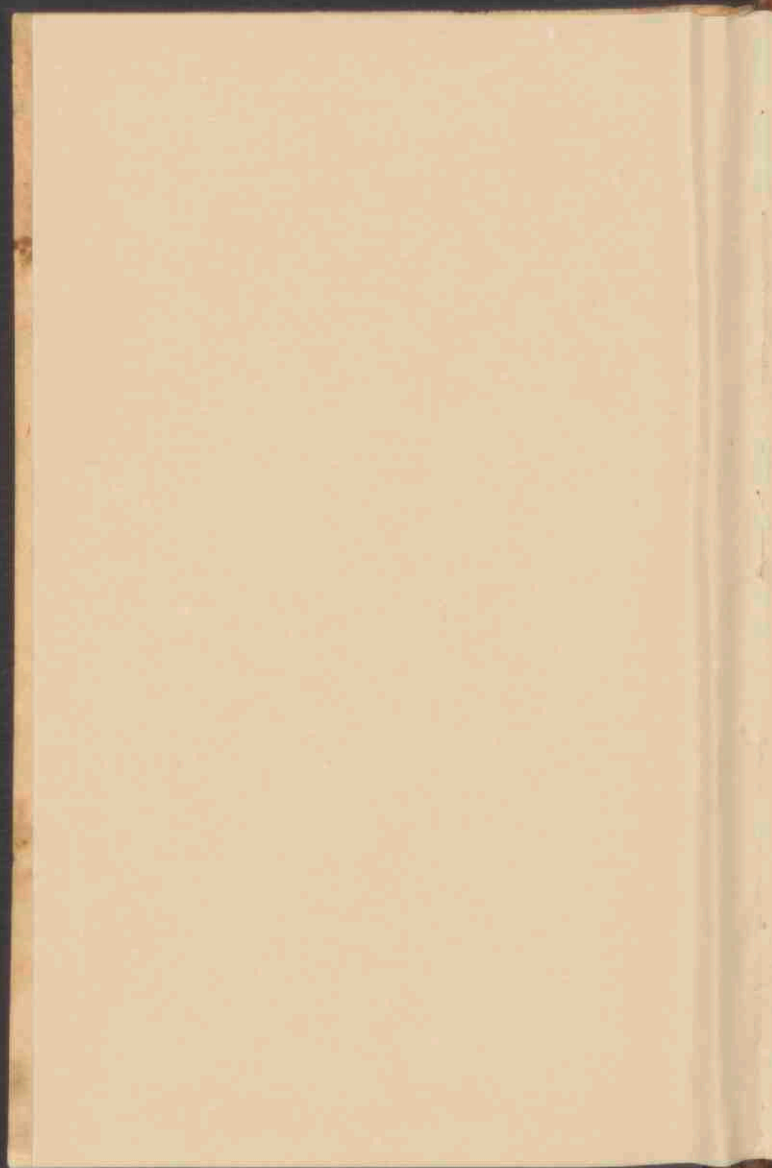
I.	Mille significat
V.	Quinq; millia
X.	Decem millia
I.	Vnum notat
V.	Quinq;
X.	Decem
L.	Quinquaginta
C.	Centum
S. uel CC.	Ducenta
D.	Quingenta
M. uel P.	Mille
I. D.	Quinq; millia
C. C. I. D. D.	Decem millia, uel X. uel CCI
	D D uel D M C. uel I M I.
DM D D D.	Quinquaginta millia. uel D.
CCC D D D.	Centum millia, uel . uel C.
	uel C M.
CM D	Mille millia. uel C q D.

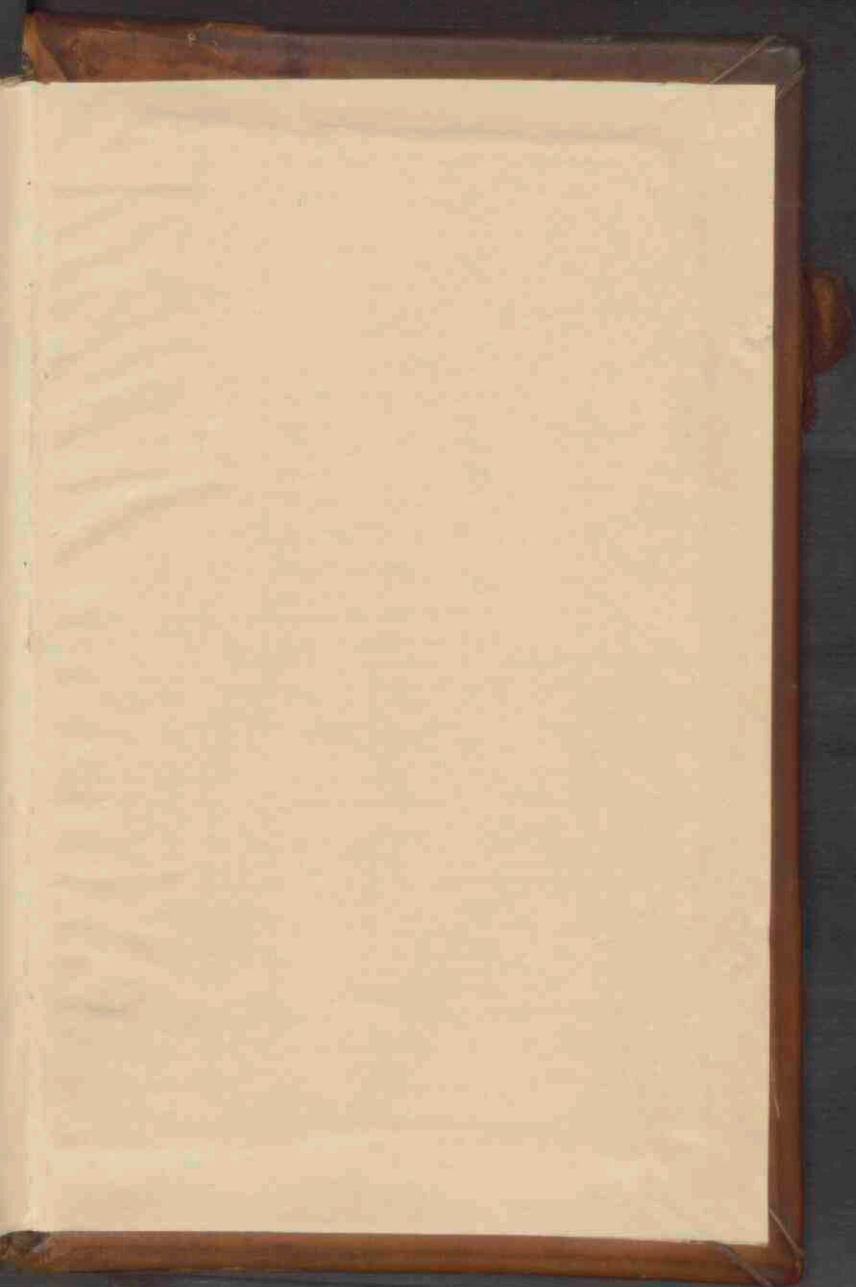
FINIS.

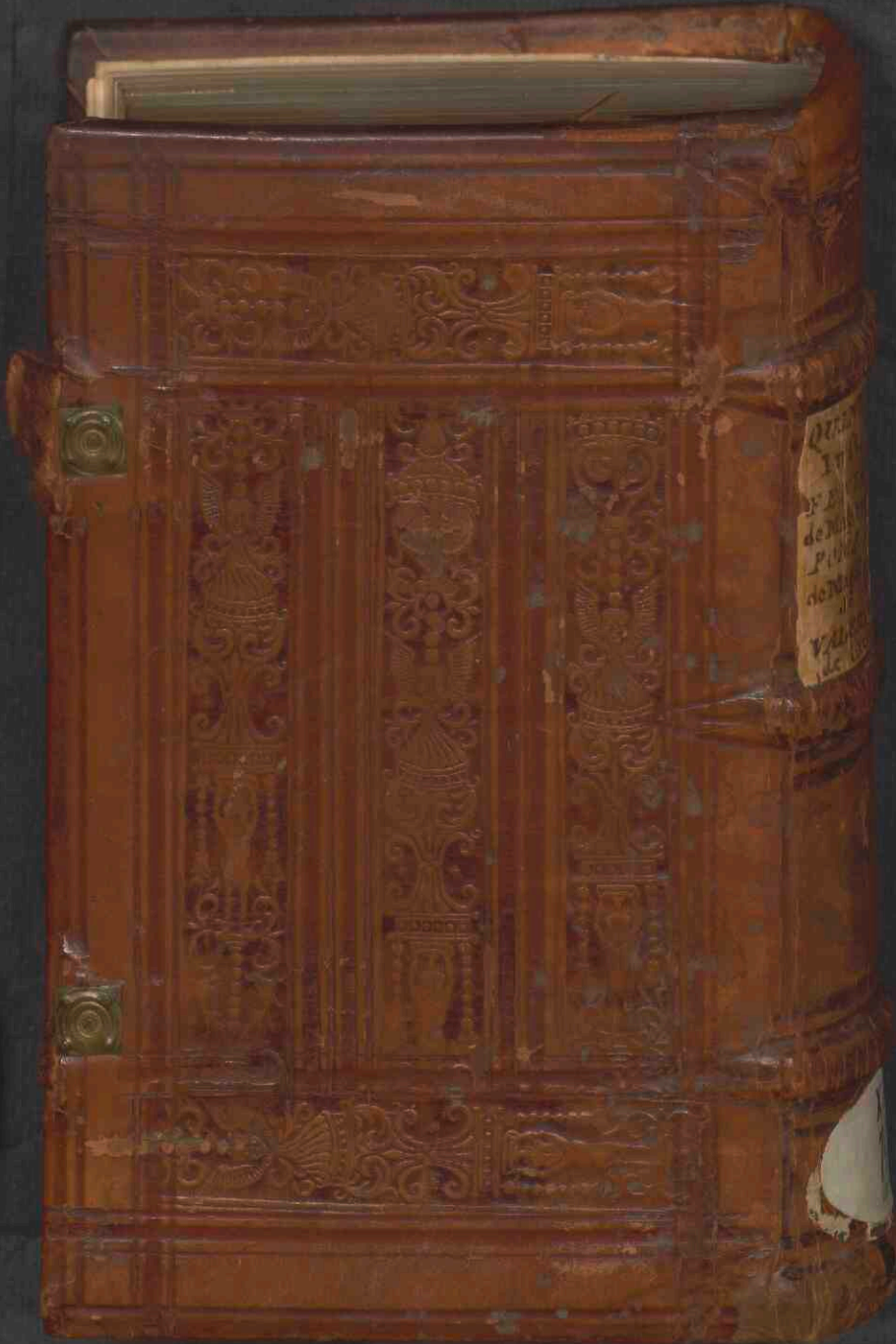
OCN 902601406

et sic erat de ditione uerborum gentium et in fine

iusus est. Gaudeat in apud d.

272
de
de
P
de
V
de